

Glasilo Mestne občine Ljubljana, letnik XXIV, številka 10, december 2019, ISSN 1318-797X

Ljubljana

4-6
Pogovor
z županom

9-11
Javna podjetja MOL
v letu 2019 in 2020

14
Čarobno
v novo leto

16
Zgodovina
denarja v Ljubljani

Mestna občina Ljubljana OBJAVLJA

poziv o predhodnem posvetovanju o
predlogih sprememb potekov in imen ulic
na območju Mestne občine Ljubljana.

Predhodno posvetovanje se začne 11. decembra
2019 in zaključuje 27. decembra 2019.

Predlogi sprememb so objavljeni na spletni strani
Mestne občine Ljubljana www.ljubljana.si/si/mol/razpisi-razgrnitve-objave
in razgrnjeni
v prostorih Četrtna skupnosti Moste in Četrtna
skupnosti Polje. Ogled je možen v času uradnih
ur. Mnenja, predloge in pripombe na predlagane
spremembe lahko oddate tudi po pošti na naslov
Mestni svet Mestne občine Ljubljana, Komisija
za poimenovanje naselij in ulic, p. p. 25, 1001
Ljubljana ter po elektronski pošti na naslov
glavna.pisarna@ljubljana.si.

Mestna občina Ljubljana

Komisija za priznanja

VABI

k predlaganju kandidat in kandidatov za

- podelitev naziva častni meščan oziroma častna meščanka glavnega mesta Ljubljana,
- nagrado glavnega mesta Ljubljana ter
- plaketo glavnega mesta Ljubljana.

Kandidate in kandidatke za naziv častni meščan oziroma častna meščanka glavnega mesta Ljubljana je mogoče predlagati vse leto, za leto 2020 pa bodo prišle v poštev candidature, vložene do 31. 3. 2020. Kandidate in kandidatke za nagrado glavnega mesta Ljubljana in plaketo glavnega mesta Ljubljana je mogoče predlagati do 31. 1. 2020. Razpisna dokumentacija je do izteka prijavnega roka dosegljiva na www.ljubljana.si/si/mol/razpisi-razgrnitve-objave ter v prostorih Glavne pisarne Mestne občine Ljubljana na Mačkovi ulici 1.

Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana, na podlagi 218 c. in 218 č. člena Zakona o graditvi objektov (Uradni list RS, št. 102/04 – uradno prečiščeno besedilo, 14/05 – popr., 92/05 – ZJC-B, 93/05 – ZVMS, 111/05 – odl. US, 126/07, 108/09, 61/10 – ZRud-1, 20/11 – odl. US, 57/12, 101/13 – ZDavNepr, 110/13, 22/14 – odl. US, 19/15, 61/17 – GZ in 66/17 – odl. US) ter 12. in 15. člena Odloka o nadomestilu za uporabo stavbnega zemljišča (Uradni list RS, št. 130/03, 120/05, 4/06 – popr., 57/06, 122/07, 107/09 – obv. razlaga, 101/13 – ZDavNepr in 22/14 – odl. US) objavlja

JAVNO NAZNANILO

o razgrnitvi podatkov za odmero nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča in poziv k priglasiitvi sprememb podatkov v zvezi z odmero nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča na območju Mestne občine Ljubljana za leto 2020

I.

Javni poziv je namenjen vsem zavezancem za plačilo nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča v Mestni občini Ljubljana za leto 2020. Podatki, pomembni za odmero nadomestila za uporabo zazidanega in nezazidanega stavbnega zemljišča, ter podatki o zavezancih bodo razgrnjeni (na vpogled zavezancem) v prostorih Mestne občine Ljubljana, Mestne uprave, Oddelka za ravnanje z nepremičninami, na naslovu Adamič-Lundrovo nabrežje 2, 1000 Ljubljana, IV. nadstropje.

Zavezanci za plačilo nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča lahko pregledujejo podatke in nanje podajo pripombe v času od 6. 1. 2020 do vključno 29. 1. 2020, in sicer vsak ponedeljek od 8.30 do 13.00 in vsako sredo od 08.30 do 12.00 ter od 13.00 do 16.00. Pripombe je mogoče poslati tudi s priporočeno pošto na naslov: Mestna občina Ljubljana, Mestna uprava, Oddelek za ravnanje z nepremičninami, Adamič-Lundrovo nabrežje 2, 1000 Ljubljana.

II.

Zavezanci so Mestni občini Ljubljana dolžni do vključno 31. 1. 2020 sporočiti tudi vsako spremembo zavezanca in spremembe ostalih podatkov, pomembnih za odmero nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča za leto 2020.

Spremembe in obvestila, ki so pomembna za odmero nadomestila, so: sprememba zavezanca, sprememba vrste dejavnosti ali namembnosti prostora, objekta ali zemljišča, sprememba poslovne ali stanovanjske površine, sprememba stalnega prebivališča oziroma naslova zavezanca, kjer sprejema poštno pošiljke, podatki potrebni za oprostitev plačila nadomestila in podobno.

Zavezanci so tudi med letom dolžni na navedeni naslov sporočiti vse spremembe, ki vplivajo na določitev višine nadomestila in spremembo statusa zavezanca najpozneje v 30 dneh od nastanka spremembe.

Če zavezanec nastalih sprememb ne sporoči, se za odmero uporabijo podatki, s katerimi razpolaga občina, ali se lahko pridobijo brez sodelovanja zavezanca.

III.

Zavezanci spremembe sporočajo Mestni občini Ljubljana s pisno in podpisano vlogo. Vlogi je potrebno priložiti dokazila. Vloga se lahko vloži na način:

- s priporočeno pošto pošiljko na naslov: Mestna občina Ljubljana, Mestna uprava, Oddelek za ravnanje z nepremičninami, Adamič-Lundrovo nabrežje 2, 1000 Ljubljana,
- osebno, z vložitvijo v vložišču pri Oddelku za ravnanje z nepremičninami, Mačkova ulica 1, 1000 Ljubljana, ali
- po elektronski pošti na naslov glavna.pisarna@ljubljana.si

Vloga je lahko prosto napisana, obrazce in vloge so na voljo v vložišču pri Oddelku za ravnanje z nepremičninami in na internetnih straneh občine:

www.ljubljana.si/sl/mestna-obcina/vloge-in-obrazci/

Številka: 4220-2918/2019-1
Datum: 20. 11. 2019

Županovi dnevi odprtih vrat

Župan Zoran Jankovič ima vsak prvi torek v mesecu dan odprtih vrat, ko je v pritličju Mestne hiše, Mestni trg 1, med 14. in 20. uro osebno na voljo za pogovor z meščankami in meščani. Za pogovor se lahko prijavite po telefonu na Odsek za pobude meščanov, na telefonskih številkah 01/306 12 82 ali 01/306 10 65.

OBIŠČITE NAS TUDI NA

www.facebook.com/GlasiloLjubljana

Ljubljana

Pogovor z županom	4
V Ljubljani se dogaja!	7
Za vsak dan boljšo kakovost bivanja v Ljubljani!	8
Ne bodo vas pustili na hladnem	11

Čarobno v novo leto

Z iskrkami v očeh in nasmehom na ustnicah	14
Gremo z vlakom ...	
prazničnim doživetjem naproti!	15
Ogled noveletne Ljubljane z Urbanom	15

Denar

Ko je sveta vladar prišel	
v Ljubljano in tam tudi ostal	16
130 let Mestne hranilnice Ljubljanske	20

Ljubljčan: Boris Cavazza	22
Odkrivamo veselje	23

Kultura

Kinodvor prejel nagrado Europa Cinemas	24
Kapelica, angeli in sekretarke	26
Peter Škerl: cikel Ljubljana, Frane	27
Že 20 let prihaja med nas Ana Mrazl	28
Beethovno leto	20
Erazem Predjamski na Ljubljanskem gradu?	29

Mesto literature

Živeti v socialistični Ljubljani	30
Mesto bere ...	31

Otroci v mestu

Ljubljanske glavce	32
Ko dobim darilo, se počutim dobro,	
še posebej če je iz srca	32
Naj bo otrokom šport zabava	32
Pridušanjevalnica	33
V svetu starih otroških iger v Ljubljani	34
12. Bobri med umetnostjo,	
tehnologijo in znanostjo	36
Mesečni napovednik za otroke	36

Mladi na sceni

Mesečni napovednik	36
Petkove akademije	37
Razmislek o delu z mladimi	37
Oddaj na natečaj v MKL	38

Mestno zrcalo	39
---------------	----

Šport

Razgibajmo Ljubljano	40
Smučanje je še vedno nacionalni šport	42
Ostrovharjeva pot	44

Britanski lovec na Barju	45
Mestni golobi	48
Mestni štipendisti	50

Družba

Izdelki z zgodbo	51
Prva pomoč pri življenjsko nevarnih situacijah	52
Obrotništvo nekoč in danes	53

Delo Mestnega sveta	54
Napovednik dogodkov v ČS	54
Ljubljanska (z)godba	58
Ljubljanski vestnik	58
Nagradni fotonatečaj	61
Meritve okolja	62
Ne zamudite!	63

Fotografija na naslovnici

Portreti ljubljanskih fac: Boris Cavazza,
foto: Miha Fras

Fotografija na strani 3

Svetlana Makarovič, foto: Saša Kovačič

Manj je več

Uh, kako ne maram, ne maram, ne maram te amerikanizacije na vsakem koraku! Kako dobro dene sesti pod ljubljansko vrbo in biti prijazno in skrbno postrežen s pravo govejo juho, njoki z jurčki, rezanci s tartufi ... Kako naj pišem naprej, ko mi slina kaplja v pisalni stroj ... Skratka, ko hitiva z Matejem po najinih luciferskih poteh, »ko zvečer sva sama, ko le noč je z nama, pa želiva isto si oba« – namreč kot psa sva lačna po napornem dnevu, ko sva spočenjala, saj veš, tisto, hočem reči »tisto« knjigo ...

Oh, si predstavljaš, kako večerjava pod vrbo? Kaj bi ti? Na jedilniku je sto in sto slastnih jedi, tako da na koncu rečeš: »A je to vse? Saj nič nimate!« In potem se razpočijo mehurčki smeha.

Ampak čas beži in mudi se nama. Nekaj na hitro bi ... Eden drugemu bereva misli, ko se voziva po Celovski, kjer zakriči v naju reklama za McDonalds. Zoprno. Amerikanizacija. Holesterol. Spogledava se in ustaviva se prav tam. Gledava fotografije vseh teh ocrtkov pa tortic pa sokov pa seveda živorumeno krompirjevo slamo – in se prav grdo in na hitrico nažreva. Postrežba je odlična, čeprav veva, da je osebje mizerno plačano. Mlad lepoteč s tipično neslovenskim pigmentom skoči za nama, ko odhajava. Za roko drži srčkanega majcenega škratka, ki plaho strmi vame z velikimi črnimi očmi izpod puhaste kapuce. Njen očka mi pove, od kdaj me pozna, ko je bil še šolarček in sem na njegovi šoli nastopala z neko pravljico in pesmicami o živalih, kaj pa jaz vem. Lepo srečanje. Dan je manj deževno meglen, ko se peljeva naprej. V tem dnevu sva opravila najnujnejše. Zdaj še en opravke, tudi na hitro, potlej me Matej odloži pri poljanskih mucah. Pred mano so trije prosti dnevi. Trije dnevi brez Ljubljane, ki je že sedaj preplavljena z božičnim cinglcong kičerajem. Ko bodo na vsakem koščku mojega mesta utripale milijarde histeričnih lučic, ko bo na Prešercu spet stala bogvekomu posvečena in žrtvovana najlepša slovenska smreka velikanka, ovešena z vsemogočo kramo – kakor da ni že sama zadosti lepa. Saj ne rečem, da večini ljudi in turistov to ni všeč – toda odkar sem se lanskega decembra znašla v pošastnem peklu koprške kakože, madona – Čudolandije, se bom, kolikor se bo dalo, zadrževala v notranjih prostorih, kar je tudi sicer primerno za še pa še utrujeno sitno starko v pižami, mojem najljubšem oblačilu.

In ker smo staruhi dostikrat sentimentalni, se spominjam svoje otroške očaranosti ob prvih novoletnih jelkah po osvoboditvi Ljubljane. Prvih čokoladnih bonbonov, zavitih v bleščeč staniol. Ko smo bonbone skrbno odvili, smo te pisane papirčke na šolski klopi zgladili in si jih med seboj zamenjavali, tako kot svete podobice, ki smo jih dobivali od kateheta, če smo pridno molčali.

Kakšen čudovit občutek, ko smo doma v blazinice mahu postavljali kartonske figurice svete družine, pastirčke, ovčice, razpenjali trak z gloria in excelsis pa zvezdo repatico, ki je bila slabo prilepljena z lepilom iz moke in vode in je kar naprej padala dol ... Seveda ta revni spominček ni nič, manj kot nič proti sedanjemu razkošju v Postojnski jami, kjer je vse tako super krasno, da se ti želodec obrne ob pogledu na barvasto osvetljene kapnike ... Ja, ker kapniki sami pač niso dovolj lepi, prav tako kot tudi vsakoletna smreka velikanka sama na sebi ni dovolj lepa, kajne, in ker je treba v teh časih čim več investirati v baharijo, da se vidi, koliko je kaj stalo ... Pa brez zamere, pa blagoslovljen vaš božič pa dobrodelni sveti Miklavž in lepo praznujte, jaz sem pa vesela, da je vsaj parkelj na moji strani – stari Lucifer, ki eno luč prinaša, drugo pa, če dovolite, odnaša, in ne, ne zna peti jingle bells. In tudi noče.

Če dočakam januar, bomo pa spet eni prišli na plan in skupaj sedli pod kakšno lepe vrbe. Včasih vendarle velja stara modrost: manj je več.

Pa globalizacija gor ali dol.

Svetlana Makarovič, častna meščanka mesta Ljubljana

“ Pa brez zamere, pa blagoslovljen vaš božič in lepo praznujte!

Izdajatelj: Mestni svet
Mestne občine Ljubljana,
Mestni trg 1. Zanj:
župan Zoran Jankovič.
Uredniški odbor: Marjan
Sedmak (predsednik),
Urška Honzak, Ida
Medved, mag. Verica
Šenica Pavletič,
Lada Zei. Odgovorni
urednik: dr. Uroš Grilc,
kontakt: 051/398 843,
glasilo.ljubljana@ljubljana.si.
Lektorica: Živa Čebulj,
Korektorica: Renata
Vrčkovnik, Avtorica
logotipa: Petra Černe
Oven, Studio ID,
Oblikovalska zasnova:
Miljenko Licul. Naslov
uredništva: Glasilo
Ljubljana, Mestni trg 1,
Ljubljana. Tisk: Salomon
d. o. o., Grafična priprava:
Lupa design. Naklada:
126.000 izvodov.
Natisnjeno na okolju
prijaznem papirju. Glasilo
brezplačno prejme vsako
gospodinjstvo v Mestni
občini Ljubljana.

Pogovor z županom

»Najlepše mesto na svetu smo zaradi ljudi v Ljubljani,

dr. Uroš Grilc

Foto: Uroš Hočevar

Župan, po čem vam bo leto 2019 ostalo v spominu?

Kar nekaj stvari moram omeniti. Predvsem mi bo iztekajoče se leto ostalo v spominu po dobrem razumevanju v moji družini, po silnem veselju in ponosu na vnukinji in vnuka. Potem me navdušuje izredna energija mojih sodelavk in sodelavcev v celotni mestni družini – ponosen sem na njihovo kakovost in ustvarjalnost. Vsak od njih bi lahko kadarkoli svoje delo nadaljeval v kateremkoli zasebnem podjetju. Konkurenčnost in pogum, to imajo podjetja in zavodi, ki delujejo pod okriljem Mestne občine Ljubljana. Nadalje bi navedel, da se med Ljubljančankami in Ljubljančani dobro počutim in da se z veliko večino meščank in meščanov med seboj dobro razumemo in sodelujemo. Kadarkoli in kjerkoli. Poleg tega pa sem ponosen tudi na 206 projektov, ki smo jih začeli letos in ki bodo še dodatno okrepili kakovost življenja tako za občane kot za obiskovalce. In nenazadnje, leto 2019 mi bo ostalo v spominu po nerazumno potenciranih političnih in medijskih

napadih, po pravem politikantskem in medijskem linču, ki sem ga doživel tako sam kot, žal, tudi moja družina.

Dotakniva se tega zadnjega. Javnost, medije in politiko je v tem letu razburjalo poslovanje oziroma postopek poenostavljene prisilne poravnave podjetij vaših sinov. Kako je vse to vplivalo na vaše delo in na vas kot župana?

Moja sinova sta polnoletna, opravilno sposobna in bosta vedno moja sinova. Boli me, kako si nekateri poslanci na priimku Janković nabirajo svoje politične točke ter kako si nekateri mediji izberejo le eno od 262 enostavnih prisilnih poravnav in mesec dni izvajajo pogrom ter neutemeljeno razpredajo o izgubi davkoplačevalskega denarja in 29 milijonih, pri čemer se le del tega denarja, 180.000 evrov, nanaša na državna sredstva FURS-a, ki morajo biti poplačana in sploh niso del prisilne poravnave. Na žalost pri tem politiki in tendencioznim medijem pomagajo osebe v nekaterih državnih ustanovah, ki bi v

resnici morale slediti stroki, ne pa zganjati politikantstva. In predstavljajte si, da se je moralo zaradi teh pritiskov državno pravobranilstvo pritožiti, v časopisu pa potem preberemo bombastičen naslov: »Država premagala družino Janković«. Pri čemer je višje sodišče zgolj vrnilo postopek na prvo stopnjo, na okrožno sodišče, ker je ugotovilo, da ni nezakonitosti, pač pa je treba popraviti manjše procesne napake. Javnost pa si seveda ob takih nestrokovnih, pretencioznih in povsem napačnih medijskih podobah ustvari temu primerno sliko. Če se je nekdo odločil, da bo od vseh 262 enostavnih prisilnih poravnav obravnaval zgolj eno, tisto, ki je povezana s priimkom Janković, potem je nekaj hudo narobe. Še posebej, ker od leta 2005 nimam z Electo nič, razen, da mi je dolžna, in se od tedaj do danes z nikomer nisem dogovarjal niti za en sam Electin posel. V vseh letih mojega županovanja sinova nista imela niti enega posla ne z občino ne z našimi podjetji in zavodi. Po vsem medijskem pogromu razumem sinovo potezo, da je za Electo holding umaknil predlog za poenostavljeno prisilno poravnavo.

Ne bom skrival, da sem zaradi vseh teh silovitih napadov kot oče prizadet, hkrati pa jasno povem in vsak dan dokazujem, da to v ničemer in niti za trenutek ne vpliva na moje župansko delo, ki mi je v užitek, ki me izpolnjuje in s katerim dajem od sebe najboljše, kar znam in zmorem.

Leto 2019 je bilo razvojno nedvomno živahno na vseh področjih življenja v mestu, težko bi našli enega samega, kjer se ni zgodil napredek. Kateri so tisti dosežki občine v tem letu, ki pomembno vplivajo na kakovost življenja občanov in občanov?

Začel bom z infrastrukturo. Ponosen sem na pridobitev evropskih sredstev, s katerimi dograjujemo kanalizacijo in povečujemo priključitev na javno kanalizacijsko omrežje na 98 %, pri čemer je ta priključitev danes 88-odstotna, leta 2007, ob začetku mojega prvega mandata, pa je znašala 68 %. Da bomo ta problem reševali skupaj s sosednjima občinama Medvode in Vodice, je izrednega pomena, ob tem pa celovito obnavljamo obsežno cestno infrastrukturo. Evropska sredstva smo pridobili tudi za širitev kolesarskih stez, veselim se širitve BiciklJa. Leto 2019 je pomembno za prihodnost ogrevanja, saj v Energetiki Ljubljana pričenjamo investicijo za prehod na plin kot zeleni vir.

“Župansko delo mi je v užitek, me izpolnjuje in mi omogoča, da dajem od sebe najboljše, kar znam in zmorem.

Zoranom Jankovičem

kjer živimo skupaj in spoštujemo vse različnosti»

Težko se odločim, katere prenovljene ceste so prinesle največjo spremembo: Trubarjeva cesta je postala resnično atraktivna, še večja je sprememba na Poljanski, ki je sedaj za udeležence v prometu prijaznejša. Litijska cesta je bila velik projekt. Veseli me zaključek prenove cest v kareju med Tivolsko in Slovensko, pa seveda nove ceste v Savljah, Stožicah, na Vevčah, na območju BTC, da ne naštevam v nedogled. Občani, ki živijo ob teh cestah, vedo, kaj so dobili. Je pa dejstvo, da takšna temeljita in kompleksna gradnja pomeni, da je potrebno tudi potrpeti in se prilagoditi. In naslednji dve leti pride na vrsto še približno 200 cest. Dokončali smo obnovo prvih 20 km cest, sledi druga faza 32 km in potem tretja 36 km. Smo torej nekje na četrtini obnove cestne infrastrukture, ki bo skupaj zajela 261 cest in ulic samo iz projekta aglomeracij ter dodatno še 40 cest ostalih prenov.

Na področju kulture je na prvem mestu Cukrarna, katere prenova je v polnem teku, spremljamo preobrazbo ne le mogočne stavbe kulturne dediščine, temveč pravo preobrazbo območja od Ambroževega trga pa vse do Živinozdravniške ulice. V letu 2019 so bili narejeni pomembni koraki za izgradnjo Minipleksa mestnega kina, za obnovo Križank ter, kot češnja na torti, tudi poteze za dograditev Baragovega semenišča. Komaj čakam, še bolj pa najbrž stanovalci na Trubarjevi, da se dokončno razplete sodna saga glede Tovarne Rog in da pričnemo graditi Center Rog, ki bo na področju oblikovanja in kreativnih industrij pomembna pridobitev za Ljubljano.

V športu izpostavljam novi nogometni igrišči v Stožicah, pričakujemo tudi gradbeno dovoljenje za bazena Ilirija in Vevče ter za atletski center v Šiški.

Najmočnejši smo bili na področju izobraževanja. Vse šolske objekte smo statično pregledali in v prihodnjem letu bomo statično sanirali še zadnji dve šoli, tako da bo prav vseh 48 varnih. Na prvi šolski dan smo odprli prenovljene šole Vodmat, Poljane in Rudnik, kasneje igrišča na OŠ Maksa Pečarja in Franceta Bevka, pred kratkim prenovljen Konzervatorij za glasbo in balet, ki je pridobil vrhunsko dvorano in prostoren ter zelo uporaben atrij. Aktivni ravnateljev osnovnih šol izredno dobro dela, prav veselimi se nastajajoče strategije za področje izobraževanja za novo obdobje. Zaključena je obnova Zdravstvenega doma Bežigrad, res me

veseli, da so storitve Lekarne Ljubljana med občani izredno lepo sprejete, tako v mestni kot v sosednjih občinah, kjer je Lekarna Ljubljana prisotna, in obenem mi je žal nekaterih polen Lekarniške zbornice. Tik pred zaključkom je obnova zavetišča za živali v Gmajnicah, zaključili smo obsežno širitev pokopališča Polje, gradimo novi del pokopališča Žale, zgradili smo 67 novih neprofitnih stanovanj v soseski Polje IV, v teku je gradnja 174 neprofitnih stanovanj na Brdu. Skratka, dogajalo se je res veliko, lahko bi še našteval.

Izgradnja kanala C0 od vzhodne obvoznice do čistilne naprave Brod, vključno z vsemi sekundarnimi kanali iz črpališč Mala vas, Tomačevo, Jarše ter iz naselij Ježica in Sneberje, pomeni 12,1 km novega voda. Projekt razburja javnost na točki vodonosnika Kleče. Skrb za pitno vodo resnično zadeva vsakogar, ki živi v Ljubljani, zato že vsak dvom v njeno ogrožanje vzbuja nelagodje. Vseskozi zagotavljate, da gre pri tem delu izgradnje kanala za nadstandardne gradbene in konstrukcijske prijeme, da se zagotovi maksimalna varnost pitne vode.

Drži. Tudi sam sem Ljubljančan, in tudi ko ne bom župan, bom Ljubljančan, ki pije pitno vodo iz pipe. Na kraj pameti mi ne pade, da bi kakorkoli ogrozil čisto vodo zase in za svoje vnuke. Trasa je bila postavljena že leta 1991, nismo si je mi izmislili, a kljub preverjanju morebitnih alternativ se je ta trasa tudi danes izkazala za najboljšo. Traso je določil takratni župan desne politične opcije, Jože Strgar, v tistem času je bil direktor VO-KA Anton Kranjc iz vrst NSi, po tistem se trasa nikoli ni spreminjala, ne glede na to, ali so bile vlade Republike Slovenije usmerjene levo ali desno.

Naj najprej poudarim, da z izgradnjo kanala na tem območju odpravljamo sedanje tveganje za onesnaženost, za katero so odgovorni tudi nekateri izmed protestnikov. Projekt je bil večkrat obravnavan in potrjen na Mestnem svetu. Za 12 km imamo pridobljena pravnomočna gradbena dovoljenja, dvakrat smo uspešno prestali kontrolo evropske agencije JASPERS, potem pa se je zgodilo, kot je očitno to pri nas v navadi, da je stranka SDS vložila pritožbo v Bruslju, s čimer je Ljubljančankam in Ljubljančanom odvzela eno leto in tako rušila projekt.

V novem letu vsem želim zdravja, sreče, veselja, zadovoljstva, tovarištva in solidarnosti.

Dokazujmo vsak dan, tako sami sebi kot vsem tistim, ki prihajajo k nam, da smo najlepše mesto na svetu predvsem po zaslugi ljudi. Srečno!

Zoran Janković,
župan Mestne občine Ljubljana

Vendar gre pri tem projektu za najvišje standarde varnosti, tako glede uporabljenih najsodobnejših materialov kot glede aktivnega monitoringa s kamerami. Odločili smo se za dodatno gradnjo betonske kinete, ki bo objemala cevi hobas, pri čemer ima kineta kar štiri varnostne plasti. Gre za sistem, ki bo omogočal popoln nadzor nad dogajanjem v kanalu, tako z merjenjem nivoja odplak kot tudi s kamerami, vključno z možnostjo zaprtja sistema, saj bo denimo sedanja čistilna naprava Brod po začetku delovanja kanala postala zadrževalnik. V tem trenutku je dokončanih 8 km kanala. Se pravi skupno več kot 65 %; v Medvodah 80 %, v Vodica pa 50 %. V sosednjih občinah bomo ukinili 1.600 greznic, katerih odplake tečejo proti Ljubljani, ker sta obe občini gorvodno.

Pa tudi zahteva 13-ih podpisanih mestnih svetnikov iz vrst SDS, NSi in LMŠ, da se kanal C0 premakne na Celovško cesto, je v praksi neizvedljiva. Si predstavljate, da bi v tem primeru čistilno napravo gradili pri hotelu Lev?!

Poudarjam, da sedaj nečistoča v zemljo in podtalnico uhaja iz 4.500-tih greznic. Z izgradnjo kanalizacijskega omrežja pa bomo to preprečili in še boljše poskrbeli za čisto pitno vodo. In ne obratno, kot skušajo nekateri prikazati. Skorajda vsa Ljubljana

Foto: Nik Rovani

Župan Zoran Janković je tudi letos pred nepregledno množico obiskovalcev prižgal praznično osvetlitev Ljubljane, s katero smo vstopili v najbolj praznični mesec leta.

je na vodovarstvenem območju, že 30 let je kanalizacija pod Severno obvoznico na enakem območju, pa tega nihče ne problematizira.

Dediščina Ljubljane, Zelene prestolnice 2016, mesto zavezuje k zelenemu razmišljanju. Pred kratkim izvedena Borza lokalnih živil povezuje lokalne pridelovalce hrane in prisega na čim krajše nabavne verige; plastične vrečke vse bolj izginjajo iz poslovanja mestne družine, pred dnevi je k temu pristopilo tudi Lutkovno gledališče Ljubljana in še bi lahko naštevali. Izstopa pa 17 novih hibridnih avtobusov in 16 primestnih avtobusov, ki so letošnja velika investicija za Ljubljanski potniški promet. Kako gledate na prihodnost javnega prometa v mestu?

Sosednje občine, Grosuplje, Škofljica, Ig, Brezovica, Medvode in ostale, so zelo hvaležne za dodatne linije, ki jih je uvedel LPP, kar je nedvomno dober znak za boljši promet v regiji. To je velika pridobitev predvsem za starostnike in šolarje, saj imajo tako pomembno olajšan dostop do prestolnice. Čakamo, da bodo električni avtobusi dovolj zmogljivi, da bodo vozili ves dan brez dodatnega polnjenja baterije, ne glede na zunanje temperature. Že sedaj načrtujemo 40.000 m² sončnih celic na strehi garaže LPP-ja, s katerimi bomo pridobivali električno energijo za avtobuse. So pa nekateri ukrepi za dolgoročno urejanje prometa tudi takšni, ki spreminjajo navade.

Del potnikov iz mestnih avtobusov se je preselil med kolesarje in pešce, zato smo povečali območja za pešce in razširili sistem izposoje koles Bikelj. Uporaba slednjega nenehno raste, zato večamo število postaj in koles. Vsako kolo v sistemu je v povprečju izposojeno osemkrat na dan, 22. oktobra letos pa smo zabeležili rekordnih 6.387 izposoj koles.

Zelo sem ponosen na to, da raste tudi izposoja električnih avtomobilov v sistemu souporabe car sharing. Objektiven problem je, da v Ljubljano vsak dan vstopi 120.000 avtomobilov in da je v 90 % primerov v vozilu le voznik. Rešitev?

Pogovor z županom

“ Doslej me je na dnevih odprtih vrat obiskalo že skoraj 29.000 občank in občanov.

Razvoj železnice, boljše medkrajevne avtobusne povezave, več linij in pogostejše linije, seveda pa brez spreminjanja naših potovalnih navad ne bo šlo.

Poslovanje LPP je nedvomno zahtevno, v letu 2018 poslovni izid izkazuje 6,7 milijona minusa.

Ključni razlog je bruto višina stroškov za plače za leti 2018 in 2019, saj se je ta povečala zaradi sklepa sodišča in plačila prispevkov za poklicno zavarovanje voznikom od leta 2013. Letni strošek plač v LPP-ju je 29 milijonov evrov. Ob tem potrebujejo 4 milijone evrov letno za dizelsko gorivo, 2 milijona evrov za plin. Od prodanih vozovnic v mestnem prometu LPP na leto prejme 20 milijonov evrov, 4 milijone v primestnem prometu, mesto letos prispeva 14,5 milijona evrov, država 8 milijonov in sosednje občine 1,5 milijona. Po zaslugi tako visokih subvencij bo podjetje poslovalo pozitivno, in to se bo zgodilo že konec letošnjega leta. Naj poudarim, da je tožbo vložilo 53 voznikov, vendar smo se odločili, da prispevek za poklicno zavarovanje poravnamo vsem voznikom. In še to, LPP ima res odlične voznike, zelo sem ponosen nanje.

Leto je prineslo še eno spremembo pri delovanju javnih podjetij, in sicer združitev javnih podjetij VO-KA in Snaga.

Združitev obeh podjetij je bila povsem racionalno dejanje. Uredili smo kapitalsko ustreznost, saj so bile v Snagi s tem težave, in poleg tega nam ni bilo treba vlagati v izgradnjo nove poslovne stavbe za Snago, saj smo vse sodelavce iz uprave preselili na Verovškovo. In kar je še posebej pomembno: na območju Snage na Povšetovi ulici smo pridobili prostor, ki bo namenjen izgradnji novih 500 neprofitnih stanovanj.

Kateri so ključni mestni projekti v letu 2020?

Nadaljujemo začete velike projekte. Vsekakor bomo v 2020 postavili streho v Križankah, nadaljevali z gradnjo Centra Rog, ki je bila leta 2016 zaustavljena in so nam jo preprečevaličasni uporabniki ter nerazumno dolgi postopki na sodišču. Čaka nas začetek gradnje atletskega stadiona ter kopališč Ilirija in Vevče. Pričeli bomo graditi četrtno skupnost Golovec. Do konca tega mandata bomo dokončali še gradnjo pokopališč Vič in Šentvid, Zdravstveni dom Jarše s četrtno skupnostjo, pa četrtno skupnosti Vič, Rudnik in Šmarna gora, za vse to bomo pridobili potrebno dokumentacijo že v letu 2020.

Moja srčna želja pa je, da se do konca mandata dokončajo štirje projekti, ki so tako ali drugače zastali in so izrednega pomena za Ljubljano: trgovski del Stožic, želim si, da zasebni investitor pritisne piko na i temu projektu, da se končno pridobi gradbeno dovoljenje za obnovo Plečnikovega stadiona in da lahko Joc Pečecnik začne graditi, da se celostno prenovita glavna železniška in avtobusna postaja in da končno dobimo gradbeno dovoljenje za obnovo glavne tržnice in dograditev Mahrove hiše.

In seveda, da Ljubljana prejme naziv Evropska prestolnica kulture za leto 2025.

Ljubljana je očitno v tem obdobju magnet za večje zasebne investicije. Ne le najbolj pričakovana vseh trgovin, Ikea, tudi gradnja novih hotelov napoveduje, da bo Ljubljana rasla. Kaj glede tega napovedujete za naslednje obdobje?

In še bo rasla. V letu 2020 se bo v Ljubljani pričela gradnja novih 1.000 hotelskih sob. Zlatarna Celje gradi 300 sob nasproti hotela Intercontinental, Jože Anderlič gradi 120 sob v novem Kolizeju in 150 dodatnih sob v hotelu Mons, Izet Rastoder čaka na gradbeno dovoljenje za hotel Bellevue s 120 sobami, na območju nekdanjega Šumija bo 150 hotelskih sob ... Pričela se bo gradnja vsaj 2.000 zasebnih stanovanj, kar bo vplivalo tudi na znižanje tržne cene. Pred odprtjem je velik center Spar v Šiški, gradi se Ikea, projektira se nov Mercatorjev logistični center itd.

Vaš stik z občani je še naprej zelo neposreden. Občanke in občani imajo možnost, da vas vsak prvi torek v mesecu s svojimi težavami in pobudami obiščejo na dnevih odprtih vrat. Kaj so bile glavne teme, ki so jih občani izpostavljali v letu 2019?

Zame so ti stiki res dragoceni. Brez dvoma je prevladujoča tema srečanj z občani stanovanjska problematika, in to od čisto konkretnih vprašanj do denimo trenutno aktualnih vprašanj glede sprememb urbanističnega prostorskega plana – na zadnjo razgrnitev smo prejeli 1500 pobud. Na drugem mestu so vprašanja glede zaposlitev, na tretjem pa socialne pomoči. Sicer pa občanke in občani odpirajo celo paleto tem: od vpisov v vrtce do sosedskih sporov. Marsikdo pa pride tudi samo zato, da pohvali naš trud. In čeprav sem na teh srečanjih z občani velikokrat od 14. ure pa vse do pozne noči in četudi dan odprtih vrat vsak mesec traja kar dva dni, me stiki z občani na poseben način bogatijo in krepijo. Doslej me je tako obiskalo že skoraj 29.000 občank in občanov.

V Ljubljani se dogaja!

dr. Uroš Grilc

Foto: Nik Rován

OŠ Maksa Pečarja ima novo, izjemno igrišče!

Učenke in učence navdušujejo igrišče za košarko, odbojko in roket, tekaška steza, poligon za razvijanje motoričnih spretnosti, pitnik, igrišče z enajstimi sodobnimi igrali, kolesarnica, zunanje sanitarije ter učilnica na prostem s tribunami, mizami in klopmi.

Foto: arhiv Ljubljanskega gradu

Kot v domači dnevni sobi – prenovljena Grajska kavarna vabi

Grajska kavarna, ki že več kot desetletje razvaja domače in tuje goste, je pred začetkom letošnje glavne turistične sezone doživela celovito prenovo. Poleg zelo pomembne obnove električnih in strojnih inštalacij, zasteklitve novega vhoda ter novih tal je v celoti zamenjana tudi vsa notranja oprema. Ko se posedeš v udobne naslanjače, srebaš čaj, kavo, uživaš v slehernem grizljaju domače torte, se počutiš tako prijetno kot v domači dnevni sobi. Pridite in se prepričajte, sami, v paru ali s svojo družbo – vabljeni!

Foto: Tadej Čaušević

V Slovenskem mladinskem gledališču se sedi bolje!

Vedno je glasno zaropotalo, kadar ste v zgornji dvorani Slovenskega mladinskega gledališča vstali s stola, pa najsi ste želeli stoje glasno zaploskati ali protestno zapustiti predstavo. Da ne govorimo o tem, da skorajda niste imeli prostora za noge, sedež pa je ob vsakem premiku neprijetno škripal. Včasih vam je kakšen del celo ostal v roki. Zdaj teh skoraj tridesetletnih stolov ni več. Zamenjali so jih sodobni, ergonomsko oblikovani sedeži, prenovljene pa so bile tudi talne obloge in svetlobne označbe v dvorani. Prvič so obiskovalke in obiskovalci z novih stolov predstavo spremljali, ko je Ljubljano v okviru festivala Mesto žensk obiskal znameniti nemški kolektiv She She Pop z uspešnico Predali, prva premiera v prenovljeni dvorani pa bo 14. decembra, ko bo na odru zaživel družinski mijauzikl Obuti maček Andreja Rozmana Roze v režiji Vita Tauferja.

Foto: Miha Mally

Za še več umetniških doživetij v prenovljeni Galeriji »S« na Ljubljanskem gradu

Galerija »S«, ki ponuja raznovrstne fotografske razstave tako domačih kot tujih razstavljalcev, je to jesen dobila prenovljeno podobo. Ustreznejša razsvetljava, nova tla, predvsem pa ustreznejši klimatski pogoji bodo v prihodnje pripomogli k boljšim pogojem za razstavljenela dela kot tudi udobju obiskovalcev. Vabljeni, da se sprehodite čez prenovljeno Galerijo »S« Ljubljanskega gradu, ki do 12. januarja 2020 vabi k odkrivanju (Ne)Znane Ljubljane, kot so jo v svoj fotografski objektiv ujeli Branko Ček, Domen Pal in Jože Maček.

Foto: Nik Rován

Nagrade Marjana Rožanca, najvišja priznanja Mestne občine Ljubljana na področju športa

Podžupan Mestne občine Ljubljana Dejan Crnek je izročil nagrade Marjana Rožanca za leto 2019 zaslužnim za uspehe in delo v športu. Nagrado za izjemne športne dosežke je prejel izjemni mladi kolesar Tadej Pogačar. Tomo Šarf, Cveta Benet in Janez Matoh so bili nagrajeni za delo na strokovnem in organizacijskem področju v daljšem časovnem obdobju.

Za vsak dan boljšo kakovost

Kaj so mestna javna podjetja dosegla v letu 2019 in

dr. Uroš Grilc

Na kakovost življenja v mestni občini vpliva veliko dejavnikov, a vendar storitve javnih podjetij, ki opravljajo javno službo, k temu neposredno prispevajo največ.

Foto: Urban Štebljaj

Foto: Nik Rovar

Energetika Ljubljana

Začetek umikanja premoga iz Ljubljane

V Javnem podjetju Energetika Ljubljana, d. o. o., je leto 2019 zaznamoval projekt izgradnje plinsko-parne enote, ki bo predvidoma s koncem leta 2021 nadomestila dva od treh premogovnih blokov in tako omogočila 70-odstotno zmanjšanje uporabe premoga v enoti Termoelektrarne Toplarna Ljubljana (TE-TOL). Izgradnja plinsko-parne enote je največja energetska-okoljska naložba v Ljubljani, ki predstavlja pomemben korak tudi za Slovenijo, saj bodo z nadomeščanjem premoga z zemeljskim plinom zmanjšane emisije snovi v zrak (prahu, žveplovega dioksida, dušikovih oksidov in ogljikovega dioksida). Z izbranim dobaviteljem smo v začetku aprila 2019 podpisali pogodbo o dobavi in postavitvi glavne tehnološke opreme, v začetku avgusta pa z bankami še pogodbo o dolgoročnem kreditu, s čimer so zagotovljena tudi sredstva za njeno izgradnjo.

Investicije v razvoj in obnovo virov in omrežij

Poleg tega smo uspešno zaključili projekt zniževanja emisij dušikovih oksidov na bloku 3 v enoti TE-TOL. Obratovanje je načrtovano v letu 2020. Na razpisu

Agencije za energijo nam je uspelo pridobiti subvencijo za postavitev nove plinske turbine v Šiški, kar bomo realizirali predvidoma v 3. četrtletju leta 2021. V letu 2019 smo se lotili in dokončali tudi številne gradnje in obnove vročevodnega in plinovodnega omrežja, med drugim na Trubarjevi ulici, na Poljanski cesti, na Parmovi, Vodnikovi, Korytkovi, Kersnikovi, Vošnjakovi, Samovi, Vodovodni, Partizanski, Jakčevi, Letališki in Erjavčevi ulici. Zgradili smo novo regulacijsko postajo na Vrtači in začeli graditi nadomestne regulacijske postaje ob Jurčkovi cesti. Med novogradnjami plinovodnega omrežja naj naštejemo širše območje Sneberske ceste, Litijsko cesto, Miheličevo ulico in Cesto dveh cesarjev. Izvajali smo tudi aktivnosti, potrebne za postavitev CNG polnilnice ob Letališki cesti (otvoritev 2020) in na območju P&R Stanežiče (otvoritev 2021).

Varna, zanesljiva in okolju prijazna oskrba z energijo

Ključna naloga Energetike Ljubljana v letu 2020 ostaja predvsem zagotavljanje zanesljive, varne in okolju prijazne celovite oskrbe z energijo, to je s toploto, paro, zemeljskim plinom in elektriko, ter skrbno vzdrževanje vseh proizvodnih virov in omrežij.

www.energetika-lj.si, 080 28 82

 energetika ljubljana

Ljubljanski potniški promet

Odgovorno do družbe in okolja

Leto 2019 je v Javnem podjetju Ljubljanski potniški promet, d. o. o., prineslo dve pomembni pridobitvi za kakovostnejše življenje in varnejše mesto. Ljubljana je namreč letos postala prvo mesto na svetu z mobilnimi UNICEF-ovimi Varnimi točkami, kar pomeni, da lahko otroci pomoč v stiski odslej poiščejo na vseh avtobusih Ljubljanskega potniškega prometa. Drugi projekt je mobilni mladinski center na kolesih, ki ga ustvarjamo skupaj z Mladimi zmaji. Avtobus LPP »Ljuba in Drago« bo v sive cone poleg ljubezni do novih spoznanj in učenja pripeljal dogajanje, ki bo mlade pritegnilo h kakovostnemu preživljanju prostega časa.

V voznem parku LPP smo od leta 2007 do danes kupili že več kot 200 novih avtobusov. Z letošnjim nakupom 33 novih avtobusov (17 mestnih enojnih, nizkopodnih in 16 enojnih primestnih) izboljšujemo čistost okolja v urbanem središču in okolici, saj so avtobusi opremljeni v skladu z najnovejšimi evropskimi standardi. Izvedli smo tudi recertifikacijo standardov in osvežili

bivanja v Ljubljani!

kaj so njihovi cilji za leto 2020

Foto: Dunja Wedam

že ustaljene ISO standarde – sistem kakovosti, ravnanja z okoljem, varnosti in zdravja pri delu.

Prijazno do potnic in potnikov

Poleg tega smo letos v LPP izboljševali nadgradnjo sistema sledenja avtobusov in s tem obveščanje potnikov o prihodih avtobusov. Informacije o prihodih so sedaj na voljo na 136 postajališčnih prikazovalnikih, na zaslonih v avtobusih, na spletni strani www.lpp.si (web aplikacija LPP), v sistemu Prominfo, aplikaciji Urbana in pri klepetalnem robotu Ljubu na Facebooku.

Uvedba dveh novih vrst vozovnic je potnikom LPP omogočila še cenejša potovanja. Letno splošno (365 €) in letno upokojsko vozovnico (220 €) lahko potniki kupijo kadarkoli in se z njo zapeljejo neomejeno za samo 1 € na dan. O možnosti plačila na obroke s kreditno kartico se lahko potniki pozanimajo na svoji banki.

V letu 2019 je LPP vzpostavil nove hitre oziroma direktne linije, ki povezujejo Ljubljano z mesti Logatec, Vrhnika, Šentvid pri Stični, Videm Dobropolje in Vodice. Na medkrajevnem potniškem prometu smo v okviru sistema IJPP LPP zagotovili nakup celodnevni in tedenskih vozovnic. Na električnem vlakcu Urban pa se lahko gostje po

novem razveselijo elektronskega vodiča že v enajstem svetovnem jeziku, v nizozemščini.

Prevoz na klic

Do konca januarja 2020 je občanom Občine Škofljica na voljo storitev Prevoz na klic. Poleg obstoječih postajališč zdaj obratujejo še dodatne vstopno-izstopne točke za potnike, ki so bile izbrane v krajih, kjer trenutno ni javnega potniškega prometa. Potnik s klicem na 01 582 25 55 poda zahtevo za prevoz proti krajevemu središču.

www.lpp.si, 01 582 2 582

Ljubljanska parkirišča in tržnice

Krajem, kjer v mestu najživahneje vrvi, kjer se ob živopisani ponudbi sklepajo najbolj lokalne kupčije, tem krajem pravimo tržnice. V Javnem podjetju Ljubljanska parkirišča in tržnice, d. o. o., smo v letu 2019 obnovili četrto arkado strešne kritine skupaj s fasado, v letu 2020 pa se bomo lotili tretje arkade.

Poleg strešne kritine bomo obnovili tudi fasado in stavbno pohištvo ter uredili zunanjo pohodno površino pod delom arkad. Uredili bomo tudi prezračevanje v Pokriti tržnici in s tem izboljšali pogoje za delo v prostoru – da bodo nasmehi prodajalcev in strank še širši.

Čas je že tudi, da novi veter doseže našo spletno stran, za katero že vihomo rokave in na kateri bodo naše cenjene stranke še hitreje našle naše storitve. Še naprej bomo vsebinsko prenavljali ponudbo na tržnicah Koseze, Bežigrad in Moste ter na Osrednji tržnici, saj želimo, da bi bile slovenske lokalne in regionalne jedi in pijače še bolje zastopane.

Ob svojem dvojnem poslanstvu – skrbni za tržnice in parkirišča naj poudarimo še, da so površine skupne in da je pomembno, da znamo sobivati.

www.lpt.si, 01 300 12 00

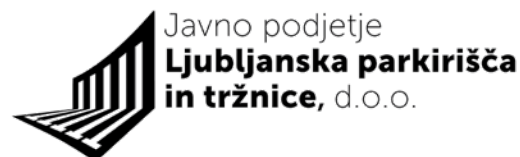

Foto: arhiv VOKA SNAGA

Foto: Dunja Wedam

VOKA SNAGA

Leto 2019 nam je v Javnem podjetju Vodovod kanalizacija Snaga, d. o. o., brzelo okoli količkov velikega kohezijskega projekta Odvajanje in čiščenje odpadne vode na območju vodonosnika Ljubljanskega polja. V ta projekt smo vložili res veliko truda in znanja, vse s ciljem, da zagotovimo čisto vodo in okolje vsem nam in našim zanamcem.

S Centralno čistilno napravo Ljubljana bomo povezali Medvode in Vodice, pod katerima tudi teče podzemna voda, poleg tega bomo zaprli preobremenjeno čistilno napravo Brod in tam uredili zadrževalni bazen. Samo s kanalom C0 bomo odpravili 1600 greznic. Na Centralno čistilno napravo Ljubljana, ki jo bomo posodobili za izločanje nitratov in fosfatov in jo povečali, pa bo na novo povezanih 22.500 ljudi. Tako bomo dosegli 98-odstotno priključenost na kanalizacijo. Namen gradnje kanalizacijskega sistema s povezovalnim kanalom C0 je

zaščita podzemne vode čim višje nad Ljubljano.

Tudi v letu 2020 bomo na JP VOKA SNAGA, d. o. o., menjali vodovodno omrežje in več odsekov kanalizacijskega omrežja, obnavljali bomo zgradbe, tehnološko opremo, zamenjali dotrajana smetarska vozila in delovne stroje za vzdrževanje omrežja, uredili prostor za ločene frakcije v zbirnem centru Barje, zavihali rokave za gradnjo zbirnih centrov na Povšetovi, v Stanežičah in Zalogu ter postavitev sončne elektrarne v Zalogu, ki bo zagotovila dodatne energetske zmogljivosti za potrebe CČN Ljubljana.

V sklopu projekta Odvajanje in čiščenje odpadne vode na območju vodonosnika Ljubljanskega polja bo družba tudi v prihodnjem letu s strokovno podporo sodelovala pri aktivnostih za realizacijo vseh treh delov projekta. V okviru tretjega dela kohezijskega projekta, Dograditev javne kanalizacije v aglomeracijah, večjih od 2000 PE v MOL, so

načrtovani zaključki gradnje na dvajsetih območjih ter začetek gradenj na štirinajstih območjih. Sočasno z gradnjo kanalizacije bomo na večini območij obnovili oziroma rekonstruirali tudi vodovod.

www.vokasnaga.si, 080 86 52

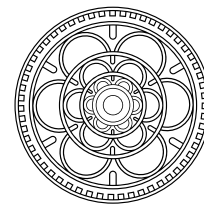
ŽALE

V letu 2019 je podjetje ŽALE, d.o.o., na Plečnikovih Žalah prenovilo prvih pet mrliških vežic. V vežicah sv. Janeza, sv. Marije in sv. Jakoba, sv. Petra ter sv. Ahaca smo izvedli tudi restavratorsko-konservatorska dela. Obnovo preostalih devetih vežic in molilnice bomo nadaljevali tudi v naslednjih letih. Vrt vseh svetih arhitekta Jožeta Plečnika, kjer se vežice nahajajo, je kulturni

spomenik državnega pomena in nosilec znaka Evropska dediščina iz medvladne iniciative, že nekaj let pa potekajo tudi prizadevanja za njegov vpis na Unescov seznam svetovne kulturne dediščine.

Pomemben projekt, ki ga je podjetje ŽALE, d.o.o., izvedlo v letu 2019, je tudi postavitev nadstreška pred mrliškimi vežicami in poslovilno dvorano na novih Žalah. Nadstrešek, ki je, prav tako kot celoten objekt, delo arhitekta Petra Kerševana, udeležencem pogrebnih svečanosti nudi zaščito pred različnimi neugodnimi vremenskimi vplivi. Poleg tega se bo v letu 2020 odprla nova, že tretja poslovalnica Plečnikove cvetličarne. Nahajala se bo v novem objektu ob pokopališču Polje.

www.zale.si, 01 420 17 00

ŽALE

Ne bodo vas pustili na hladnem

Energetika Ljubljana v smeri nizkoogljične družbe

Staša Bizjak

Zelena evropska mesta imajo daljinske energetske sisteme. Tudi v Ljubljanski kotlini so že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja razvili daljinsko ogrevanje, da bi zmanjšali onesnaževanje zraka. Kasneje so mesto oskrbeli še z zemeljskim plinom. Za oba sistema skrbi Energetika Ljubljana. Zavedajo se, da povsem trajnostni, obnovljivi energent v urbani kotlini za veliko število odjemalcev žal še ni dosegljiv, zato v skrbi za okolje izvajajo naložbe, ki bodo omogočile prehod v nizkoogljično družbo.

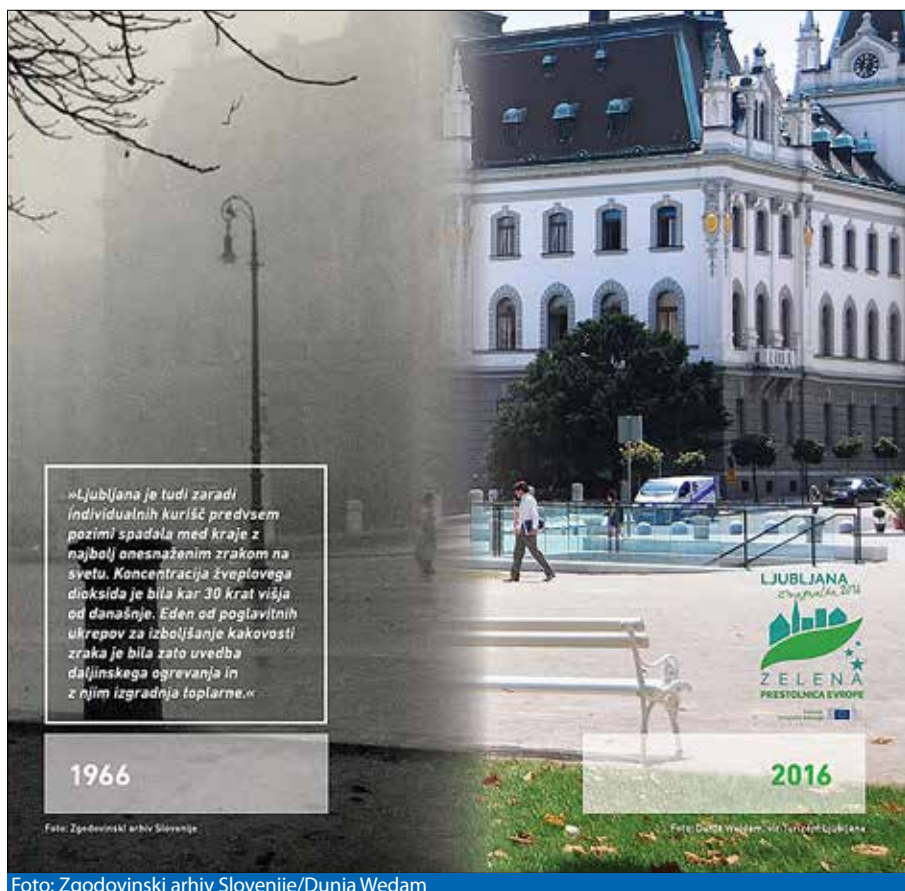

Foto: Zgodovinski arhiv Slovenije/Dunja Wedam

Za čisto okolje je odgovoren prav vsak izmed nas!

V Energetiki Ljubljana, ki je del skupine Javni holding Ljubljana, je zaposlenih 586 ljudi. Nekaj dni smo preživeli z zaposlenimi, s tistimi, ki skrbijo, da smo na toplem, da iz pip vedno priteče topla voda, da je na voljo plin za kuhanje in da zažarijo luči – proizvajajo namreč tudi električno energijo. »Dovolj pozorno in zbrano poslušanje, pravi odgovori in hitro izpolnjevanje tistega, kar sva se dogovorila.« »Profesionalen, korekten, priazen, z dobro voljo podan odgovor.« »Dobil sem vse potrebne informacije.« Nekaj SMS-ov o uporabniški izkušnji nam pokaže Saša Krebs, vodja sprejemne pisarne za stranke in potencialne stranke ter klicnega centra. »Na tem delovnem mestu sem pet let. Od takrat pa do danes se je veliko spremenilo. Zdaj je manj stresnih klicev, saj se naš tim trudi odgovoriti na vsa vprašanja oziroma v najkrajšem času pridobiti potrebne informacije za naše stranke,« razlaga sogovornica, ki je velikokrat prvi stik s podjetjem, in navede, da s toploto in zemeljskim plinom oskrbujejo kar 75 % stanovanj v Ljubljani.

Namig: Preko spleta si izračunajte najugodnejšo kombinacijo energetske oskrbe: www.bivanjudajemoutrip.si.

Dolžina cevi – od Ljubljane do Londona

Energetika Ljubljana zagotavlja dva temeljna sistema za daljinsko oskrbo z energijo: daljinsko ogrevanje in oskrbo z zemeljskim plinom. Sistem daljinskega ogrevanja z vročo vodo za ogrevanje in pripravo sanitarne tople vode oskrbuje več kot 58.900 gospodinjstev in več kot 5.700 poslovnih uporabnikov v osrednjem delu Ljubljane. Sistem oskrbe z zemeljskim plinom pa pokriva tudi mestno obrobje in sosednje občine: Medvode, Dol pri Ljubljani, Dobrova - Polhov Gradec, Škofljica, Brezovica, Ig, Log - Dragomer in Grosuplje. Z zemeljskim plinom se za ogrevanje, pripravo sanitarne tople vode ali za kuhanje oskrbuje več kot 60.900 gospodinjstev in 2.900 poslovnih uporabnikov. Oba sistema skupaj obsegata več kot 1.600 km infrastrukture. Primož Matičič, vodja sektorja za oskrbo s toploto, je v podjetju že petnajst let. Pravi, da se v zadnjih desetih letih vse hitreje vrti. »Ogromno je novih tehnologij. Izobraževanja so natančno fokusirana na izbran delovni proces. V Energetiki Ljubljana začnemo delati veliko prej in končamo veliko kasneje od večine ponudnikov oskrbe z energijo. Mi smo tisti, ki pripravimo tudi infrastrukturo, po kateri distribuiramo toplotno energijo do končnega uporabnika. In če gre karkoli kadarkoli narobe, ukrepamo, interveniramo in popravimo,« opisuje ter doda, da med pomembne

naloge Energetike Ljubljana spada tudi odkrivanje puščanja vročevodnega omrežja in njegova obnova. Zelo učinkovita metoda za odkrivanje puščanja omrežja so letalski posnetki s termografsko kamero. Vročevodno omrežje sicer skupno obsega več kot 500 km cevi in ima ponekod že več kot 40 let.

Za vse večjo kakovost zraka

Ključna dejavnost Energetike Ljubljana je tudi oskrba z zemeljskim plinom. Več kot 1000 kilometrov omrežja zemeljskega plina se razveja tudi v nekatere primestne občine, kar za intervencijsko službo velikokrat predstavlja izziv: »Priti v pol ure z enega konca Ljubljane na drugega ali v sosednjo občino v času prometne konice je skorajda nemogoče, a naši intervencijski ekipi to nekako vedno uspe,« na kratko oriše delo v sektorju za oskrbo s plinom vodja Zoran Kibarovski. V letu 2011 se je oskrba z zemeljskim plinom razširila tudi na področje prometa, in sicer z zagotavljanjem stisnjene zemeljskega plina (CNG) kot pogonskega goriva za okolju prijazna vozila, saj je bila takrat postavljena prva javna polnilnica (od dveh). Danes je večina voznega parka mestnega potniškega prometa že posodobljena z avtobusi na metan, kar pomembno prispeva k izboljševanju zdravega življenjskega okolja v prestolnici, širi pa se tudi mreža polnilnic.

Energetika danes in jutri

Samo Lozej, direktor

V energetiki se nič ne zgodi čez noč, razen izzivov. Vse energetske družbe se soočamo s potrebo po razvoju, ki sledi sprejetim okoljskim smernicam. Na vseh korakih si moramo prizadevati za čim bolj trajnostno proizvodnjo, za okolju prijazen promet, k čemur se morajo seveda zavezati tudi letalski in ladijski prevozniki, razvojne načrte moramo graditi na temeljih krožnega gospodarstva. V Energetiki Ljubljana trenutno izvajamo največjo energetske-
-okoljsko naložbo doslej (ocenjena vrednost celotne investicije je 127 milijonov evrov), to je izgradnja plinsko-parne enote, s katero bomo do konca leta 2021 iz Ljubljane umaknili večino premoga. Prihodnost energetike bo trajnostna, a za dosego tega cilja potrebujemo tudi zavedanje, da v ta »jutri« ne moremo kar preprosto skočiti. Vsi skupaj in kot posamezniki, ki živimo v izrazito potrošniški družbi, se moramo nujno spoprijeti tudi s potrebno omejitvijo končne rabe energije – veliko lahko namreč storimo pri sebi in v svoji neposredni bližini že danes.

Ljubljana je v preteklosti tudi zaradi individualnih kurišč predvsem pozimi spadala med kraje z najbolj onesnaženim zrakom na svetu. Koncentracija žveplovega dioksida je bila kar 30-krat višja od današnje. Zato sta bila med glavnimi ukrepi za izboljšanje kakovosti zraka uvedba daljinskega ogrevanja in izgradnja toplarne. S tem skrbi za kakovost zraka seveda ni bilo konec, saj se ves čas spreminja tudi naš odnos do okolja in hkrati zahteve za njegovo trajnostno varstvo.

Termoelektrarna Toplarna Ljubljana

Ključni razvojni projekt Energetike Ljubljana na ravni proizvodnih virov za nadaljnje izboljšanje kakovosti zraka je izgradnja plinsko-parne enote do leta 2021. »V enoti Termoelektrarna Toplarna Ljubljana, kjer proizvedemo večino toplote za potrebe daljinskega ogrevanja iz premoga in lesa, bo dva najstarejša od treh premogovnih blokov nadomestila plinsko-parna enota. Uporaba premoga, ki je trenutno še primarni energent, se bo tako zmanjšala za dobrih 70 %, saj ga bo zamenjal zemeljski plin,« naznani Primož Škerl, namestnik tehničnega direktorja za proizvodnjo. Premogovni blok 3 pa bo še naprej obratoval ter zagotavljal možnost uporabe različnih primarnih goriv in obnovljivih virov energije. V Energetiki Ljubljana namreč iz lesa proizvedejo okoli 16 % vse toplotne in električne energije, za

Foto: arhiv MOL

Storitve, ki jih nudimo, so na voljo vse dni v letu in ne glede na uro dneva oziroma noči.

Ali ste vedeli, da sami odločate o začetku in koncu ogrevalne sezone?

Danes o ogrevanju odloča uporabnik sam: svojo željo po začetku oziroma koncu ogrevanja sporoči prek upravnika, če živi v večstanovanjski stavbi, ali kar neposredno Energetiki Ljubljana, če je lastnik samostojnega stanovanjskega objekta. Vse je torej odvisno od dogovora z etažnimi lastniki, torej uporabniki. Vsekakor je upravnik vedno pravi naslov za pridobivanje informacij o vklopu in izklopu toplotnih postaj ter usklajevanju med stanovalci. Energetika Ljubljana obratuje 365 dni v letu in 24 ur na dan. Torej oskrba s toploto obratuje vedno, tudi poleti zaradi priprave sanitarne tople vode in potreb industrije. O datumu začetka in prekinitve ogrevanja pa se odloča vsaka stavba posebej, to pa izvede Energetika Ljubljana ali vzdrževalec stavbe.

kar porabijo nekaj več kot 100.000 ton lesnih sekancev na leto.

Bojan Đorđević je organizator dela v sektorju za proizvodnjo in vzdrževanje v Toplarni, največjem energetskega objektu v Sloveniji, v katerem poteka sočasna proizvodnja toplotne in električne energije. Nemudoma pove, da je Toplarna njegova življenjska sopotnica že trideset let. »Tu je moj drugi dom. Največ sodelujem s stodvajsetimi delavci, za katere organiziram in planiram izmene. Delo v našem podjetju zahteva zelo stabilno in odgovorno osebo. Ko si enkrat pri nas, si naš in skupaj z nami rasteš in se razvijaš. Poleg izobrazbe, ki jo zahtevamo, se zaposleni izobražujejo na področju energetike ter proti eksplozivnemu ravnanju v dani situaciji. Sodelavce bi želel ob tej priliki pohvaliti in se jim zahvaliti za hitro odzivnost tudi, kadar kateri od kolegov zbolijo. Pri nas je ključno timsko delo.«

Damir Goričanec je v toplarni vodja izmene že šestnajsto leto. Vodja izmene je v praksi dejansko »direktor, ko direktorja ni«, saj mora sprejemati ključne odločitve tudi sredi noči. »To delovno mesto je zame zelo odgovorno. Veliko je tudi samoiniciative, saj se je treba odločati hitro. Delamo v štirih izmenah. Ljudje, ki imamo tako deljeno delo, smo nekako odrezani od sveta tam zunaj. Življenje je prilagojeno službi. Priznam, da nikoli ne izklopim misli na delo, tudi

ko sem z družino in s prijatelji. Storitve, ki jih nudimo, so na voljo vse dni v letu in ne glede na uro dneva oziroma noči.«

Vremenska napoved in toplotni proces

Toplarna, enota TE-TOL, kjer poteka proizvodnja toplote in elektrike, je v Mostah. V Šiški pa so sedež družbe in vršni viri, ki zagotavljajo, da Energetika Ljubljana ves čas v sistem daljinskega ogrevanja oddaja 100 % potrebne toplotne energije. Tam je tudi dispečerski center, nadzorna soba, v kateri spremljajo celoten proces zagotavljanja oskrbe z energijo.

V njem dela tudi dispečer Janez Buček. Njegova naloga je planiranje potreb po toploti in vodi. »Na tem delovnem mestu z dvanajsturnim delovnikom sem dvanajsto leto. Dispečerji dan in noč skrbimo, da se toplota distribuira z najnižjimi toplotnimi izgubami. Letni čas ter karseda natančna napoved vremena sta pomembna pri planiranju,« pove.

Namig: na mobilnem portalu

📍 <http://m.te-tol.si> lahko poleg podatkov o proizvodnji in meritev izpustov iz toplarne spremljate tudi dejanski vpliv njenega obratovanja na kakovost zraka v Ljubljani. Leta 2010 je bil portal nagrajen s svetovno nagrado (World Summit Award Mobile), in sicer kot najboljša družbeno-odgovorna praksa s področja mobilnih vsebin.

Nasveti za učinkovito rabo energije v vašem domu

Dosledno izvajanje nekaterih preprostih ukrepov učinkovite rabe energije lahko bistveno pripomore k znižanju stroškov energije v vašem lastnem gospodinjstvu.

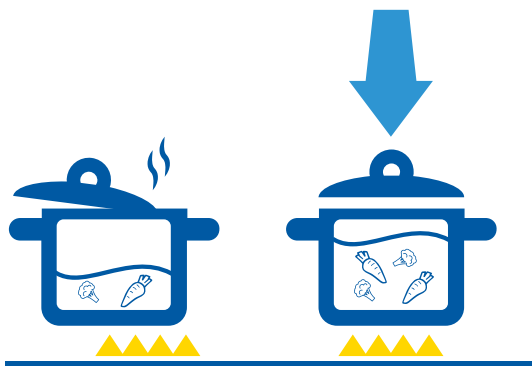
Zanje ne potrebujete veliko časa ali denarja. Predstavljamo vam najenostavnejše in večinoma brezplačne ukrepe, povezane z vsakodnevnimi gospodinjskimi opravili ali bivalnimi navadami, kajti varčevati začnemo z majhnimi koraki. Saj še poznamo tisti

znani rek »zrno na zrno pogača, kamen na kamen palača«, mar ne?

Kuhinja je pogosto osrednji družinski prostor in obenem odličen primer kraja, kjer lahko začnete varčevati z energijo, pa naj bo to pri kuhanju, hlajenju hrane ali pri pranju posode.

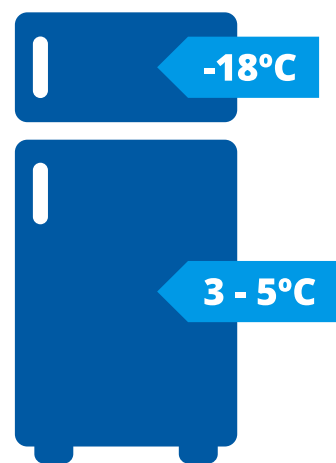
Štedilnik, grelnik vode in pečica

- Izberite ustrezno velikost posode za vse sestavine ter je ne pozabite pokriti s pokrovko.
- Pri kuhanju zelenjave uporabite dovolj vode, da prekrije vso zelenjavo.
- Ugasnite pečico 5–10 minut pred načrtovanim koncem pečenja, da izkoristite nakopičeno toploto v pečici. Pečice so najbolj energijsko potratne naprave v gospodinjstvih.
- Za učinkovito delovanje grelnika vode redno odstranjujte vodni kamen z grelne površine.

Hladilnik in zamrzovalna skrinja

- Nastavite hladilnik na temperaturo med 3 in 5 °C. Zamrzovalna skrinja najučinkoviteje deluje na -18 °C.
- Ne puščajte odprtih vrat hladilnika dlje, kot je potrebno.
- Če se zamrzovalna skrinja ne odtaja samodejno, jo redno odtajajte. S tem privarčujete energijo.
- Preden postavite hrano v hladilnik, jo ohladite do sobne temperature.
- Redno čistite prah na hrbtni strani hladilnika, saj ta lahko vpliva na učinkovitost hladilnika.

Pomivalni stroj ter pralni in sušilni stroj

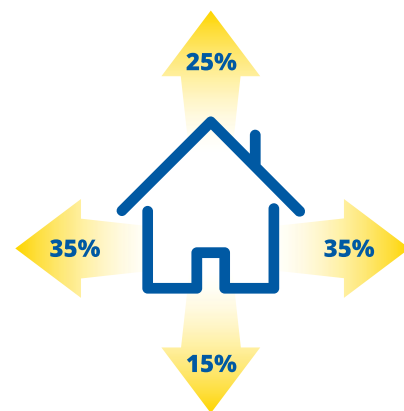

Večinoma smo se prilagodili, da peremo perilo v času nižje tarife elektrike. A to še ni vse, na enostaven način lahko še dodatno prihranite.

- Uporabljajte pralni in pomivalni stroj, ko ju popolnoma napolnite.
- Pranje pri nižjih temperaturah znižuje porabo energije. Pranje pri 30 °C v primerjavi s pranjem pri 40 °C za večino primerov privarčuje tretjino stroškov.
- Če morate uporabiti sušilni stroj, perilo prej še enkrat ožemite v pralnem stroju.
- Očistite filter sušilnega stroja po vsaki uporabi.
- Enkrat letno odstranjujte vodni kamen, če stanujete na območju trde vode. Milimeter debela plast vodnega kamna lahko zmogljivost ogrevanja vode v pomivalnem in pralnem stroju zmanjša do 10 %.

V lastnem gospodinjstvu lahko prihranite še drugače

- Znižate temperaturo za 1 °C in s tem zmanjšate porabo za 5–10 %: zdrava bivalna temperatura prostora se giblje med 19 in 21 °C.
- Izključite ali izklopite vse naprave, ki jih ne potrebujete. Če imajo naprave lučko stanja pripravljenosti ali pa so vroče na dotik, porabljajo energijo.
- Izogibajte se sušenju oblačil na radiatorju, saj mora radiator tako porabiti več energije za ogrevanje prostora na želeno temperaturo.
- Redno menjajte vrečko v sesalniku. S polno vrečko sesalnik porabi veliko več energije kot s prazno, večja je tudi verjetnost, da se pokvari.
- Ugasnite luči, ko vas ni v prostoru, in zamenjajte stare svetilke z energetske bolj varčnimi svetilkami.
- Preprečite prepih v vašem domu. Prepah je posledica špranj pri oknih, vratih, podu, stikih zidu in stropa, ceveh napeljave, električni napeljavi.

Z iskricami v očeh in nasmehom na ustnicah

Nina Kosin, Turizem Ljubljana

Celoten
novoletni
program
si oglejte na
zadnji strani
glasila

Foto: agencija Nea Culpa

Pester program prireditev bo nasmeha na vaše obraze risal vse do 5. januarja.

Nasmejani obrazi, stiski rok in lepe želje, vonj po kuhanem vinu in praženih mandljih, nostalgiji lajnarji na ulicah, iskrice pričakovanja v očeh najmlajših ... vse to ste letos morda že doživeli v naši čarobni prestolnici. Če ne, pa brez skrbi, saj bo pester program prireditev v okrašenem starem mestnem jedru risal nasmeha na vaše obraze vse do 5. januarja 2020.

Praznično vzdušje z idejami za darila podžiga **Praznični sejem**, ki se letos razteza kar preko šestih lokacij: najdete ga na Bregu, na Kongresnem in Prešernovem trgu ter na Cankarjevem, Gallusovem in Petkovškovem nabrežju. Ker je Praznični sejem namenjen tudi druženju, se pogrejte s kozarcem čaja, kuhanega vina ali pa potešite lakoto z različnimi dobrotami.

Praznično je tudi na Ljubljanskem gradu, kjer poteka praznični sejem v sklopu **Grajskega decembra**. Tam sta poleg zanimivega programa na voljo darilna in gostinska ponudba. Do 6. januarja so na ogled lesene jaslice v naravni velikosti.

Okrašeno Ljubljano lahko vse do 5. januarja doživite tudi v spremstvu izkušenega vodnika, ki vsak dan ob 17. uri iz turističnega informacijskega centra na Adamič-Lundrovem nabrežju popelje udeležence na **voden ogled**,

vmes pa nazdravijo s toplim napitkom in se posladkajo z medenjaki. Sprehodijo se tudi čez Kongresni trg, kjer je na ogled Ledena dežela z izjemnimi ledenimi stvaritvami, ki jih je navdihnili ljubljanska zgodovina: koliščarji, Rimljani in Plečnikova arhitektura.

Posebno doživetje v srcu praznično okrašene Ljubljane bo tradicionalni **božični koncert** pred Mestno hišo 24. 12. ob 17. uri, kjer boste lahko prisluhnili zvokom gospela in božičnih pesmi. Nastopali bodo Maja Keuc – Amaya in Soul out.

Poleg Ane Mraz na Špici se bodo brezplačni koncerti priljubljenih izvajalcev zabavne glasbe zvrstili na štirih osrednjih mestnih trgih. Tudi v leto 2020 bomo vstopili v njihovi družbi, na silvestrovanjih na prostem na Trgu francoske revolucije ter na Kongresnem, Mestnem in Pogačarjevem trgu.

Čaroben program za otroke

Vzdušje praznične Ljubljane je vsako leto bogato tudi z zanimivimi vsebinami za otroke, ki poskrbijo za pravljičen zaključek leta. Pred Mestno hišo prisluhnite **otroškim pevskim zborom**, sprehodite se po **Čarobnem gozdu** v paviljonu na Kongresnem trgu z ustvarjalnimi delavnicami in predstavami. Tudi **Križevniška ulica** vas pričakuje s čarobnim programom. Za širjenje pravljičice po mestu bo poskrbela tudi **Ledena kraljica**, kraljica vseh pravljičnih bitij. Skupaj z ledenimi spremljevalci bodo navduševali z žonglerskimi, čarovniškimi in akrobatskimi točkami, ki navdušijo otroke in odrasle.

V zadnjih dneh letošnjega leta se bo v kočiji z lipicanci v Ljubljano pripeljal **dedek Mraz**. Spremljali ga bodo plesalci, snežaki, medvedi, zajci ter druga bitja iz ljudskih pripovedk. Skupaj se bodo vsak dan med 26. in 30. decembrom podali na pot po tradicionalni trasi s postanki pred Mestno hišo ter na Prešernovem in Kongresnem trgu.

Posebno **silvestrovanje za otroke** bo tudi letos potekalo od 16. ure dalje na Kongresnem trgu. Skupaj z dedkom Mrazom in pravljičnimi junaki bodo simbolično vstopili v novo leto ob 17. uri.

Brezplačni koncerti priljubljenih izvajalcev in nepozabna silvestrovanja na prostem

Po opravljenih nakupih na prazničnem sejmu si lahko privoščite srečanje s prijatelji in znanci ter uživanje ob zabavnem glasbenem programu na štirih trgih. Program silvestrovanj na prostem ponuja najrazličnejše glasbene zvrsti, tako da se bo zagotovo našlo kaj tudi za vas. Opolnoči bo ekološki ognjemet z Ljubljanskega gradu osvetlil nebo nad Ljubljano in oznanil pričetek novega leta.

Podroben program vseh prireditev v okviru Decembra 2019 v Ljubljani je na voljo v obeh ljubljanskih turističnih informacijskih centrih (na Adamič-Lundrovem nabrežju 2 in na Krekovem trgu 10) ter na www.visitljubljana.com in www.ljubljana.si.

Grem z vlakom ... prazničnim doživetjem naproti!

Mira Vanovac, Slovenske železnice

Foto: arhiv SŽ

Na raziskovanje prazničnih mest z vlakom!

Ko se po mestih prižgejo praznične luči in na ulicah zadiši po sladkih dobrotah, vročem vinu, čaju in čokoladi, vemo, da je prišel najlepši čas v letu, ko lahko skrb pustimo vsaj za kratek čas ob strani in si vzamemo čas zase, družino, prijatelje, sorodnike – za dobro voljo in ljubezen. In kaj je lepšega, kot da se na obisk, potep ali raziskovanje mesta odpravite z vlakom?

Brez gneče, iskanja parkirnega mesta in brez skrbi, če boste spili kakšen kozarec kuhanega vina.

Praznična Ljubljana je že odeta v novoletne barve, okraske in lučke, ki kar vabijo, da se sprehodite po mestu. Z vlakom se enostavno pripeljete v Ljubljano in s kratkim sprehodom po Miklošičevi že prispete v središče dogajanja. Vendar se decembra praznično ozaljšajo tudi druga mesta v Sloveniji, ki so prav tako lepa in polna pričakovanj in dobrih obetov.

V knežje mesto Celje vas bodo na izbranih vlakih v Pravljnično deželo v Celju spremljale pravljnične vile. V središču knežjega mesta bodo vile vse do silvestrovega ustvarjale deželo doživetij, pravljničnih skrivnosti, rajanja, plesa, za najmlajše in malo starejše. Maribor vabi v Vilinsko mesto, svet zgodb, glasbe, plesa in predstav za male in velike, na koncerte na trgu, mestno drsališče, zimsko pravljico na Grajskem trgu, na pohod z lučkami ...

Tudi decembrski sprehod ob morju v Kopru obeta posebno doživetje. Tudi številni koncerti v Kopru so lahko razlog za obisk zimske Obale.

Tiste bolj nostalgичne duše pa se bodo najbrž želele popeljati z muzejskim vlakom in Božičkom: skupaj po Sloveniji potujejo s skoraj 100-letnim muzejskim vlakom, ki pričara vožnjo kot nekoč ... Pripeljite svoje najmlajše in skupaj z njimi vstopite v pravljnični svet in jim podarite nekaj nepozabnega.

Tudi po evropskih mestih so že zaživeli božični sejmi, ki vabijo k obisku. In kar je najboljšo: vse sejme lahko obiščete z vlakom! Z vlakom lahko odpotujete na adventne in silvestrske dogodke v Gradec, Beljak, na Dunaj, v Salzburg, Budimpešto, Prago, Beograd, München, Trst ali Zagreb. Vse podrobnejše informacije o voznem redu, cenah, dodatnih ponudbah in o vsem, kar vas še zanima, dobite na www.slo-zeleznice.si in potnik.info@slo-zeleznice.si.

Ogled novoletne Ljubljane z Urbanom

Tamara Deu Ošlak, LPP

Novoletna podoba Ljubljane vabi tudi letos – in tokrat si jo lahko ogledate iz toplega vlakca Urbana.

Vpravljnično osvetljeno prestolnico se lahko zapeljete v dvoje ali v objemu družine. Na potovanju z Urbanom vas bo še posebej očaral pogled na Ljubljano z Ljubljanskega gradu. Magično popotovanje, ki traja uro in pol, poteka od Mestne hiše do Ljubljanskega gradu, od tam pa ob nabrežjih Ljubljane vse do Špice, Trnovskega pristana, skozi Krakovo in nazaj v mestno jedro. Nadaljuje se najprej skozi središče sodobne in nato secesijske Ljubljane ter mimo Prešernovega trga in čez Tromostovje, vse do izhodišča pred Mestno hišo. Prijetno vzdušje bo zagotovo pričaralo najlepše želje, ki jih lahko dragim prijateljem in svojcem zapišete na voščilo, ki vam ga bo pred vožnjo podarila Urbanova ekipa.

Foto: LPP

Urbanova ekipa vas pričakuje!

Ko je sveta vladar prišel v Ljubljano in tam tudi ostal

dr. David Petelin

Denar ima v Ljubljani in na Slovenskem izredno pestro in bogato zgodovino, v njej pa ne spoznavamo samo vsakdanjega menjalnega sredstva in plačilne vrednosti, temveč tudi sporočilnost kovne in bančne podobe, simboliko in ikonografijo, zgodovinske osebnosti in dogodke, državni okvir, gospodarstvo, družbo in vrednote pa tudi širšo materialno kulturo, umetnost ter identiteto.

Srebrnik (tetradrahma) keltske plemenske zveze Tavriskov, kovan v 2. st. pr. n. š., iz novčne zakladne najdbe 59 keltskih srebrnikov in 23 novcev rimske republike iz Ljubljane pri izlivu Zrnice (© Numizmatični kabinet NMS, inv. št. LJ 14527).

Vse od renesanse so se številni izobraženci načrtno ukvarjali z zbiranjem in preučevanjem kovancev kot enkratnega zgodovinskega vira (numizmatika). Janez Ludvik Schönleben, znameniti sin ljubljanskega župana iz 17. stoletja, je bil prvi Ljubljančan in sploh prvi na Slovenskem, ki je preučeval preteklost rodne mesta in antične Emone in se obenem posvetil študiju starih novcev. Njegovemu zgledu so sledili njegov učenec, polihistor Janez Vajkard Valvasor, in operoz Janez Gregor Dolničar, iz kroga akademije operozov pa tudi Ivan Štefan Florjančič, ki je izdal prvo teoretično numizmatično razpravo. Že 200 let pa se z numizmatično dediščino znanstveno ukvarja Narodni muzej Slovenije (predhodni Kranjski deželni muzej v stavbi Liceja). V njem je od leta 1964 tudi mednarodno uveljavljen Numizmatični kabinet, kjer hranijo preko 80.000 kovancev iz arheoloških izkopavanj v Ljubljani in okolici ter zbirke kovancev vseh obdobij, bankovcev, medalj, hranilnikov, psevdodenarja, vrednostnih papirjev pa tudi sodobnega (plastičnega) denarja.

Novci Noričanov in Tavriskov

Na ozemlju današnje Slovenije so bronastodobna ljudstva že v 13. stol. pr. Kr. uporabljala t. i. naturalni denar: jantar, bronaste sekire, lopate, srpe, nože, sulične

in puščične osti. O rabi kovanih novcev priča najstarejši najdeni bronasti novček pri nas z grškega otoka Krfa iz 4. stol. pr. Kr., ki odslkava bogate zunanje trgovske stike. Po najdbah v Ljubljani vemo, da sta od 3. stol. pr. Kr. Noriško kraljestvo in njemu podrejena plemenska zveza Tavriskov kovala svoj denar po atenskem (sovice) oziroma makedonskem vzoru tetradrahem. Razvijala sta tudi denarno gospodarstvo, ki nam ga razkrivajo t. i. zakladne najdbe. Noričani so poleg velikega srebrnika v kovnicah v Celju in na Štalenski gori na Koroškem kovali še srebrnike manjše vrednosti (dvajsetiški sistem). Domači denar, ki ga je na eni strani krasila podoba konja, na drugi pa Apolon (morda bog sonca Belin), je bil krajevno omejen, rimski republikanski novček, ki je od 2. stol. pr. Kr. prihajal v naše kraje predvsem s trgovskimi stiki, pa je predstavljal nadregionalno denarno enoto. Leta 15 pr. Kr. se je Noriško kraljestvo prostovoljno priključilo rimski državi in nehala kovati lastni denar, čeprav je bil v prvem stoletju še v obtoku.

Rimski denar(ius) in stalne reforme

Podobno kot Grki so tudi Rimljani sprva uporabljali surovo in neobdelano tehtano kovino, na kar nas spominjajo izrazi talent (gr. *talanton*, tehtnica), lira (lat. *libra*, tehtnica) in funt (lat. *pondus*, utež). Preko latinščine smo tudi Slovenci prevzeli izraz denar (Srbi dinar) iz besede

denarius, ki je bil 4,5-gramski rimski srebrnik iz leta 269 pr. Kr. Latinski izraz za denar (lat. *pecunia*) pripoveduje o tem, kako je kovinski ulitek zamenjal starejšo obliko denarja, drobnico. Leta 27 pr. Kr. so Rimljani ustanovili kolonijo Emona, najvzhodnejše italško mesto, ki je bila do 5. stol. po Kr. v mreži bogatega in raznolikega rimskega denarnega sistema. Prvi rimski novci so bili okrašeni z mitološkimi podobami in pomembnimi dogodki, Julij Cezar pa je bil prvi vladar, ki je dal vkovati svoj portret, kar je kasneje postala vsesplošna navada in del propagande vsakega novega cesarja. Po vrednosti je bil najdragocenejši zlatnik (lat. *aureus*) izenačen s 25 srebrniki denarija, v vsakdanjem življenju Emone pa so prevladovali predvsem bronasti novci, sesterci, ki so bili vredni dva dupondija oziroma štiri ase. V 3. stol. so kovali antonijane, srebrnike dvojne vrednosti, ki so izpodrinili denarij. Konec stoletja so zaradi inflacije z novčeno reformo vpeljali srebrni novček *argentus*, ki je bil vreden 50 denarijev, in osnovni bronasti novček *nummus* v vrednosti petine denarija. V 4. stoletju so poleg zlatnikov (*solidus*) in srebrnikov (*miliarense*, *siliqua*) kovali tudi bronaste novce različnih vrednosti. V pozni antiki se je sporočilnost novca spremenila (ikonografska stereotipnost cesarjeve upodobitve), denar pa je v vsakdanjem plačilnem prometu zaradi splošne nestabilnosti igral vse manjšo

vlogo. Sredi 5. stoletja je bil dotok rimskega denarja v Emono prekinjen, saj po letu 450 ni dokumentiranega niti enega novca. V času preseljevanja ljudstev je denarna menjava skorajda zamrla.

Zgodnj srednjeveški zaton denarnega gospodarstva

Med 6. in 10. stoletjem je imel denar obrobno vlogo, prevladovalo je naturalno gospodarstvo in ni znano, da bi v Karnoli (zametek Kranjske) in v Karantaniji kovali denar. V denarnem obtoku je bilo mogoče najti vzhodnogotske kraljeve novce (zlatnike, srebrnike in bronaste novčiče) ter bizantinski denar in langobardske zlatnike iz čedadске kovnice, ki pa so bili zaradi večje vrednosti nepraktični v vsakdanjem življenju. V uporabo so kot sredstvo plačilnega prometa prihajali starejši novci, dragocene kovine (odščipljen kos nakita) in različni kovinski polizdelki (ljubljske najdbe sekir, predmetov za sečnjo iz 9. stol.). Kasneje so v promet počasi prihajali frankovski, abasidski in bizantinski novci, toda denarno gospodarstvo se je zares prebudilo šele v 10. stol. z oživitvijo trgovine med Italijo, Dunajem in Ogrsko, nastankom prvih srednjeveških mest in koncem roparskih pohodov.

Srednjeveške kovnice in breški denarič

Od sredine 11. stol. je bilo slovensko ozemlje že razdeljeno med številne cerkvene in posvetne fevdalce, med katerimi sta bila za razvoj denarnega sistema pomembna salzburska nadškofija in oglejski patriarhat, ki sta z vladarskim dovoljenjem kovala srebrnike za vzpenjajočo se trgovino. Tako se je med 12. in 14. stoletjem razvilo na Slovenskem kar 13 kovnic, ki so kovale po oglejskem vzoru (bizantinska tradicija) ali po vzoru novcev iz Brež (najpomembnejše koroško mesto). Breška kovnica je pričela kovati novce z imenom breški denariči (lat. *Frixachensis*) v obdobju 1125–1130, zato velja za najstarejšo srednjeveško kovnico na slovenskem etničnem ozemlju, zaradi kakovosti srebra (kovanega po lažji kölnski utežni marki) pa je bila tudi med najpomembnejšimi kovnicami na vzhodnem delu cesarstva.

Spanheimi in ljubljanski kovanci

Plemiška rodbina Spanheim, ki je zaslužna tudi za ustanovitev Ljubljane, je imela v 13. stol. v mestu ali na ljubljanskem gradu lastno kovnico srebrnega denarja, poleg pa še dve v Št. Vidu in Kostanjevici, kjer so kovali žige za ljubljanske denarje (lat. *Leibac denari*). Kovnica je delovala med letoma 1215 in 1269, kovali pa so tako novce po zgledu oglejskih skledastih denarijev kot breški tip novcev (likovna in napisna predloga) za potrebe trgovine z vzhodom (iz zakladne najdbe v Črni

Zlatnik (trojni solid) rimskega uzurpatorja Magnencija, kovan leta 351 v Akvileji, iz novčnice zakladne najdbe 22 zlatnikov, odkrite leta 1956 na Igriški ulici v Ljubljani, kjer je bil forum rimske Emone (© Numizmatični kabinet NMS, inv. št. LJ 6680).

vasi pri Ljubljani). Na novcih Bernharda Spanheima srečamo vgravirano podobo vojvode na konju in različne latinske napise (lat. *civitas Leibacvn*, *Bernardus* itd.), ki so jih izdelali pečatorezci iz oglejske kovnice. Ljubljanske novce naj bi koval tudi njegov sin Ulrik III., zagotovo pa se je kovanje v srednjeveški Ljubljani končalo s češkim kraljem Otokarjem II., ki je bil gospodar Ljubljane od 1270 do 1276. Po njegovi prisilni odpovedi alpskim deželam so Ljubljano naslednjih 642 let obvladovali Habsburžani.

Ponarejanje in kazni

Med prenovo ljubljanskega gradu sta bila pred leti v zasutju obrambnega jarka najdena dva ponarejena novca iz 11. stoletja, ki sta enkratna v svetovnem merilu. Svinčena pfeniga Eberharda I. sta bila skovana med letoma 1164 in 1183, odprto pa ostaja vprašanje, kje so ju ponaredili. Prav zaradi takih novcev so v breški kovnici od leta 1200 na vsaka štiri leta (podobno kot v Ogleju), po letu 1220 pa na vsaki dve leti, zamenjali pečate za kovanje novcev, da bi preprečevali zlorabe in ponarejanje. Tudi privilegija za Kranjsko in Koroško iz leta 1338 med drugimi kaznivimi dejanji naštevata ponaredbo (novcev). Leta 1514 je cesar Maksimilijan izdal za Ljubljano poseben kriminalni sodni red (Malefične svoboščine), ki predvideva sežig ponarejevalca denarja, Ferdinand I. pa je v kazenskem zakoniku za zločinca razglasil vsakega, ki bi ponarejal denar, izdajal podobne kovine zlata in srebra ter prodajal ponarejene drage kamne.

Ljubljanski bančniki Porgarji

Sicer so že v antiki poznali bančne institucije (mreža javnih bank s sedežem v Aleksandriji), toda sodobna evropska

zgodovina bančništva se je začela pisati šele v italijanskih mestnih državah (Siena, Firence, Pisa, Genova in Benetke). Bančni posel izvira iz menjave kovancev različnih valut in vrednosti, kjer so menjalci (it. *lombardi*) na mestnih trgih in sejmiščih na svojih velikih mizah (it. *banco*) menjali novce in jih tudi posojali z obrestmi. Iz tega so se razvile tudi druge bančne storitve: trgovanje z žlahtnimi kovinami, depozitni posli, kovanje denarja in zavarovanja (t. i. *lombardni kredit*). Že leta 1299 je vojvoda Oton I. izdal privilegij za tovrstno banko v Ljubljani za trgovsko družbo, ki sta jo upravljala brata Feo in Nikolaj, sinova Bracina de Janzolo iz Firenc. Iz leta 1301 je ohranjen najstarejši zapis kreditnega posla, ki govori o zastavi 24 kmetij za posojenih 120 mark oglejskih denaričev. Ob koncu 13. stol. se pojavi znamenita bankirska družina Porgarjev (tudi Porger, furlansko poreklo) iz Ljubljane (lat. *Porgariorum de Laybaco*), iz katere je izšel tudi ljubljanski mestni sodnik Ljubec Porgar. Trgovska družba Porgarjev (Nikolaj, Weriand in Jakob) je poslovno sodelovala s koroško-tirolskimi in goriškimi deželnimi knezi (posojila, mitnice), oglejskim patriarhom (kovnica), domačim plemstvom, cerkvenimi redovnimi ustanovami ter z italijanskimi bankirji iz Firenc, Urbina in Čedada, kjer so imeli celo podružnico. Družba je v dvajsetih letih 14. stoletja propadla zaradi neuspešnega poslovanja in cerkvenega nasprotovanja zoper oderuštvo (koncila 1139 in 1311).

Kreditno poslovanje ljubljanskih Judov

Da bi si Henrik Koroški po propadu Porgarjev lahko še naprej nemoteno sposojal denar, je leta 1327 skupini Judov iz Čedada in Gorice podelil številne pravice in svoboščine ter jim dovolil, da

Srebrnik (oglejski denar) Bernarda Spanheimskega (1202–1256), kovan v Ljubljani, iz novčne zakladne najdbe (mošnjčka) denarjev oglejske in tržaške kovnice iz Ljubljane pri Črni vasi (© Numizmatični kabinet NMS, inv. št. LJ 14551).

se naselijo v Ljubljani (Novi trg) in vodijo banko za posojila na zastavo. S tem so dobili monopol za posojanje denarja, kar je bilo v judovski zakonodaji izjema. Cerkev je prepovedovala kupčevanje z Judi in sposojanje denarja pri njih, saj naj bi bili goljufi in na slabem glasu, a je tudi sama, predvsem bratovščine v Italiji, ustanavljala vzajemne zastavljalnice oziroma posojilnice z nižjimi obrestmi (lat. *montes pietatis*), ki so se razvile v bančna podjetja (Banca Monte dei Paschi di Siena iz leta 1472 je najstarejša delujoča banka). Pri Judih so si sposojali tako knezi in plemiči (Žovneški, Turjačani) kot meščani in duhovniki, zaradi neizplačil pa so se pojavljale številne tožbe o visokih obrestih in ponarejenih dolžnih pismih. Da bi zavarovali tovrstna posojila, je vojvoda Henrik že leta 1320 izdal privilegij za Ljubljano, ki je tudi najstarejša ohranjena listina v Zgodovinskem arhivu Ljubljane. V drugem členu govori o pravici upnika do izvršbe za zavarovanje na blagu ali fizični osebi (t. i. arestni postopek). V drugi polovici 15. stol. so kristjani začeli izpodrivati Jude v kreditnem denarnem poslovanju, 1. januarja 1515 pa so bili na ukaz cesarja Maksimilijana (proti plačilu) celo izgnani s Kranjske in Ljubljane »za vse večne čase«.

Denariči, pfenigi, dukati, florinti, tolarji in beliči

Z ukinitvijo kovnic na slovenskem ozemlju so od srede 13. stoletja breške denariče začeli nadomeščati graški in kasneje dunajski pfenigi (nem. *Pfennig*), ki so ga Slovenci še do 18. stol. poimenovali vinar (po nem. *Wien*, Dunaj). V Beneški republiki so zaradi denarne stabilnosti začeli kovati večje kovance, imenovane groše (it. *grossi*), ki so bili po vrednosti enaki 12 denaričem. Ker je pfenig (30

pfenigov = 1 sold) v 15. stol. izgubljal vrednost, ga je nadomestil krajcar, ki je dobil ime po tirolskem novcu (izvorno iz Verone) po 20 bernerjev zaradi vgraviranega križa (nem. *Kreuz*). Ljubljana je bila tudi ob koncu srednjega veka stekališče različnih kovancev, ki so se razlikovali tako po uteži in kovni meri kot po izvoru. Tu so se križali oglejski, beneški in habsburški novci, ki so dovedli do nastanka posebnega kranjskega valutnega sistema (1 beneški sold = 2 črna denariča), kasneje pa še bavarski, ogrski in drugi. V navadi je bila tudi slovenska lira (it. *lira schiavonesca*), ki je bila vredna 72 krajcarjev. Od 13. stol. so bili ponovno v obtoku tudi zlatniki, ki so jih prva kovala italijanska mesta. Po mestnem grbu Firenc (cvetlica na kovancu) je dobil ime forint, v Benetkah po doževi (lat. *dux*) kovnici (it. *zecca*) dukat ali cekin, v Franciji *écu d'or*, v nemškem prostoru so zlatnike imenovali *Gulden* (goldinar), na Ogrskem pa devičar ali šmarni dukat (po podobi Device Marije). Leta 1484 je tirolski nadvojvoda Sigismund uvedel srebrne polgoldinarje in goldinarje, ki so jih po letu 1520 kovali na Češkem v Joachimstalu, zato se jih je oprijelo ime joachimstaler, iz tega imena pa se je dalje razvilo poimenovanje za slovenski tolar in ameriški dolar. Poimenovanja denarja v slovenščini tako izhajajo iz novčne vrednosti (denarič, sold), kovine (belič, goldinar), teže (marka, funt, lira), velikosti (groš), oblike (krajcar, križast tolar), barve (belič), kraja (rajniš), oznake vrednosti (cegnar – desetak, finferl za pet goldinarjev, hundrtar za stotaka), iz imena izdajatelja novcev ali napisa na njem (frank in napoleonondor, zlat in srebrn francoski denar iz časa Ilirskih provinc) ter iz raznih drugih posebnosti (ficek in fičnik kot najmanjši kovani denar).

Patidenčni krajcar – simbol mestnih svoboščin

Od 13. stol. so morali meščani Ljubljane plačevati posebno fevdalno dajatev, denarni davek (štiber) mestnemu gospodu za zemljišče, na katerem so stale t. i. patidenčne hiše (dedni zakup po mestnem pravu). Zakupnino je pobiral njegov predstavnik mestni sodnik ob zasedanju samoupravnega mestnega organa ob mestnih večah, nem. *Banntaiding*, in iz te besede se je razvila beseda patidenk, simbol mestne svoboščine. Vse do leta 1751 so ljubljanski meščani plačevali patidenčni krajcar, v spomin na neuspešno enomesečno obleganje Ljubljane leta 1441 celjskega kneza Ulrika II. Za zasluge in uspešno obrambo mesta naj bi vojvoda Friderik III., prvi Habsburžan na cesarskem prestolu, lastnikom obstoječih hiš odpustil davek in v zameno dovolil plačati zgolj simbolični znesek en krajcar na leto. Slovesno opravilo plačevanja patidenka je potekalo vsako leto 30. septembra, ko so praznično oblečeni meščani opolnoči prinašali krajcar na Rotovž. Na noč mestnega praznika ni veljal mestni red, temveč sta prevladovala zabava in veseljačenje.

Denarno plemstvo in oderuštvo

V času novega veka, med 16. in 18. stol., se je iz srednjeveških spon vzdignil bogat sloj ljubljanskih trgovcev, ki je opravljal pomembne mestne in deželnoknežje upravne službe (mitničarji, uradniki, svetniki, župani), se ukvarjal s kreditnim poslovanjem in bančništvom (menični plačilni promet) ter bil na podlagi bogatenja in drugih zaslug celo plemeniten. Med temi so bili trgovec in bankir Jurij Posch ter njegov sin Volbenk (župan), devetkratni župan Vid Khisl, župan Andrej Hren (brat škofa Tomaža), nato veletrgovci Zaharija Waldtreich pl. Ehrenporten, Franc Zergoll pl. Zergollern, Franc Rigoni, znameniti Jakob Schell pl. Schellenburg (postavil uršulinski samostan), Peter Anton pl. Codelli ter mnogi drugi. Kreditne posle je oblast normirala z raznimi pravnimi predpisi (1587, 1633), ki so z maksimiranjem obresti omejevali nepošten dobiček oderuških posojevalcev denarja. Cesar Leopold I. je prepovedoval oderuške in škodljive pogodbe, obnovil prepoved jemanja višjih kot 5- in 6-odstotnih obresti, plemičem zagrozil z izgubo plemiške časti in izključitve iz vrst deželanov, za ponavljalce pa poleg denarne globe predpisal celo telesno kaznovanje. Kljub temu se je tradicionalna krščanska podoba skopega, pohlepnega, nedelavnega in izkoriščevalskega oderuha obdržala vse do 19. stoletja. Številni bankirji so iz moralnih vzrokov opravičevanja bogatenja in za dosego posmrtnega zveličanja spodbujali človekoljubno dejavnost, ustanavljali dobrodelnostne ustanove in zavode ter finančno podpirali ljubljanske siromake.

Od bankovca Marije Terezije do krone Franca Jožefa I.

Vse od reforme Ferdinanda I. v 16. stol. je bil glavni kovanec konvencijske valute tolar (60 krajcarjev), ki je bil v 17. stoletju vreden že dva zlata goldinarja (120 krajcarjev). Cesarica Marija Terezija je v drugi polovici 18. stoletja v okviru reform poskušala poenotiti denarni sistem, uravnavala zlato in srebrno podlago (nova konvencijska enota goldinar, 1753), kovala drobiž in leta 1762, v času tretje šlezijske vojne, med prvimi v Evropi izdala papirnati denar – bankovec (Dunajska mestna banka). Leta 1767 in 1794 so bili izdani deželni vrednostni papirji tudi za deželo Kranjsko s sedežem v Ljubljani, ime bankovec za to vrsto denarja pa so Slovenci prevzeli iz nemščine (*Banknote*). Dolgo časa so bili bankovci neobvezno plačilno sredstvo, zaradi nepriljubljenosti so ga ljudje hitro menjavali v kovance. Izdaji prvega bankovca leta 1848 v slovenščini z napisom »pet krajcar«, ki ga je v dvojezični obliki izdal ljubljanski mestni svet, je botrovalo tako pomanjkanje drobiža kot zahteve po Zedinjeni Sloveniji. Šele leta 1857 je cesar Franc Jožef I. vpeljal stotiški sistem (1 goldinar = 100 krajcarjev), dve leti kasneje začel kovati bakrene novce, leta 1892 pa uvedel novo valuto, krono, ki se je obdržala vse do razpada Avstro-Ogrske (1 krona = 100 vinarjev oz. helerjev). Da bi celoviteje razumeli kompleksnost razvoja denarja skozi stoletja v Ljubljani, nam pove izmišljena žurnalistična pripoved berača iz leta 1911 o devetih različnih imenih za novce iz niklja za 20 vinarjev: »Kateri so iz mesta, plačajo po dvajset helerjev, Šiškarji po dvajset beličev, Vičarji po dvajset vinarjev; kdor je iz Kravje doline, plača eno dvojajočo, kdor je v Kurji vasi doma, bo dal samo en zeksar, Bežigrad deset krajcarjev, Vodmat po deset soldov, kateri so iz Štepanove vasi, plačajo po eno desetico, vsi drugi brez razločka pa po dva groša.«

Jugoslovanski dinar

Ob koncu prve svetovne vojne je Ljubljana zaradi pomanjkanja drobiža izdala zasilni bankovec, ki so ga po takratnem županu Ivanu Tavčarju poimenovali tavčarček. Tudi nova jugoslovanska država/kraljevina SHS ni imela ob nastanku leta 1918 lastne denarne valute, zato je nostrificirala avstrijske krone z žigi občin, davčnih uradov in ministrstva za finance. Leta 1920 so po tečaju 4 krone = 1 dinar, t. i. jugokrone, uvedli začasni dinarsko-kronski dinar (dinar valuta Kraljevine Srbije), ki je bil v veljavi vse do leta 1923, ko je država za uradno valuto prevzela zgolj dinar (1 dinar = 100 par). Med letoma 1923 in 1936 je bil v obtoku tudi bankovec za tisoč dinarjev, ki je zaradi podobe sv. Jurija dobil ime jurja in je hkrati predstavljal zgornjo

mejo mesečne plače takratnih delavcev. Med drugo svetovno vojno je bil na slovenskem ozemlju v veljavi okupatorski denar (nemška državna marka, italijanska lira, madžarski pengő in hrvaška kuna), v Ljubljani pa so bili v obtoku celo bankovci iz Italijanske Vzhodne Afrike, novci San Marina in Vatikana. Leta 1943 so Nemci ob zasedbi Ljubljane dopustili pokrajinski upravi izdajati lastno emisijo bankovcev (t. i. Rupnikove lire). Slovensko partizansko gibanje je kot edino v Evropi razvilo emisijsko in kreditno banko na okupiranem ozemlju (Denarni zavod Slovenije pri predsedstvu SNOS), ki je izdajala prvi slovenski denar; obveznice, bankovce in plačilne bone v lirah. Prve povojne dinarje Demokratične federativne Jugoslavije (do leta 1955), ki so bili sprva natisnjeni v Moskvi, je likovno odobril sam Tito, ovekovečeni pa so bili z grbom in podobo partizana s puško na rami. V petdesetih letih se je pojavila nova serija bankovcev v slogu socrealizma (rudar, kovač in kmet), zaradi ponovne zamenjave naziva države iz FNRJ v SFRJ leta 1963 pa se zamenjajo tudi bankovci, ki so bili oblikovno enaki. V šestdesetih letih pride do prve denominacije dinarja in izbris dveh ničel kakor tudi novi oblikovalski motivi (kiparski motivi, deklica, partizanski spomeniki), ki so jih spreminjali in dodajali še do konca osemdesetih let (Tesla, Tito z napako, kmetica z ruto), ko je prišlo do hiperinflacije in razvrednotenja denarja (1990 druga denominacija z izbrisom šestih ničel). Vse dokler ni bil dinar, na katerem je bil vedno tudi slovenski napis, vezan na nemško marko v razmerju 7 : 1 (Markovičeva finančna reforma), so mnogi državljani z izmeničnim menjavanjem valut dobro zaslužili.

Od tolarja do evra

Med letoma 1990 in 1992 je bila v obtoku zasebna neuradna slovenska valuta

lipa, s katero je bilo mogoče plačevati v nekaterih ljubljanskih trgovinah, podjetjih in gostinskih lokalih (npr. Činkole). Uvedba novega, uradnega in pravega slovenskega plačilnega sredstva tolar je bila v tesni povezavi s procesom osamosvojitve Republike Slovenije in bila je nujna, saj je Narodna banka Jugoslavije Slovenijo izključila iz zveznega bančnega sistema in prenehala dobavljati denar. V času priprav na plebiscit leta 1990 so na skrivaj natisnili za 150 milijonov brezimnih novcev (tovarna Cetis), ki so jih skrili pod pretvezo blagovnih rezerv v trezorje Narodne banke Slovenije. Čeprav je bilo na natečaju za novo slovensko valuto sprva izbrano ime klas, se je po polnoči 8. oktobra 1991, ko je slovenski parlament po treh mesecih moratorija lahko sprejel zakon o Banki Slovenije, začel po državi širiti slovenski tolar (1 SLT, SIT = 100 stotinov). Denar je bil sprva v obliki bonov s podobo Triglava in Knežjega kamna ter različnimi vrednostmi, nato pa od julija 1992 z novimi bankovci in kovanci, ki so jih oblikovali Miljenko Licul, Zvone Kosovelj in Rudi Španzel. Novi bankovci s podobami znamenitih Slovencev so bili natisnjeni v tovarni papirja v Radečah, obstajali pa so v različnih vrednostih (apoenih): 10 (Primož Trubar), 20 (Janez Vajkard Valvasor), 50 (Jurij Vega), 100 (Rihard Jakopič), 200 (Iacobus Gallus), 500 (Jože Plečnik), 1.000 (France Prešeren), 5.000 (Ivana Kobilca) in 10.000 (Ivan Cankar). Slovenski kovanci, stotini (10, 20 in 50) in tolarji (1, 2, 5, 10, 20 in 50) so bili s podobami živali kovani v Kremnici in v obtoku od 4. januarja 1993. Slovenski tolar je veljal 15 let, s prvim januarjem 2007 pa je Slovenija kot prva od desetih držav, ki so članice EU postale 1. maja 2004, vstopila v območje evra.

Bankovec za 50 centezimov, izdajateljica Hranilnica ljubljanske pokrajine, natisnjen v Ljubljani leta 1944 (© Numizmatični kabinet NMS, inv. št. 10146).

130 let Mestne hranilnice ljubljanske

Mojca Strojan, NLB, foto: Dunja Wedam

Prvi oktober 1889 je bil torek, vendar za Ljubljano to ni bil navaden delovni dan. Ob 9. uri se je začela slavnostna seja Upravnega odbora Mestne hranilnice ljubljanske, ki ji je predsedoval Franc Ksaver Souvan, udeležili pa so se je takratni deželni glavar dr. Josip Poklukar, ljubljanski župan Peter Grasselli pa tudi nekateri meščani. Župan je zaprisegel dva hranilnična uradnika: blagajnika Avgusta Endlicherja in kontrolorja Antona Trstenjaka. Takoj po zaprisegi sta uradnika odprla vrata hranilniških prostorov: dve skromni pisarni v levem traktu pritličja Magistrata. A pot do tega slavnostnega dne je bila vse prej kot gladka.

V drugih slovenskih mestih so mestne hranilnice ustanovljali že vse od leta 1862 (prvi v Mariboru in na Ptuj), v Ljubljani pa dolgo ni bilo zaznati pobude. Močna avstrijska Kranjska hranilnica, ustanovljena leta 1820, je sicer pokrila večji del potreb meščanov po takšni ustanovi, toda glavni razlog je bržkone povezan s slovenskim narodnim gibanjem. Z zmago na občinskih volitvah leta 1882 je slovenska stran pridobila politične vzvode, da je lahko spodbudila ustanovitev mestne hranilnice. Prvi predlog za njeno ustanovitev sta takratna svetnika Ivan Hribar in Alfonz Mosche podala že na prvi seji novega občinskega sveta Ljubljane pod vodstvom slovenskega župana Petra Grassellija. Predlogu so se uprli nemški predstavniki v svetu, a je bil izglasovan z večinskimi 15-imi glasovi. Takoj so vzpostavili hranilniški odsek, ki je pripravil Pravila Mestne hranilnice ljubljanske (danes bi mu rekli statut) in jih občinskemu svetu predložil 11. septembra 1883. Čeprav so nemški svetniki temu znova nasprotovali, je občinski svet pravila sprejel in jih poslal v odobritev deželni vladi. Po šestih letih, 15. januarja 1889, je finančno ministrstvo na Dunaju dovolilo slovenski ustanovi, da pripravi vse potrebno za začetek delovanja.

Huda konkurenca na prelomu stoletja

Mestna občina ljubljanska je sprejela splošno in posebno poročilo za vse

vloge v Mestni hranilnici ljubljanski, ki je del dobička usmerjala v občekorisne, humanitarne in kulturne namene. Njena največja konkurentka, takrat tudi največja finančna institucija na območju Slovenije, je bila Kranjska hranilnica. A ker je Mestna hranilnica nudila jamstvo na vse vloge, je imela prednost pred Kranjsko. S priporočili od ust do ust je do konca leta 1889 pridobila 828 vlagateljev in odobrila 167 hipotečnih posojil. Mestna hranilnica je dajala posojila po 4,5-odstotni obrestni meri in s 50-letnim odplačilnim rokom. Takšne obrestne mere so bile nespremenjene celih 20 let – vse do leta 1909.

Število vlog in posojil je hitro naraščalo in skromni prostori na Magistratu so postali premajhni, zato se je Mestna hranilnica ljubljanska že po dveh letih delovanja preselila v nekdanjo Galetovo hišo, v zgradbo desno od Magistrata, najprej samo v pritličje, leta 1894 pa se je razširila še v prvo nadstropje. V začetnem obdobju Mestna hranilnica ljubljanska ni doživela kriz poslovanja, razen ob potresu 1895, ko se je med vlagatelji širil strah, da se Mestna hranilnica ljubljanska pogreza, z njo pa tudi vloženi denar.

Nov dom na Čopovi

Zaradi hitre rasti poslovanja so tudi prostori v Galetovi hiši postali premajhni, zato je leta 1898 Upravni odbor Mestne hranilnice ljubljanske sklenil hranilnici poiskati novi dom. Leta 1901 je hranilnica kupila zemljišče Zofije Bernardove na

Prešernovi ulici (1351 m² za 76.000 kron). Izvolili so stavbni odbor, ki je razpisal mednarodni natečaj za načrt, na katerem je zmagal sarajevski arhitekt Josip Vancaš. Stavbo je zgradilo domače podjetje Filip Zupančič, notranjo opremo pa je izdelalo mizarsko podjetje Naglas. Stroški gradnje so znašali 344.000 kron. Otvoritev nove stavbe je bila 29. aprila 1905, v novih, modernih prostorih pa so začeli poslovati 1. maja 1905.

Ljubljana je v tem času že postala politično in kulturno središče Slovencev. Relativno hitra ekonomska modernizacija, zlasti po potresu 1895, pa je iz Ljubljane naredila tudi gospodarsko in finančno središče. Tako slovenska narodna zavest in odpor proti nemški nadvladi kot dobro poslovanje Mestne hranilnice sta povzročila odliv vlog iz drugih hranilnic v tuji lasti, tudi iz Kranjske hranilnice. Na pročelju Mestne hranilnice ljubljanske je 9. maja 1908 zaplapolala slovenska zastava, vloge so presegle 25 milijonov kron, leto kasneje pa dosegle 37 milijonov kron. Obenem so naraščala tudi hipotečna posojila.

Novi pristopi in veliki tržni deleži

Mestna hranilnica ljubljanska je imela v svoji dejavnosti tudi inovatorsko vlogo. 9. aprila 1909 je namreč začela izdajati hranilnike, da bi mladino navajala k varčevanju. Hranilnik je bil zaklenjen, ključ pa je imel le hranilnični uradnik, ki je privarčevani denar preštel in vpisal v knjižico. Pomemben korak v

Mestna hranilnica ljubljanska v številkah

- Ob začetku poslovanja **1. 10. 1889** je imela le **2** uradnika.
- Med **1889** in **1909** je vloge obrestovala po **4**-odstotni, posojila pa odobrala po **4,5**-odstotni obrestni meri in s **50**-letnim odplačilnim rokom.
- Na pročelju je **9. maja 1908** zaplapolala slovenska zastava, ker so njene vloge presegle 25 milijonov kron, leto kasneje pa so dosegle že **37** milijonov kron.
- Leta **1935** je imela **37**-odstotni tržni delež.
- Preživela je **130** let, **3** vojne in **8** menjav valut.

modernizaciji poslovanja se je zgodil leta 1910, ko so preuredili knjigovodstvo v posojilnem oddelku in prešli iz dotedanje vezane knjige na kartotečno poslovanje. Njihovo poslovanje je bilo zgledno urejeno, saj so navodila in okrožnice za nameščence tekoče vpisovali v posebno knjigo, ki je bila na voljo vsem.

Mestna hranilnica ljubljanska je z vzponi in padci preživela prvo svetovno vojno, po njej pa je postala ena največjih denarnih ustanov na Slovenskem, saj je v tridesetih letih pokrivala kar 37 odstotkov trga (Kranjska hranilnica okoli 20 odstotkov).

V Ljubljani je Mestna hranilnica ljubljanska financirala, sofinancirala ali kreditirala veliko število javnih in zasebnih stanovanjskih, gospodarskih ali infrastrukturnih gradenj. Svoja sredstva je nalagala tudi izven slovenskega prostora, na primer kupovala hiše na Dunaju, da bi razpršila in dolgoročno uravnotežila naložbe. V času pred 1. svetovno vojno so imeli Slovenci Mestno hranilnico ljubljansko zelo v čislih, poleg Ljubljanske kreditne banke so jo imeli za najbolj slovenski denarni zavod.

V obdobju velike gospodarske krize, ko je med letoma 1932 in 1936 na Slovenskem prenehalo poslovati 8353 podjetij, je Mestna hranilnica ljubljanska omejila izplačevanje vlog in prenehala odobravati posojila. Med drugo svetovno vojno je Mestna hranilnica ljubljanska poslovala pod italijansko in kasneje nemško regulativo. Bilo je nekaj poskusov združitve s Hranilnico ljubljanske pokrajine (nekdanjo Kranjsko hranilnico), ki je Mestni hranilnici

dolgovala 1,5 milijona DIN, a se niso udeležili. Do pripojitve je prišlo šele na podlagi odloka SNOS-a 31. decembra 1945, ko je Hranilnica ljubljanske pokrajine prenehala delovati, njeno aktivo in pasivo pa je prevzela Mestna hranilnica ljubljanska.

Pripojitev h Komunalni banki Ljubljana

Mestna hranilnica ljubljanska je v začetku vzpostavljanja socialističnega bančništva poslovala kot bolj ali manj samostojen gospodarski subjekt pod imenom Mestna hranilnica ljubljanska, Komunalna banka mesta Ljubljana ali podružnica 606 Narodne banke Federativne ljudske republike Jugoslavije. 1. januarja 1962 se je Mestna hranilnica ljubljanska kot specializirana podružnica pripojila Komunalni banki Ljubljana, ki se je kasneje preimenovala v Kreditno banko in hranilnico Ljubljana in se februarja 1968 združila z Gospodarsko banko Slovenije. Kreditna banka in hranilnica Ljubljana se je 30. septembra 1970 preimenovala v Ljubljansko banko, Mestna hranilnica ljubljanska pa je postala njena pomembna poslovalnica.

Mestna hranilnica ljubljanska je najstarejša še delujoča bančna poslovalnica na slovenskih tleh. Preživela je 130 let, tri vojne, 8 menjav valut, več gospodarskih kriz in statutarnih sprememb, a strankam nikoli ni zaprla svojih vrat. V njenih prostorih zdaj urejamo Muzej bančništva Slovenije, ki bo po naših načrtih svoja vrata odprl 4. novembra 2020, ko bomo praznovali 200 let bančništva na Slovenskem.

Pomagajmo LJUDEM našega mesta

**POSTANITE
DRUŽBENO
ODGOVORNO
PODJETJE!**

Z donacijo našemu projektu boste naredili dvoje dobrih del: pomagali LJUDEM v stiski, za svoje podjetje pa boste pridobili davčno olajšavo.

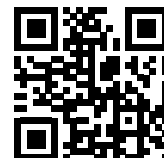
V prihajajočih praznikih pomagajte z donacijo:

- **36 €** omogoči plačilo dodatnega zdravstvenega zavarovanja,
- **50 €** omogoči nakup 1m³ drv,
- **200 €** omogoči poračun elektrike,
- zaposleni se lahko odločite tudi za donacijo **0,5 % dohodnine**.
Hvala!

Donacije na humanitarni račun: 61000 - 11 22 33 44 82, sklic 10-2

Humanitarni račun RKS-OZ Ljubljana je odprt pri Delavski hranilnici, d. d. Vse donacije so v celoti (100 %) izplačane posameznikom.

• www.rdecikrizljubljana.si
• 01 425 34 19

Igralec, pomorščak in legenda Boris Cavazza

Ljubljančan: Boris Cavazza *Vrelec, kot ga ni*

Lora Power, foto: Miha Fras

»Iščem biografijo Borisa Cavazze.«

»Biografski roman,« me popravi knjižničarka.

»Je razlika?« se šalim.

»Seveda,« odvrne resno. »Ampak, a veste, kaj vse se je zgodilo temu človeku? Za deset knjig zgodb!«

Prva se začne v Milanu, kjer se je leta 1939 rodil očetu Ernestu in materi Lidiji in se pridružil polsestri Tatjani. Tam je doživel vojno, očetovo smrt, prezir, krivico ..., v domači kuhinji pa številne kulture ter krepko politično lekcijo. Materina (komunistično-krščanska) dota je bila žlahtna: ljudje se ne delijo na črne in rdeče, na bogate in revne, mu je rekla, so samo dobri in slabi ljudje.

Kmalu zatem je moral zdoma, v slovenske šole, Cavazza pa ni zvenelo prav nič domače. Najprej se je zatekel k nonotu in teti Roži v Solkan, zatem k sorodnikom v Kobarid in k onim v Žadovinek pri Krškem. Pa v internat pri Novi Gorici ter v Piran na pomorsko šolo – veliko drobnih korakov do usode, njegove prve ladje z imenom Ljubljana.

»Z Ljubljano smo prevažali premog iz Odese,« piše v knjigi. »Sedem kilometrov na uro, ha, kot jaz zdaj s kolesom čez Ljubljano.«

Obplul je ves svet in nekega dne, ko so v Gani vkrcavali ebenovino, je spoznal slovensko družino Zei in njihovo hčer Lado. Prepričevala ga je: »Pusti morje, pridi v Ljubljano,« in prepričala. Leta 1964 se je vpisal na francoščino in angleščino, njegova prijateljica pa ga je spoznala še s kopico intelektualcev, filozofov, umetnikov, igralcev ... Družil se je z Daretom Valičem, Dominikom Smoletom, Karpom Godino, Tarasom Kermaunerjem, Dušanom Jovanovičem, Juretom Pervanjo ... A prav Valič, ta njegov kupid, kot mu pravi, ga je zvabil v gledališče, pospremil na sprejemne izpite na akademijo ter mu predstavil Mojco, neizrekljivo ljubezen, prvo ženo.

Tudi po Ljubljani se je kar naprej selil – v Moste, Trnovo, Šiško, Bežigrad, Center ... In kaj se mu je zdelo najbolj fino? »Ljubljanska megla,« odvrne z nasmeškom. Megla? »Gosta megla, da si komaj kaj videl, kot v Fellinijevem filmu!« Tako jo je doživljal tudi v Milanu, morda se mu je zato zdela tako domača. »Ustvarjala je

romantično vzdušje. V jeziku, ki ga uporabljamo danes, bi rekel, da je name delovala meditativno.«

O njej je v svoji študentski izbi nasproti Figovca pisal celo pesmi in prav s tistega okna sta s cimrom opazovala študentske demonstracije v Leninovem parku. »Z leve in desne so prihrumeli miličniki in jih začeli mlatiti. Ampak, ko so na tla zbili starca, moža in ženo ... To me je zbolelo.«

Ko v mislih pohajava po prestolnici, postaneva na akademiji, v Šumiju, Drami, Unionu, Smrekarjevem hramu ... »Za nas študente je bil Daj-dam zakon. Pa Operna klet, tja smo hodili na travarico. V kiosk pred Metalko pa na najboljše pečenice na svetu.«

Zaideva na Rožnik in v Tivoli, kjer je med rundami boksa bral pesmi Vitomila Zupana, v Platano, njegovo predsobo. »Ampak razen megle ni bilo v Ljubljani nič kaj prijetno. Bila je depresivna, trgovin skorajda ni bilo, ljudje so hodili s sklonjenimi glavami ... Ko danes gledam,

kaj je nastalo iz tega mesta, se prav čudim.«

»Ampak nikoli nisem razumel, zakaj so umaknili trolejbus. Nekoč sem domov pospremil neko punco, a ker je bila megla, nisem vedel, kako nazaj. Glej žice od trolejbusa, mi je svetovala, in res sem jim sledil vse do mesta.«

In kam ga vodi srce, pomislim, a si ga ne upam vprašati. Morda na Žale, kjer počivajo njegova Mojca, sinova Kristjan, Damijan, tašča Mara, svak Marko in kdo bi vedel, koliko prijateljev in znancev? »Če je kaj podobnega peklu ...«

A kot je dejal, človek zdrži več, kot si misli. Zato vztraja, kot srčni boksar – zase, za Sebastijana, Aleksandra, za novorojeno ljubezen. Zato svoj nahrbtnik polni z drobcami radosti, sir Boris Cavazza, kot ga je po angleško naslovil Jovanović. »Edinstven in neponovljiv studenec plemenite in dragocene, enkratne kreacije,« je zapisal. In kako neprecenljivo, da je imela pri tem odločilno vlogo tudi Ljubljana.

“ In kaj se mu je
zdelo najbolj
fino? »Ljubljanska
megla.«

Odkrivamo vesolje

Pogovor s prof. dr. Tomažem Zwitterom

dr. Tanja Pihlar,
foto: Miha Fras

Prof. dr. Tomaž Zwitter

Prof. dr. Tomaž Zwitter je po rodu Ljubljančan. Raziskuje medzvezdni prostor, enojne in dvojne zvezde ter sestave in razvoj naše Galaksije. Sodeluje v številnih mednarodnih raziskovalnih ekipah in je (so)avtor vrste znanstvenih člankov z visokim indeksom citiranja.

Na Fakulteti za fiziko in matematiko svoje znanje posreduje mladim generacijam fizikov in astrofizikov. Ukvarja se s tudi s popularizacijo znanosti: prisluhnete mu lahko v radijski oddaji Frekvenca X o astronomskih raziskavah na Valu 202.

Po izobrazbi in poklicu ste astrofizik. Kakšen poklic je to?

Kdor želi biti astrofizik, mora najprej študirati fiziko. Ta vam omogoči, da se naučite razumeti svet s fizikalnimi zakoni in graditi fizikalne modele razlag – predstavljati si možne relacije med pojavi, iskati posledice in ugotavljati, ali se ujemajo z meritvami in opazovanji, ter po potrebi dopolniti razlago. Tovrsten model razlage uporablja tudi astrofizik pri raziskovanju vesolja. Pri njegovem delu sta pomembna tudi matematika in računalništvo; dela tudi z velikimi količinami podatkov in umetno inteligenco, nenazadnje ga mora vse to tudi veseliti. Študentje astrofizike v času študija pridobijo sorazmerno široko

izobrazbo in so zaposljivi tudi na drugih področjih.

Zakaj raziskovanje vesolja privlači človeka?

Ko se znoči in tudi čez dan, ko vidimo na nebu Sonce in Luno, se zavemo, da obstaja še nekaj zunaj nas. Že od nekdaj je vse kulture in civilizacije privlačila zgodba o podobi sveta, o njegovem nastanku in so ob tem ustvarile svoja verovanja. V zadnjih desetletjih na ta vprašanja zelo kvalificirano odgovarja znanost. Pri raziskovanju nas žene zvedavost, po njeni zaslugi smo prispeli do točke, na kateri smo danes.

Med drugim sodelujete tudi z Evropsko vesoljsko agencijo. Nam lahko poveste kaj več o svojih raziskavah?

Astrofizika ni nacionalna veda, ki bi se gojila samo znotraj neke države. Poleg tega vsaka država, ki da kaj nase, goji tudi to vedo. Zato se povezujemo z drugimi in sodelujemo v različnih mednarodnih kolaboracijah. Država za naše raziskave ne namenja dovolj denarja, da bi bili

lahko konkurenčni glede na vložena sredstva, pač pa smo konkurenčni po znanju in delu. V tem pogledu smo enakopravni partnerji v mednarodnih kolaboracijah, kjer je pomembno, kaj narediš, in ne, od kod prihajaš. Kolegica dr. Dunja Fabjan, na primer, raziskuje skupine galaksij in njihove lastnosti, pri čemer sodeluje z univerzami v Trstu, Münchnu in Seattlu. Že vrsto let z Evropsko vesoljsko agencijo sodelujemo pri projektu Gaia, naša skupina trenutno obdeluje spektroskopske podatke. Ta projekt je močno spremenil naše razumevanje Galaksije – vemo, kako daleč so zvezde in kako se gibljejo, poznamo tudi druge njihove lastnosti. Poleg tega smo vključeni v projekte na Zemlji, s spektrografi lahko na primer določimo kemično sestavo zvezd. Zanimajo nas tudi posebne zvezde, kot so dvojnice, večkratne zvezde, zvezde z izbruhi ipd.

Kakšne koristi imajo vesoljske raziskave za naše vsakdanje življenje?

Pri raziskovanju nas žene zvedavost, zato nas neposredna uporabnost praviloma ne zanima. V astronomiji nas tehnologija vodi do meja možnega, instrumenti nam omogočajo delati zelo precizne stvari, ki se nazadnje izkažejo tudi praktično uporabne. Takih primerov je veliko. Albert Einstein, na primer pri razvijanju teorije relativnosti ni razmišljal o njeni praktični uporabnosti, danes pa na njeni osnovi deluje navigacijska tehnologija GPS. Materiale, kot so pireks, teflon, zerodur, ki so se prvotno uporabljali za zrcala na teleskopih, lahko danes srečamo v kuhinji.

V projektih sodelujete tudi z domačimi zasebnimi podjetji.

Tako je, v Sloveniji imamo nekaj podjetij, ki so zelo uspešna zlasti pri obdelavi podatkov o Zemlji iz vesolja in so našla nišo na svetovnem tržišču. Praviloma so to manjša podjetja, ki jim to pomeni referenco in sodelujejo pri razvoju novih tehnologij. Če lahko narediš tehnologijo, ki bo uporabna v vesolju, mora biti zelo zanesljiva, ker tam stvari ni mogoče popravljati. Zato morajo biti zelo kvalitetni tudi njihovi izdelki na Zemlji. Z izdelovanjem delov naprav za vesoljske podvige ni mogoče zaslužiti veliko denarja, je pa to dobra referenca.

Kaj pa turistična potovanja v vesolje? Bodo res v bližnji prihodnosti postala nekaj običajnega?

Nekateri o tem zelo radi berejo, osebno pa se mi zdi to ekscesno. Tovrstne ideje praviloma širijo zelo bogati ljudje, ki si s tem izboljšujejo javno podobo in se predstavljajo za nekatrške vizionarje.

Takšna zasebna potovanja v vesolje so in bodo tudi še v prihodnosti povezana z velikanskimi stroški, zato masovnega turističnega obiska Marsa in drugih nebesnih teles zagotovo ne bom doživel. So tudi preveč zapletena in tvegana. Vendar ima to tudi pozitivno plat. Pred pol stoletja je na Luno stopil prvi človek, kar nam je omogočilo, da smo spoznali marsikaj o Luni in drugih vesoljskih telesih. Podobno velja tudi za idejo o potovanju na Mars. Državo, ki se bo tega lotila, bo verjetno vodila želja, da bi se izkazala pred mednarodno skupnostjo, in bo to lahko uresničila v naslednjih desetih, dvajsetih letih. Takšnih podvigov se ne lotevamo zaradi ekonomskih koristi, čeprav se po ocenah vsak evro, ki ga vložimo v vesoljske raziskave, šestkrat povrne. Žene nas zvedavost, želimo, da bi na Marsu pristal človek in bi lahko povedal, kaj je občutil.

Kaj menite o možnostih poselitve Marsa in drugih planetov kot alternativni našemu planetu?

To so očitne neumnosti. Mars je zelo neprijazen za poselitev in bi ga bilo treba zelo spremeniti, če bi želeli na njem bivati. Na njem ni zraka (prevladuje ogljikov dioksid), niti vremena, z izjemo občasnih viharjev, je zelo mrzel in suh svet ... V primerjavi z njim je katerakoli puščava na Zemlji veliko prijaznejša za življenje. Naše edino upanje je, da naš planet ohranimo v nekakšnem ravnovesju, da bo še naprej ostal primeren za naselitev ljudi. Zemlja bo preživela, tudi življenje na njej bo preživelo, saj ga je zelo težko izkoreniniti; ali bomo preživeli ljudje, pa je veliko vprašanje, zlasti če bomo nadaljevali z uničevalnim početjem.

Kateri ukrepi so po vašem ključni za rešitev podnebne krize?

Predvsem je treba zaustaviti segrevanje našega planeta z izpusti toplogrednih plinov. Namesto termoelektrarn in uporabe fosilnih goriv je treba preiti na obnovljive vire energije. Ker pa je pri njih problem s stalnostjo dobave, menim, da bi morali uporabljati tudi jedrsko energijo, če želimo, da nam bo žarnica gorela tudi čez deset let, ko morda obnovljivih virov, kot sta sonce in veter, ne bo na voljo. Ukrepati je treba zdaj in ne čakati na to, da bodo odkrili nove tehnologije, ki nas bodo rešile. Kar se dogaja, je zelo zaskrbljujoče. V Sloveniji so smreke zaradi lubadarja, ki jih je napadel, postale že ogrožena drevesna vrsta. Podnebje se je toliko spremenilo, da nimajo več ugodnih pogojev za rast. To je mogoče opaziti še marsikje – poletja so vroča, pojavljajo se huda neurja. Naše samouničujoče početje nas lahko vodi k temu, da bi lahko del našega planeta postal povsem neprimeren za poselitev ljudi.

Kinodvor prejel nagrado Europa Cinemas za najboljši program 2019

Aliki Kaligasidu, Kinodvor, foto: Joana Linda

Na 21. konferenci mednarodne mreže Europa Cinemas, ki je potekala od 21. do 24. novembra v Lizboni, je Kinodvor prejel prestižno nagrado Europa Cinemas za najboljši program 2019. Mednarodne prepoznavnosti in inovativnosti, ki nas uvršča v sam vrh evropskih kinematografov, se še posebej veselimo v pričakovanju izgradnje novega mestnega miniplexsa.

Nagrado so v Lizboni prevzeli direktorica Kinodvora Metka Dariš, pomočnik direktorice za program Koen Van Daele in Nina Peče Grilc, nekdanja direktorica Kinodvora. Mednarodna mreža Europa Cinemas združuje 3123 filmskih platen 1194 kinematografov v 43 državah oziroma 724 mestih, ki sledijo smernicam mreže. Te vključujejo: posvečanje posebne pozornosti evropskemu filmu, razvijanje iniciativ, namenjenih otrokom in mladim, promoviranje raznolikosti ter razvijanje

mreže kinodvoran, kar omogoča skupne iniciative na nacionalni in evropski ravni.

To nagrado je Kinodvor prejel pravičnimi devet let po prvi nagradi Europa Cinemas za najboljši program za otroke in mlade za pionirsko delo na področju filmske vzgoje.

Veseli smo, da vam v Ljubljani lahko postrežemo z najboljšim filmskim programom v Evropi. Vabljeni v Kinodvor!

EVROPA V NAŠ MIV EVROPI

Ljubljana kandidira za naziv Evropske prestolnice kulture s podporo 25 občin Ljubljanske urbane regije.

Z Ljubljano, Evropsko prestolnico kulture 2025, odpiramo novo poglavje razvoja mesta, regije in države, v kateri bo kultura eden od ključnih nosilnih stebrov.

Ljubljana2025
Evropska prestolnica kulture
Kandidatka

Kapelica, angeli in sekretarke

Jedrt Jež Furlan, foto: Dunja Wedam

lezbištvo ne. Slovenec Riko Dolenc, takratni notranji minister, se je pritožil, zahteval je enakopravnost, prav po socialistično, med moškimi in ženskami. Toda lezbična ljubezen se je zdela manj družbeno ogrožajoča. V tem času je bil v Sloveniji zaprt Vitomil Zupan, ki so ga med drugim obsodili tudi zaradi seksualnega razvrata,« s temi besedami se je začel sprehod po LGBT Ljubljani. Leta 1977 so ta zakon ukinili v Sloveniji, na Hrvaškem in v Vojvodini, v ostalih predelih nekdanje države pa je ostal do srede 90-ih let. Nasproti Glasbene akademije je Galerija ŠKUC, epicenter LGBT kulture, kjer poteka festival lezbična četrt in se dogajajo literarni večeri. Nekoč je bil malo višje Amerikanec, prvi gej disko.

Mestni trg 14 je bil naša naslednja postaja: »Tu so bili med 15. in 17. stoletjem zapor, zato temu predelu še danes rečemo Tranča.« Tu sta bila zaprta tudi dva kmeta s Ptuja, ki sta s homoseksualnostjo žalila Boga, o čemer si lahko preberemo več v knjigi *Grmade, parade in molk* Braneta Mozetiča. Pregarjanje je vrhunec doseglo v 17. stoletju, ko so na Friškovcu usmrtili 30 čarovnic. Malo naprej od Tranče je Mestna galerija, kjer se je v devetdesetih neuradno zbirala gejevska populacija. Ko se je zamenjal lastnik in niso bili več dobrodošli, so hodili na protestno pitje radenske. En deci protesta. Ob Mestni hiši nam je Suzana Tratnik povedala zgodbo o gospodu Pesku, ki je v 20-ih letih 20. stoletja vložil kandidaturo za župana prestolnice. A ko je nekdo sprožil govorice o njegovih sumljivih seksualnih aktivnostih, ki sicer nikoli niso bile dokazane, je bil gospod Pesek sicer izvoljen za župana, a ga zaradi obtožb niso potrdili. Pa čeprav je bil po Evropi to čas zlate dobe, živahnega razvrata.

Argo pod Tromostovjem, filmi in K4

Javno stranišče pod Tromostovjem je bilo nekoč neformalno zbirališče homoseksualcev. V svojem argoju so se imenovali angeli, pogosto pa so se dogovarjali o tem, kdo bo »dal jezuščka v jaslice«. Odprti zbirališči sta bili tudi park Tivoli in železniška postaja, kjer so se zbirali sekretarji in sekretarke. Turo smo nadaljevali mimo kavarne Union z zgodbo o dramatik Ivanu Mraku in kiparki Karli Bulovec. Do leta 1988 je tu deloval tudi Kino center Union, kar je Suzana Tratnik povezala s Františkom Čapom, filmi Boštjana Hladnika in prvim lezbičnim celovečercem *Varuh meje* Maje Weiss.

Najlegendarnejše zabave za vse so bile v klubu K4. Kdo se ne spomni Roza diska? Ob nedeljah se je ob 17. uri začel program s pogovori in filmi, potem je sledila zabava. Na teh večerih je slovenska popevka doživljala svoj razcvet, saj so bile gostje večerov med drugim tudi Marjana Držaj, Jelka Cvetežar, Alka Vuica in Helena Blagne. Nato se je tam pojavil mlad fant, ki je začel s tranvestitskimi performansi. Danes sliši na ime Salome. Nad K4 so bile pisarne mnogih nevladnih organizacij, tudi prvi LGBT SOS telefon. »To je bil čas močne skupnosti, sedaj pa je več manjših skupin. Veliko LGBT aktivistov in aktivistk je sedaj zaposlenih na evropskih projektih.«

Dr. Ljuba Prenner in neznani storilci

Pred sodiščem smo postali, prišel je čas za zgodbo o dr. Ljubi Prenner, uspešni odvetnici, ki je napisala tudi prvi slovenski kriminalni roman *Neznani storilec*. »Jaz sem dr. Ljuba Prenner, ne moški ne ženska, tukaj imate torte, da se boste posladkale,« je baje vstopila v neko odvetniško pisarno. Oblačila se je v moške obleke, zasebno se je izražala v moškem spolu, na sodišču pa v ženskem. Branila je samo tiste, za katere je verjela, da so nedolžni. Znana je bila po strastnih govorih na sodišču, z javnim tožilcem Javornikom se je po procesu, na katerem je ubranila partizanko Tončko Vidic, obtoženo veleizdaje, celo stopala. Bila je aktivna v NOB, toda nikoli ni pripadala nobeni organizaciji. Večkrat je bila zaprta, in sicer v istem zaporu kot kasneje Vitomil Zupan, kjer je danes hotel Austrotel.

Med sprehodom po mestnem središču je Suzana Tratnik pripovedovala o davnih in nedavnih napadih, predvsem na homoseksualce. »Še vedno potrebujemo odprte prostore, prijazne do vseh manjšin,« je bila ena od prevladujočih misli na sprehodu po LGBT Ljubljani.

Na LGBT turo, naslednja bo 25. 1. 2020 ob 13. uri, se lahko prijavite na

www.AlternativeToursLjubljana.com/news/

Organizirajo tudi Ljubljana Wicked Tour, ki jo vodi dr. Boštjan Plut: 18. 1. 2020 ob 15. uri. Gre za nagajivo zgodovino od rimske Emone, srednjeveške Ljubljane do modernega časa. Diši po razburjenih grofih, iznajdljivih pijancih, predstavlja čudne droge, prostitutke in jezne mačehe. Slišali boste zgodbe o krvavem zapornem mučenju, čarobnih načinih zdravljenja bolezni in starih lažnih novicah.

Še vedno potrebujemo odprte prostore, prijazne do vseh.

Kje so v 17. stoletju obglavljali čarovnice v Ljubljani? Kaj je bilo nekoč v hiši na Miklošičevi 28, kjer je danes Zavod za zdravstveno zavarovanje? Kdo so bili angeli in kje so se dobivale sekretarke?

Odgovore na ta in še marsikatera druga vprašanja dobite na LGBT turi po Ljubljani, ki sta jo zasnovala dolgoletna aktivista Suzana Tratnik in Brane Mozetič. »Resda je bila homoseksualnost prepovedana že prej, toda začnimo z letom 1931, ko je kralj Aleksandar z dekretom prepovedal homoseksualnost v Jugoslaviji. Ta prepoved je veljala do leta 1950, od 1951 pa je bila prepovedana samo homoseksualnost,

Ljudje,
v
prižgimo
luč!

FRANE MILČINSKI JEŽEK,
satirik in humorist, pisatelj in pesnik,
igralec in režiser, avtor televizijskih
in radijskih iger, šansonjer in klovn
(1914–1988)

dr. David Petelin

Frane Milčinski, z umetniškim psevdonimom Ježek, je zagotovo eden najbolj priljubljenih slovenskih umetniških ustvarjalcev 20. stol., trdno zasidran v spomin mnogih Ljubljancev. Rodil se je tik po začetku prve svetovne vojne kot tretji otrok uglednega sodnika Frana Milčinskega, avtorja znamenitih Butalcev in pravljič za otroke. Njegovi sorojenci so bili vsi izvrstni znanstveniki (sestra Breda je bila slavistka, Janez pravnik in izvedenec za sodno medicino, najmlajši brat Lev pa psihiater), Frane pa se je že zelo zgodaj prepustil želji, ki ga je vlekla po očetovih ustvarjalnih poteh. V mladosti se je ukvarjal s pesništvom in gledališkim nastopanjem, kar ga je leta 1938 pripeljalo do službe igralca v ljubljanski Drami. Zaradi preroške izjave, da v drugi svetovni vojni ne bosta zmagala ne italijanski ne nemški okupator, si je »prislužil« enoletno zaporno konfinacijo v taborišču Belluno. Tamkajšnja izkušnja ga je zaznamovala tudi zaradi poškodbe hrbtenice, misel na smrt pa ga je kljub veseli naravi spremljala vse življenje. Študija prava in slavistike ni nikoli dokončal, kljub temu pa je po zaslugi svojih nešteti talentov uspel. Na Radiu Ljubljana je sodeloval že leta 1936 (kot klovn Ježek), njegova prava »ertevejevska« kariera pa je iz povojnih let, saj je tam dolga leta deloval kot režiser, igralec in umetniški vodja. Inteligentne pesmi, ki jih je prepeval v okviru radijskega in pozneje televizijskega programa, so ostale mnogim poslušalcem nepozabne tudi po zaslugi njegovega značilnega glasu. Ježek je bil veličastna zvezda televizije tudi zaradi ljudskosti, naklonjenosti vsem in še posebno otrokom. »Po očetu sem podedoval staro uro in ljubezen do otrok. Uro sem prodal, ljubezen do otrok pa je ostala. Tudi do tistih, ki so poredni. In morda imam tiste še najrajši. Saj nikoli ne vem, ali so poredni zato, ker jih imamo premalo radi, ali jih imamo premalo radi zato, ker so poredni,« je nekoč zapisal. Bil je pronicljiv satirik, Slovencem je predstavil francoski šanson kabaretnega sloga, leta 1952 je napisal Zvezdico Zaspanko, prvo slovensko radijsko igro za otroke, scenarij za Kekca in odigral vlogo Kosobrina, napisal je tudi več pesmi za Slovensko popevko in filme, v trajen spomin ljubljanske zgodovine pa se je zapisal tudi z vlogo Franca Jožefa I., ko je na zadnji poti po mestnih ulicah 20. decembra 1958 simbolično pokopal tramvaj. Umril je leta 1988, z izdajo kaset, zgoščenk in knjig njegovih kratkih zgodb, pesmi in skladb pa bo večno živel med nami. Radiotelevizija Slovenija v spomin na njegovo vrhunsko umetniško delovanje podeljuje Ježkove nagrade za izvirne dosežke v vrsteh radijske in televizijske ustvarjalnosti.

Na prejšnji strani:

Peter Škerl: cikel Ljubljana, Frane

Že 20 let prihaja med nas Ana Mraz!

Leja Forštner, Ana Monro

Ana Mraz, zimski mednarodni festival uličnega gledališča, je eden od treh festivalov Gledališča Ane Monro, ki ga od preloma tisočletja prirejajo v sodelovanju z zavodom Turizem Ljubljana. Letos bo praznično decembrsko vzdušje v mestu z atraktivnim umetniškim programom popestrila že 20. zapored, z reflektorji, mrzlo sapo in odličnimi predstavami pa med božičem in silvestrovim.

Foto: arhiv Ana Mraz

Ana Mraz nas bo grela od 26. do 30. 12. od 17.00 do 19.00 pod pergolo pri Gruberjevem kanalu na Špici.

Goro Osojnik, predsednik in umetniški vodja Gledališča Ane Monro, o Ani Mraz, mlajši sestri Ane Desetnice, pravi: »Ob koncu prejšnjega stoletja je bila ideja, da je z uličnim gledališčem mogoče nastopati na ulici tudi pozimi, precej revolucionarna in v svetu neznana. Na srečo so jo odgovorni na Turizmu Ljubljana sprejeli in jo vključili v program prednovoletnih slovesnosti v mestu. Pa tudi ulični umetniki in predvsem gledalci! Čeprav je bil včasih res mraz. Na primer pred leti, ko bi moral na koncu naše predstave Piknik iz dežnika brizgati dež, pa ni in ni hotel, saj se je vrela voda, ki smo jo natočili na začetku, v pol ure spremenila v veliko ledeno kocko. Vsi skupaj na ulici zdaj vztrajamo že 20 let in že kar nekaj časa me tudi na srečanjih v tujini ne gledajo več dvomljivo, ko jim pripovedujem, da festival organiziramo konec decembra.«

Ana Mraz je v dveh desetletjih postal že tradicionalni zimski mednarodni festival uličnega gledališča. Ta prostor ponuja prezentacijo tako znanim kot še neujavljenim umetniškim skupinam oziroma ustvarjalcem iz Slovenije in tujine, zaradi manj prijaznih vremenskih

razmer v zimskem času pa festivalski program, ki je pogosto požlahtnjen s cirkusom, obsega krajše ulične predstave ter nastope in/ali umetniške intervencije.

Letos bodo obiskovalce v hladnih večerih med drugim (o)grel plesalci plesne šole Kazina s predstavo Ade Kogovšek Oni, Gledališki pevski zbor z uspešnico tega poletja Ups!, italijanski virtuoz z ognjem Il Drago Bianco s spektaklom Lumi, Aerial Circus z akrobacijami na višini oziroma performansom Mir Or in KD Priden Možic s klasično ulično komedijo Počivajte v miru!

Celoten program festivala Ana Mraz 2019 bo objavljen na www.anamonro.si. Ogled vseh dogodkov je brezplačen.

Ob 20-letnici festivala pripravljajo tudi retrospektivno razstavo fotografij dolgoletnega obiskovalca in spremljevalca Ana Mraz, fotografa Mateja Štalcerja. Razstava z naslovom Ana Mraz je v mestu! bo od 13. decembra do 7. januarja na ogled v Desnem atriju Mestne hiše v Ljubljani. V razstavnem prostoru bo 26. decembra potekala tudi manjša slovesnost, ki bo povezala obe Ani Mraz – tisto na fotografijah in tisto na Špici. Vabljeni!

Beethovnovno leto

Gluhi glasbeni genij

Sanja Kejžar Kladnik, Festival Ljubljana

V prihajajočem letu bo svet praznoval 250-letnico rojstva Ludwiga van Beethovna. Nemški skladatelj slovi kot eden največjih glasbenikov vseh časov.

Poznavalci ga opisujejo kot revolucionarja, genija in človeka, ki je spremenil tok glasbene zgodovine. V svojem življenju je ustvaril več kot 700 del, nekatera najslavnejša celo v času, ko je bil že popolnoma gluhi. Pri ustvarjanju se ni oziral na pravila, razširil je ustaljene oblike klasicizma, jim dodal izrazito individualistično noto in s tem postal začetnik romantike. Beethovnova mogočna in čustvena glasba predstavlja zmago človeškega duha in navdihuje poslušalce še danes.

Beethoven v Ljubljani

Ludwig van Beethoven ima za Ljubljano poseben pomen, saj je leta 1819, natanko leto dni po prvi izvedbi njegove Pastoralne simfonije v Ljubljani, postal eden od častnih članov Filharmonične družbe. Tej je slavni skladatelj celo poslal prepis partiture z lastnoročnimi popravki, ki je shranjena v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Februarja prihodnje leto se bomo Beethovnu poklonili z Zimskim festivalom, ki ga organizira Festival Ljubljana. Hommage à Ludwig van Beethoven z Orkestrom Slovenske filharmonije bo združil mednarodno uveljavljene pianiste, ki bodo predstavili vse klavirske koncerte in dve simfonični deli iz Beethovnovne obsežne glasbene zakladnice.

Zimski festival

• 2. 2. 2020 ob 19. uri, Slovenska filharmonija

Prvi večer 4. Zimskega festivala bo slavnostno začela Beethovnova tretja različica uverture, ki jo je skladatelj napisal za svojo edino opero *Leonora*. Izmed vseh štirih je ravno ta postala repertoarna stalnica koncertnih dvoran po vsem svetu. S *Koncertom za klavir in orkester št. 1 v C-duru, op. 15*, se nam bo v prvem delu predstavila ena največjih interpretk klasičnega in romantičnega repertoarja Imogen Cooper. Aleksej Volodin bo v drugem delu izvedel Beethovnov *Klavirski koncert št. 3 v c-molu, op. 37*. Izbrana dela bodo ob spremljavi Orkestra Slovenske filharmonije zazvenela pod taktirko Bojana Sudića, enega najvidnejših srbskih dirigentov mlajše generacije.

• 4. 2. 2020 ob 19. uri, Konservatorij za glasbo in balet Ljubljana

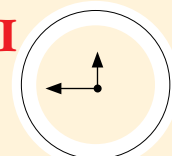
Na drugem koncertnem večeru bo Orkester Slovenske filharmonije nastopil pod taktirko madžarskega dirigenta Andrása Kellerja. Z orkestrom se bosta v solističnih vlogah predstavila kubanski pianist Leonel Morales in slovenska pianistka Tatjana Ognjanović. Leonel Morales slovi po izjemni virtuoznosti, briljantni tehniki, prefinjeni izraznosti ter raznovrstnem repertoarju. Slovenska pianistka Tatjana Ognjanović je med drugim trikrat dobila posebno nagrado za najboljšo izvedbo Beethovnov sonate. Prislunhili boste lahko *Koncertu za klavir in orkester št. 2 v B-duru, op. 19*, *Koncertu za klavir in orkester št. 4 v G-duru, op. 58*, ter *Simfoniji št. 1 v C-duru, op. 21*.

• 6. 2. 2020 ob 19. uri, Konservatorij za glasbo in balet Ljubljana

Na sklepem večeru bosta zazvenela slovita *Koncert za klavir in orkester št. 5 v Es-duru, op. 73*, in *Simfonija št. 5 v c-molu, op. 67*. Klavirski koncert je nastal v burnih časih Napoleonovih vojaških pohodov in si zaradi svoje ognjevitosti prislužil vzdevek »Imperator«. Peta simfonija pa je morda najslavnejše simfonično delo vseh časov. V njej se izražata občutje tragične skladateljeve osebne usode in njegova vera v človekovo zgodovinsko poslanstvo. Klavirski koncert bo izvedel goriški pianist Aleksander Gadžijev, ki velja za enega najboljših domačih pianistov mlajše generacije, dirigent bo Jan Latham-Koenig.

• www.ljubljanafestival.si

ERAZEM PREDJAMSKI NA LJUBLJANSKEM GRADU?

MINUTE
za mite

Dušica Kunaver

Druga polovica 15. stoletja je bila trdo obdobje za vso deželo. Naše ljudstvo si še ni opomoglo od bojev za celjsko dediščino, v katerih so zmagali Habsburžani. Začelo se je obdobje najsilovitejših turških vpadov, cesar Friderik se je zapletel v vojne z nezadovoljnimi plemiči, polja so napadale kobilice, ljudi je morila kuga, začeli so se kmečki upori ...

Kljub vsemu hudemu, kar so našemu ljudstvu prizadejali tuji graščaki, ki so mu vladali iz svojih mogočnih gradov, so vendar na pravični tehtnici ljudskega spomina ostali trije tuji fevdalci kot domači ljudski junaki: vitez Raubar – junak iz bitke pri Sisku, vitez Lamberger z gradu Kamna v Begunjah in Erazem Lueger Predjamski. Pogumnemu vitezu Erazmu Predjamskemu, gospodarju nepremagljivega gradu, je naše ljudstvo poklonilo večno živo legendo, polno skrivnosti. Ena od skrivnosti njegovega burnega življenja je ostala tudi v ječah ljubljanskega gradu. V plemiški ječi na Ljubljanskem gradu so našli na steni vrisan grb Erazma Predjamskega. Kdo je narisal ta grb? Erazem sam? Erazem, ponosni, divji, drzni možak, predrzni zadnji potomec bojevite rodbine Luegerjev, ki je izhajala iz gradu Jama – Lueg pri Postojni, je bil spoštovan zaradi svojega poguma. Odlikoval se je v številnih bitkah s Turki. Dvakrat je v boju rešil življenje celo cesarju Frideriku. Ta ga je zato postavil na čelo svoje osebne straže, vendar

hvaležnosti Friderik ni poznal. Ko je Erazem v dvoboju ubil maršala Pappenheima, ker je žalil spomin na njegovega najboljšega prijatelja, je cesar dopustil, da je Erazem prišel v ječo in bil obsojen na smrt. Iz ječe naj bi ga rešil v menihi preoblečen dvorni svetnik Viljem Berenek. V ječo mu je prinesel meč in pilo ter opijanal njegovo stražo.

Pripoved Franca Malavašiča iz leta 1845 in Šeberjeva povest iz leta 1900 govorita o tem, da je moral Erazem po begu iz ječe preplavati reko. Oproda s konji ga je po Berenekovem naročilu čakal na drugem bregu reke. V katerem kraju se je Erazem sprl s Pappenheimom? Valvasor piše, da je Erazem ubil Pappenheima na cesarskem dvoru – na Dunaju. Malavašičeva pripoved trdi, da se je to zgodilo v Mannheimu. Toda Erazmov grb je narisal v ljubljanski grajski ječi. Katero reko je moral torej Erazem preplavati po svojem begu iz ječe? Ren pri Mannheimu? Donavo pri Dunaju? Ali morda Ljubljanico? Ali grb v plemiški ječi na Ljubljanskem gradu pomeni kako nejasnost manj ali kako uganko več v Erazmovi zgodbi?

Uganka bo skoraj gotovo ostala nerešena. Tudi Erazem Lueger Predjamski bo še naprej ostal skrivnostna in samosvoja oseba, enako polna skrivnosti kot skalna pečina, sredi katere mu je v kamnitem orlovskem gnezdu tekla zibelka. Izobčenec, odpadnik, roparski vitez je v ljudskem spominu ostal kot svetel lik, ki si je v temnih časih znal vzeti pravico v svoje roke.

Tukaj

govorimo

literaturo.

december/januar

Igor Lumpert in Miklavž Komelj

Ned / 15. 12. / 19.00

SNG Drama

Komeljeva poezija in improvizacija v izvedbi Ohne Warum

Jugoslovanski večer: Ivan Antić

Pon / 16. 12. / 17.00

Drama Kavarna

Pogovor z avtorjem vodita Maja Kovač in Sašo Puljarevič

Lenart Zajc: Delci svetlobe

Pon / 16. 12. / 18.00

Knjižnica Otona Župančiča

Predstavitel znanstveno-fantastičnega romana

Paulo Freire: Pedagogika zatiranih

Tor / 17. 12. / 17.00

Modra soba na UL FF

Pogovor o knjigi z Mojco Medvedšek,

Nives Ličen in Blažko Müller

Blaž Iršič: Človek pod luno

Tor / 17. 12. / 20.00

Pocket teater studio

Branje iz nove pesniške zbirke

Lara Paukovič: Malomeščani

Sre / 18. 12. / 18.30

Knjižnica Bežigrad

Pogovor z avtorico

Ispici pa reci: dr. Božidar Jezernik

Čet / 19. 12. / 19.00

Vodnikova domačija Šiška

Pogovor z avtorjem vodi Maida Džinić Poljak

Pijana smrt

Pet / 20. 12. / 20.00

Vodnikova domačija Šiška

Ana Duša pripoveduje tragične in komične zgodbe o smrti

Literarno novinarstvo

Tor / 14. 1. / 20.00

Trubarjeva hiša literature

Pogovor z Agato Tomažič in Leonoro Flis

Literatura in popularna kultura

Čet / 23. 1. / 18.00

Trubarjeva hiša

literature

Pogovor s Saro Špelec in

Boštjanom Gorencem -

Pižamo

LJUBLJANA:
MESTO/CITY
OF/LITERA-
TURE ...

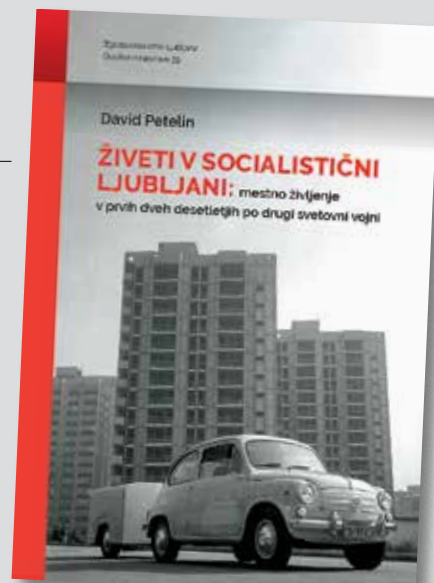
Živeti v socialistični Ljubljani

Nada Breznik

Mestno življenje v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni je podnaslov obsežne študije avtorja dr. Davida Petelina, ki jo je izdal Zgodovinski arhiv Ljubljane.

Knjiga je nastala iz avtorjeve doktorske disertacije, tako da je besedilo podprto s številnimi opombami, prilogi in tabelami ter dosledno opremljeno z navedki uporabljenih virov: pravni, elektronski in ustni viri ter spomini, znanstvene monografije, literarna dela, časopisni članki in radijske oddaje. Tekst je opremljen s številnimi črno-belimi fotografijami, avtor pa me je pritegnil že v predgovoru z besedami: »Mestna zgodovina me navdušuje, spodbuja in osrečuje ter včasih tudi razočara. Ljubljana je moja ljubezen.« In prvo površno listanje se je spremenilo v radovednost in poglobljeno branje. To je namreč knjiga o našem mestu, o njegovi zgodovini in s tem tudi knjiga o nas, o naših prednikih, o naših zmagah in zmotah. Nam, sedanjim, preteklim in prihodnjim generacijam, ter mestu je avtor knjigo tudi posvetil. To, kar je avtorju, rojenemu leta 1984, zgodovina v dokumentih in literaturi, zapisana s številnimi in v odstotkih ter ujeta na fotografijah, predstavlja generaciji, rojeni med drugo svetovno vojno in kmalu po njej, otroštvo, mladost in odraščanje. Tudi sama sem skoraj v vsakem poglavju našla del sebe, izsek iz svojega življenja. Pa vendar posameznik v trenutku, ki ga živi, v trenutku, ki obenem že mineva, ne more ugledati celote, ne more objeti vseh okoliščin nekega dogajanja in lahko brez znanja in številnih informacij ostane ujet le v osebnem mikrokozmosu. Pričujejoče delo nas umesča v čas in prostor širše, nas opremlja z več razumevanja in morda celo z več spoštovanja, še posebej, če nas pri tem vodi nostalgija. In koga bi ne vodila čustva, ko gre za njegovo mesto?

Kar daje temu delu posebno vrednost in ga bo približalo bralcu, so vsekakor pričevanja o vsakdanjem, zasebnem življenju ljudi v tem obdobju. Sistematično in načrtno

proučevanje zasebnega življenja je v zgodovino pisju nov pojav. Proučevano obdobje je v življenje ljudi prineslo toliko sprememb, da bi njihovo prezrtje bistveno osiromašilo to delo in mu odvzelo naboj, ki ga ima. Pričevanja posameznikov so vpeta v širši zgodovinski kontekst, v ideološke, politične, oblastne, kulturne, urbanistične, statistične in druge prikaze in jim tako dodajajo polnokrvnost. Med pričevalci so bolj pa tudi manj znani posamezniki, med drugimi Tomaž Wraber, Jože Javoršek, Jože Hudeček, Janez Suhadolc, dr. Anica Mikuš Kos in Rapa Šuklje.

Delo ponuja vpogled v vse plasti obnove in vzpostavitve življenja in dela v mestu po vojni, ki se je dogajalo v soodvisnosti od republiških in državnih okvirjev Jugoslavije in pod močnim vplivom »sovjetizacije«. Ta se je zajedala v vse pore družbe celo po prelomnem letu 1948. Z razvojem in modernizacijo, vzpostavljanjem prometnih povezav in odpiranjem meja pa je Slovenijo in Ljubljano zajela tudi amerikanizacija, preplavili so jo vplivi z zahoda, vplivi »gnilega kapitalizma«.

Družba, ki se je v pičlih dveh desetletjih postavljala na noge na čisto drugačnih temeljih in je iz opitosti nad zmago iz velikega zanosa pristala na trdih tleh, je vendar postavila platformo mnogim sodobnim tokovom in pridobitvam, platformo, ki se spričo okoljskih in političnih razmer na planetu ponovno maje.

David Petelin: Živeti v socialistični Ljubljani. Mestno življenje v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni. Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana. Zbirka Gradivo in razprave. 2019.

Mesto bere ...

zgodbe iz Avstralije in Oceanije 2019–20

Tatjana Pristolič, Mestna knjižnica Ljubljana

V novi sezoni branj v okviru projekta Mesto bere se posvečamo literaturi Avstralije in Nove Zelandije.

Poglavitna ideja našega projekta je povezovanje Ljubljancev v bralno skupnost s fokusom na raznolikih temah, ki jih lahko odpirajo literature sveta skozi posamezne sezone branj. Na knjižni seznam devete sezone bralnega projekta smo uvrstili 60 knjižnih naslovov avtorjev in avtoric južne poloble, izbor pa vsebinsko pokriva raznolike pisave in teme, ki so zaznamovale literarni prostor avstralske in novozelandske književnosti. Literarni zapisi, ki jih bomo spoznavali v petmesečnem bralnem projektu, prikazujejo raznolikost, posebnost in edinstvenost tega geografskega področja sveta, položaj staroselcev in priseljencev, raziskujejo možnosti sobivanja v sodobnih družbah, prečudovito pokrajino in barvito paleto življenja v velikih mestih ali v prostranih puščavah.

Tudi letos smo knjige odprli na Ta veseli dan kulture, 3. decembra 2019, odložili pa jih bomo 3. maja 2020. S sodelujočimi bralci pri projektu se bomo srečali na zaključni prireditvi v juniju. V desetih sezonah trajanja projekta predstavljamo literature različnih področij sveta, v zadnji

sezoni 2020–2021 pa bomo branja zaključili s prerezom branj vseh sezon: Mesto bere ... literature sveta.

Z bralnim projektom Mesto bere promoviramo branje, spodbujamo izmenjavo mnenj o knjigah in skušamo vplivati na zavest o pomenu bralne kulture in kulture nasploh. Na programu branj posameznih sezon smo imeli do sedaj knjige slovenskih avtorjev, literaturo sosednjih držav, literaturo na filmu, evropske zgodbe, Severnoameriške romane, zgodbe Južne Amerike, azijske pisave ter pripovedi iz Afrike.

V času projekta bo v knjižnicah Mestne knjižnice Ljubljana potekal tudi literarni spremljevalni program. Pri projektu sodelujemo tudi z Mladinsko knjigo, knjigarno Konzorcij, kjer bomo nekaj knjig s seznama Mesto bere ... zgodbe iz Avstralije in Oceanije tudi tokrat predstavili obiskovalcem knjižarne.

»Življenje je pekel, toda obstajajo vsaj nagrade,« je zapisala ena od avtoric z aktualnega seznama knjig Mesta bere Janet Frame. Tudi branje je lahko nagrada, zato vabimo vse ljubitelje knjig – in vse, ki boste to še postali, da se nam pridružite!

**NAJ BO NAŠA LJUBLJANA
PRIHODNJE LETO LE ŠE
LEPŠA! ZA VSE NAS! KOMOT.**

Letna Urbana

- velja 1 leto od dneva nakupa
- neomejeno število voženj z avtobusi LPP
- možnost plačila na več obrokov*

*Nakup Letne Urbane lahko razdelite na več obrokov z vašo izbrano kreditno kartico Visa ali Mastercard. Danes, jutri, pojutrišnjem. Vse dni. Za informacije o obročnem nakupu s kreditno kartico se obrnite na vašo banko.

Brezdomka	Dorothy Eden	Nova Zelandija
Črna skala, belo mesto	Alec S. Patric	Avstralija
Dame iz hiše Missalonghi	Colleen McCullough	Avstralija
Geneza	Bernard Beckett	Nova Zelandija
Goli v džungli	Russell Braddon	Avstralija
Hudičev advokat	Morris L. West	Avstralija
Klofuta	Christos Tsiolkas	Avstralija
Kradljivka knjig	Markus Zusak	Avstralija
Ljubezen kot tujec	Owen Marshall	Nova Zelandija
Ljubezen kot voda	Meme McDonald	Avstralija
Luč sredi morja	M. L. Stedman	Avstralija
Magdalena med črnimi opali	Cilka Žagar	Avstralija
Makutu	Christian Karlson Stead	Nova Zelandija
Matildin zadnji valček	Tamara McKinley	Avstralija
Med vrsticami	Jason Trevor Wilson	Nova Zelandija
Mesto kot Alice	Nevil Shute	Avstralija
Moja sijajna kariera	Miles Franklin	Avstralija
Mulino žrebe	Fotini Epanomitis	Avstralija
Na drugi strani sveta	David Brooks	Avstralija
Noge gor, pa bo!	Vanessa Bates	Avstralija
Oljčni sestri	Amanda Hampson	Avstralija
Opalna puščava	Di Morrissey	Avstralija
Oscar in Lucinda	Peter Carey	Avstralija
Osebo in zaupno	Margaret Clark	Avstralija
Ozka pot globoko do severa	Richard Flanagan	Avstralija
Pesem za kitovo pot domov	Mandy Hager	Nova Zelandija
Piknik pri Hanging Rocku	Joan Lindsay	Avstralija
Ponesite me domov	Witi Ihimaera	Nova Zelandija
Poti	Robyn Davidson	Avstralija
Potovanje v kamnito deželo	Alex Miller	Avstralija
Projekt Rosie	Graeme C. Simsion	Avstralija
Prvi sončni žarek	Peter O'Connor	Avstralija
Resnica o Lilli	James Aldridge	Avstralija
Reševanje Francesce	Melina Marchetta	Avstralija
Salt Creek	Lucy Treloar	Avstralija
Schindlerjev seznam	Thomas Keneally	Avstralija
Shiralee	D'Arcy Niland	Avstralija
Skrita reka	Kate Grenville	Avstralija
Smrt Zajčija Munra	Nick Cave	Avstralija
Sposojena svetloba	Anna Fienberg	Avstralija
Suša	Jane Elizabeth Harper	Avstralija
Ta tanka črta	Vivienne Joseph	Nova Zelandija
Tetovator iz Auschwitza	Heather Morris	Nova Zelandija
Travnati grad	Karen Viggers	Avstralija
Umišljeno življenje	David Malouf	Avstralija
V objem korenin: Sallyjina zgodba	Sally Morgan	Avstralija
Vdih	Tim Winton	Avstralija
Vernon gospod Little	D. B. C. Pierre	Avstralija
Voss	Patrick White	Avstralija
Vse reke tečejo	Nancy Cato	Avstralija
Vseh ptic petje	Evie Wyld	Avstralija
Vstopate v človeško srce ...	Janet Frame	Nova Zelandija
Zajčja ograja	Doris Pilkington	Avstralija
Zgodba Toma Brennana	J. C. Burke	Avstralija

Mavrična ptica
V sanjskem času
Kenguru na plaži
Zajemalka časa
Vesolje okrog kuščarja
Konec sanjske dobe

mestna
knjižnica
ljubljana

PERISKOP

V prvi svetovni vojni so poleg starodavnih vojaških naprav uporabili številna nova, močnejša orožja. Slovenski podpolkovnik Fridolin Kavčič je izumil strelski periskop. Omogočal je streljanje iz kritja, ne da bi sovražnik mogel opaziti strelca oziroma ga zadeti. Droben izum, ki je na ogled v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije, je varoval glave vojakov pred poškodbami in reševal življenja.

Sprašujemo vas: S periskopom so opremljene tudi nekatere bojne ladje. Katere?

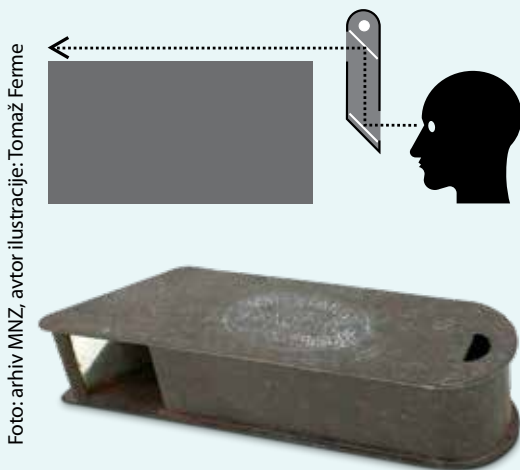

Foto: arhiv MNZ, avtor ilustracije: Tomaž Ferme

Izmed vseh pravih odgovorov, ki bodo prispeli do **31. 1. 2020** na naslov

✉ ljublanske.glavce@gmail.com,

bomo **izžrebali tri dobitnike vstopnic**

za družinski obisk Muzeja novejšje

zgodovine Slovenije. Vsak nagrajenec bo

prejel tudi komplet za izdelavo svojega

periskopa. Vstopnice in periskop boste

prevzeli na blagajni muzeja, ki je odprt od

torka do nedelje od 10. do 18. ure.

Pravilni odgovor na novembrsko vprašanje

se glasi: V Šentjacobsko gledališče Ljubljana je

pribesnela **čebela**. Dobitnik družinske vstopnice

za obisk predstave *Besne basni* je: Tibor Omahen.

Čestitamo!

Otroci v mestu

KO DOBIM DARILO, SE POČUTIM DOBRO, ŠE POSEBEJ ČE JE IZ SRCA

Victor Jamšek, 6. razred, OŠ Franca Rozmana Staneta, in Časoris

December je mesec treh dobrih mož, bleščečih okrasov, dišečih presenečenj in topline doma, ki jo pričarajo svečke, ogenj v kaminu ali nasmešek najbližjih. Za otroke pa je december tudi ali predvsem čas obdarovanja. Prva darila, ponavadi sadje in čokolado, prinese že takoj na začetku meseca Miklavž.

Otroke nato s košem, polnim daril, razveselita še Božiček in Dedek Mraz. Okrašene zavojčke običajno pustita pod novoletno smrečico doma, pri babicah in dedkih, morda pri stricah in tetah, prijateljih in znancih. Rada obiščeta tudi prireditve, ki jih pripravijo v podjetjih in tiste v četrtinskih skupnostih, na katere so vabljeni otroci iz soseske.

Poleg daril, za katere so otroci prosili v svojih pismih, dobra moža tako delita še sladkarije, barvice, pobarvanke, lesene igračke, karte in še pa še. Včasih nasmešek na obraz priključuje že prijazna misel na listu papirja.

In kako otroci doživljajo darila?

Šestošolec Victor Jamšek z Osnovne šole Franc Rozman Stane je sošolce vprašal, kaj jim pomeni obdarovanje in kako se počutijo, ko dobijo darilo. Povedali so mu, da hodita darilo in ljubezen z roko v roki in prinašata veselje in srečo.

Sunčica Batakovič Abram: Obdarovanje mi pomeni, da nekoga razveseliš z darilom. Ko dobim darilo, se počutim dobro, še posebej če je iz srca.

Luka Đurić: Obdarovanje mi pomeni, da nekemu daš darilo. Ko dobim darilo, se počutim zelo srečno in veselo.

Klavdija Rozman: Obdarovanje mi pomeni, da podariš nekemu nekaj, česar tisti nima. Ko dobim darilo, sem zelo vesela, ker je darilo dano iz srca.

Jon Šahić Kreslin: Obdarovanje mi pomeni, da nekemu podariš darilo iz prijateljstva ali iz ljubezni. Ko dobim darilo, sem zelo dobro in vesel sem darila.

Irnes Behrić: Obdarovanje mi pomeni, da ti nekdo, ki te ima rad, podari darilo. Ko dobim darilo, sem presenečen in vesel.

Dominik Dragić: Obdarovanje mi pomeni, da mi nekdo podari darilo, ki me ima res zelo rad. Ko dobim darilo, se počutim presenečeno.

Foto: Dunja Wedam

Šport naj bo otrokom predvsem zabava.

NAJ BO OTROKOM ŠPORT ZABAVA

Miha Robnik, profesor športne vzgoje

Vsa mladostniška leta sem se aktivno ukvarjal z atletiko – tekom na srednje in dolge proge. Starša sta me podpirala, vozila na priprave in tekmovanja ter vedno omogočila vse potrebno. Nikoli pa nisem čutil pritiska, da moram uspeti. V naši skupini tekačev pa niso imeli vsi takšne sreče. Dobro se spomnim dogodka, ko je moral sotekmovalec izstopiti iz avta in pešati do doma, ker je slabo tekel na tekmovanju.

sta prav tako trpela pritisk očeta. Kaj pa preostali uspešni športniki? Usain Bolt je igral nogomet in kriket do srednje šole, prav tako sta se kasneje za en šport odločila LeBron James in Roger Federer.

Leta 1993 je Ericsson postavil tezo, da je potrebnih 10.000 ur treninga ali 10 let, da pridemo do vrhunskega dosežka. Danes vemo, da to ne drži. Gobet in Campitelli sta ugotovila, da je odziv vadbe na posameznika zelo raznolik. Nekateri šahisti so za naziv »mojster« potrebovali le dobrih 3.000 ur vadbe, spet drugi 23.600 ur vadbe. Helsen je skupaj s sodelavci predstavil študijo, v kateri so ugotovili, da se je skoraj četrtina udeležencev olimpijskih iger iz ZDA le 4 leta resno ukvarjala s športom. So se pa pred tem ukvarjali še z vsaj tremi športi.

Menim, da je pomembno, da imajo otroci širok nabor gibalnih vsebin in se vsestransko motorično razvijajo. Lahko so to bogate gibalne vsebine pri enem športu ali ukvarjanje z več športi. Seveda, naj bo to v zgodnjih letih predstavljeno skozi igro. Šport naj jim bo zabava. Če jih šport pritegne, naj vztrajajo. Šport jim v letih odraščanja in pubertete lahko nudi oporo, sprejetost v skupini, klubu ter odmik od slabih navad, kot sta alkohol in droge. In če se pri dvajsetih mladostnik odloči za konec športne kariere, se bo še vedno rad ukvarjal s športom vse življenje. Če pa bo treninga in pritiskov v mladih letih preveč, ga lahko čakata izgorelost in prenasičenost. Potreboval bo nekaj let, da bo spet obul športne copate ali prijel žogo v roke.

Zato, dragi starši, pustimo otrokom izbiro. Podpirajmo jih in jim želimo najboljše. Naj bo šport njihov spremljevalec vse življenje.

Verjetno to tudi danes ni osamljen dogodek. Starši pritiskajo na trenerja, da otrok trenira premalo, otroci čutijo pritisk na tekmovanju, saj vedo, da jih starši gledajo s tribune ter da bodo okarani, če bodo slabo nastopili ... Pa ima to sploh smisel? Kaj je potrebno za vrhunski dosežek, da otrok uspe? Se mora otrok že od malih nog resno ukvarjati samo z enim športom? Da, na takšen način sta uspela golfist Tiger Woods in tenisač Andre Agassi, ki

Pridušanjevalnica

Dušan Merc, nekdanji ravnatelj OŠ Prule in predsednik DSP

Svet staršev – šola za starše in učitelje

Svet staršev – organ, ki vidi, a je tudi slep, in organ, skozi katerega se tudi vidi.

Šolo se da videti tudi takole: če starši priganjajo šolo in učitelje, potem smo nekako znotraj srečnega socialnega okolja. Če pa morajo učitelji priganjati in skupaj z otroki učiti starše, potem smo pogosto v socialno nesrečnem okolju. Tukaj se ve, kakšna mora biti šola.

Svet staršev je zelo podoben razredu, v katerem je pestrost zagotovljena in težave ravno tako. Svet je delegatsko sestavljeno telo iz predstavnikov vseh razredov vseh staršev. Zato je orodje staršev za pritisk na šolo in učitelje in obenem velika priložnost za sodelovanje med obojimi. Nima posebno odločujoče funkcije, saj ne sprejema nobenega načrta, daje pa pobude, se seznanja, je nevidni nosilec javnega glasu in mnenja o šoli in je tista membrana med udeleženci procesov, ki niha in učinkuje na vse strani. Temu nihanju mora vedno, stalno kot na mrtvi straži, prisluškovati vodstvo šole, ga nadzorovati, usmerjati in ukrepati. Starši in otroci povedo vse, samo poslušati in razumeti je treba.

Pogosto starši učencev prvega triletja razumejo seje tega organa šole kot prostor, kjer bodo uveljavili svoje ideje o tem, kako mora delovati šola, da bo vse prav in po meri njih in njihovega otroka. Ta refleks pomembnosti se sicer pojavlja tudi pri starših otrok na predmetni stopnji, vendar je veliko redkejši, bolj mil in ne tako agresiven. Starši najstnikov so bolj izkušeni, bolj vedo, kako deluje šola. Pa tudi, ko odhajajo ti starši v šolo na sestanke, od otrok dobijo generalno blagohotno navodilo: »Pa glej, da ne boš nič rekel ...« Gre za to, da se pogosto, do tega imajo pravico, najstniki sramujejo svojih staršev, starši pa se počasi tudi sprijaznijo z vsemi neprijetnimi in tudi neznosnimi lastnostmi svojih »genialnih« otrok.

Zelo slab svet staršev je tam, kjer je v okolju bogastvo in obilje, svet staršev pa se posveča valetam, zaključnim izletom, presoji o strokovnosti učiteljev, jedilnikom za kosila in malice, tudi uniformam, ali je dovolj kvalitetnega toaletnega papirja po straniščih in pravega mila – skratka, pedagoškemu niču in kiču.

Drugi najslabši na lestvici slabih svetov so tisti sveti, kjer prevladujejo starši, ki se srdito borijo za pravice otrok, da jim je lepo, da se v šoli počutijo ugodno, ki prežijo na vsako najmanjšo napakico ali krivičico, ki se lahko samo potencialno zgodi njihovemu malčku ali pa pubertetniku. Ti imajo vzgojne težave doma zagotovljene in zelo težko rešljive. Večajo se z rastjo otrok. Tak je lahko univerzalen svet ne glede na socialno okolje.

Prvi najslabši na lestvici slabih svetov pa so tisti, ko se vodstvo in starši poenotijo in marširajo v isto smer: mi smo najboljši, problemov ni, šolo ustvarjamo po naši meri, naši rezultati so edinstveni, vse je pozitivno, pogledajte nas vendar, mi smo edini pravi itd. Kakšna je potem ta šola? Kako vzgaja in v kaj? Se ve: šola oportunistov na vseh ravneh. Prikrivanje napak, slabosti, povečevanje ničevosti, zlagani interesi, prazni pomeni in rezultati – skratka, vzgoja, primerna za strahopetce, povzpeticke. Ali je to cilj osnovne šole in staršev? Pogosto da, pogosto skriti in tudi za njih same nevidni gral, ki mu sledijo starši, učitelji in za njimi otroci. Žal.

Edina pot za smotrno in v zakonu dobro opredeljeno delo sveta staršev je, da vodstvo šole zelo dobro pozna slabosti kolektiva in probleme, ki so resnični – in ki jih nikjer ni malo. Signale dobiva od vsepovsod, predvsem pa od staršev. In ukrepa.

Torej: svet staršev je tisti organ v šoli, ki bo povedal vse po resnici, kot vidi in kot je. In čeprav ne vidi točno, ni slep, čeprav zveni tečno in zoprno, ni sovražen. Mora pa biti seveda kritičen – o tem ni dvoma.

V svetu starih otroških iger v Ljubljani

Veronika Sorokin

Foto: foto Marko Račič

Igrišče v parku Tivoli leta 1959

Igre so stare toliko kot človek, v njih se zrcali naš odnos do sveta in družbe ter vzpostavlja sistem vrednot. Zato nas lahko brez oklevanja zanima, kako so določene igre in igrače zaznamovale preteklost našega mesta. Kako so se na mestnih ulicah, gričih in v parkih nekoč igrali otroci in katere igre sploh še poznamo?

Igranje, igre in igrače so univerzalni del družbene kulture. Arheološka izkopavanja so razkrila, da se je človek igri posvečal že v prazgodovini. Medtem ko so odrasli lovili plen in nabirali rastline, so se otroci igrali s predmeti, ki so jih našli v naravi in so v pomanjšani obliki odslikavali orodje in pripomočke odraslih. To so bili bodisi kamni zanimivih oblik, palice, školjke, pesek, pri čemer je bila večina predmetov izdelanih iz materialov, ki se jih je dalo oblikovati, denimo iz slame, ilovice, živalske kože, lesa ali lubja. Zaradi neobstoje snovi se veliko prvotnejših primerkov igrač seveda ni ohranilo, ohranile so se le tiste iz trdnjših materialov.

Za najstarejše igrače v človeški zgodovini veljajo ropotuljice iz kamna ali gline, ki so imele tudi vlogo zaščite novorojencev pred zlemi duhovi in boleznimi, kotaleče se igrače, lesene in lončene figurice punčk in različnih vrst živali, vrtavke, koščice itn. Tudi starorimska Emona v danem pogledu ne zaostaja za sorodnimi primerki najstarejših igrač, za katere vemo, da so pred dvema tisočletjema gradile otroški svet naših antičnih prednikov. V zakladnici arheoloških izkopavin iz antične Emone sta se kot najstarejši ohranili slonokoščeni lutki, odkriti v grobu deklice iz premožnejše družine. Iz tega obdobja na območju Emone prav tako poznamo najdbo lesenih punčk. To vse govori o tem, da so naše davne prednike, še posebej če so umrli v otroški dobi, po takratnih

navadah pokopa pospremili v zagrobno življenje z najljubšim predmetom, ki so jim ga pridali v grob.

Najstarejša omemba igrače v slovenskem jeziku

Pred letom 1800 o otroškem igranju in igrah ni kaj dosti zapisanega, saj je bil položaj otrok vse kaj drugega kot danes. Za eno prvih pisnih omemb igrač v slovenskem jeziku se lahko zahvalimo Primožu Trubarju, ki je v Katekizmu leta 1575 poročal o šegah obdarovanja otrok za god svetega Miklavža, s katerimi se je v krogu plemenitajev in bogatih meščanov seznanil na nemških tleh. V zapisu je kot prvi omenil »igračko« in opisal navado, da so otrokom na ta praznik v skledico ali pod pokrivalce položili kakšno igračko. O dosti kasnejšem obdobju je etnolog Niko Kuret v *Prazničnem letu Slovencev* zapisal, da je Miklavž nosil otrokom tudi »pisano oblečene punčke, dalje piščalke, trobente, lesene in svinčene vojake, konje, posodo«. Dokaj zgodaj omenjena »punčka« je bila ena najbolj znanih in razširjenih igrač vseh časov na Slovenskem. V drugi polovici 17. stol. je bila med gradivom za slovar *Dictionarium Latino-Carniolicum*, ki ga je zbiral slovenski duhovnik Matija Kastelec, pod geslom »die Puppe« podana slovenska razlaga »punzhiza, s katerimi se ty mladi otrozi ygrajo«. Kasneje, v 19. stol., se je poimenovanje za to igračo z izrazi, kot so punčika, lila, lilika, faček, cilka, donda in puža, še bolj uveljavilo in beseda je ohranila isti pomen vse do danes,

ko smo priča vsem mogočim variacijam novodobnih punčk, barbik, morskih deklic, vngsic itn.

Od »norimberškega blaga« do trgovine Pri poštnem golobu na Glavnem trgu

Upoštevanje otroškega sveta in njegove potrebe po igri postaja vidnejše šele sredi 19. stoletja. Tedaj se po besedah etnologinje Tanje Tomažič, ki se je intenzivno posvečala vprašanju urbane etnologije, tudi v našem mestnem okolju zgodi generacijska revolucija: status otroka je zrastel. Z uvedbo redne šolske obveznosti in pridobljenim znanjem otroci iznenada postanejo glavna opora svojim staršem, gostilničarjem in trgovcem, saj so bili večji pisanja in računanja.

Pod vplivom teoretičnih idej znamenitega nemškega pedagoga in ustanovitelja otroških vrtcev Friedericha Fröbela se v tem času krepi tudi zavedanje, da je za celostni otrokov razvoj pomemben tudi čas igranja. Igrače, ki so bile takrat naprodaj zlasti na ljubljanskih stojnicah, so bile predvsem iz lesa, lecta in lončenine, prav tako pa so bili na voljo izdelki, znani pod skupnim imenom »norimberško« oz. nürnbergsko blago. Lesene, rezljane in stružene igrače so trgovske mreže z Bavarske pošiljale na tržišča po vsej Evropi in svoje mesto so tako našle tudi v Ljubljani, kjer so jih trgovci pod to blagovno znamko ponujali vse do prvih desetletij 20. stoletja.

Močnejša trgovska dejavnost s specializiranimi trgovinami za igrače se je

v Ljubljani začela razvijati po letu 1860, ko se je vidneje uveljavljala tudi ponudba po časnikih, in sicer zlasti pred Miklavžem ter božično-novoletnimi prazniki. Kot eden prvih ljubljanskih trgovcev z igračami je bil Anton Krisper, začetnik znamenite Krisperjeve trgovine, zelo znan pa je bil tudi A. J. Kraschowitz s trgovino Pri poštnem golobu na Glavnem trgu. Slednji je poleg priljubljenega nürnberskega blaga ponujal tudi Fröbllove igračice, ki so bile zlasti didaktične narave (vaje iz kvačkanja in šivanja, vaje iz mrežkanja oz. spletnja, pisalne in risalne vaje, bralne vaje itn.).

Stare igre – rinsce talem, kozo klamf, štolcanje, skret podirat ...

Če navedemo le nekaj poimenovanj starih iger: rinsce talem ali rinčke talat/prstan deliti, dober skrij, špana, štolcanje, skret podirat, šnapc, lustig, durek, šviga švaga, marjanca, metanje podkev, kdo se boji črnega moža itn., kaj hitro ugotovimo, da bi za marsikatero od njih pravzaprav potrebovali prevod oz. razlago. Nekoliko lažje nam gre, če omenimo igre, kot so med dvema ognjema, zemljo krast, a je kaj trden most, slepe miši, ristanec, kavbojci in indijanci, partizani in nemci ipd., medtem ko je najmlajša generacija prejkone zmedena ob celotnem seznamu.

Mestni otroci so se pred uvajanjem javnih mestnih parkov, med katerimi je sinonim za igro in druženje še danes mestni park Tivoli, igrali zlasti na zasebnih vrtovih meščanskih palač in hiš. Osrednji mestni park Tivoli je v času Ilirskih provinc kot prvi oblikoval francoski inženir J. Blanchard leta 1813. Z drevoredi strnjeno naravno krajinsko območje, ki je obdajalo Cekinov grad in grad Podturn, ter povezanost Tivolija z mestom sta v različnih

obdobjih tja privabljala tudi generacije mestnih otrok. Ti so imeli v nasprotju z otroki s podeželja tudi več časa za igro in v obdobju širjenja meščanstva so se konec 19. stoletja tudi v Ljubljani množično razširile igračice, ki se jih je oprijelo ime »mestne« igračice. To so bile denimo lopatke, grabljice in zalivalke z vodo, s katerimi so se otroci igrali v peskovnikih in mestnih parkih.

Kot zelo znano igro, značilno za mestne otroke, ki je bila še toliko bolj priljubljena med dečki in velja tudi za zelo staro, saj so se tako igrali že Grki in Rimljani, je potrebno v prvi vrsti omeniti »cvenkanje« ali »fucanje« z gumbi, ki se je kasneje preoblikovalo v »štolcanje« s peresi. To je bila zabavna in dobičkonosna igra, pri kateri so na tla zarisali četverkotnik in ga razdelili na štiri enaka polja. V primerni razdalji so potegnili črto in tisti, ki je zalučal svoje pero najbližje črti, je pobral vsa peresa soigralcev in jih vrget v četverkotnik. O tej fantovski igri lahko beremo v avtobiografskih spominih duhovnika in pisatelja Janka Mlakarja (1874–1953), ki je v njih zabeležil marsikatero prigodo ljubljanskih otrok v zadnji četrtini 19. stoletja. »Jaz sem znal precej dobro štolcati. Priigrana peresa sem povezal po deset in deset v snopiče in jih hranil v postelji pod žimnico ... Imel sem res lepo zbirko; zastopane so bile v nji skoraj vse tovarne peres.«

Kot je še zapisal, so se v tistih letih fantje igrali tudi »ognjegasce« oz. »fajerlešerje«: »Potrebno gasilsko orodje so nam posojale mlekarice in branjevke, ki so tiste čase prodajale na Mestnem trgu in shranjevale svoje vozičke na Ribjem trgu ali 'za vodo' (na obrežju Ljubljanice pred potresom). V te vozičke smo se vpregli kot konji, majhne deklince smo z njihovimi lesenimi punčkami vred pometali na vozove kot ognjegasce, potem smo pa med krikom 'Šiška gori' drli proti Frančiškanskemu mostu.«

Tivolski vesterni in »lintverni« z Ljubljanskega gradu

Živim Mlakarjevim spominom, ki obujajo priljubljene otroške igre s konca 19. stoletja v Ljubljani in okolici, je poučno in zabavno prisluhniti. Navdajajo nas s spoznanjem, da otroška domišljija ne pozna meja. Ljubljanski otroci iz oddaljenih let so se s polno vnemo vživljali v neminljive junake Karla Maya, za kar je bila ljubljanska okolica kot nalašč idealna: »Nam branje indijanskih povesti ni škodovalo; kajti nikomur ni prišlo na misel, da bi šel v Ameriko ... Naš 'Divji zapad' je bila vsa ljubljanska okolica, zlasti pa Tivolski gozd. Po pragozdovih smo hodili oboroženi s pračami in streljali, ker ni bilo sovražnih Indijancev, v drevesa.« Skrivnostno zaraščeno lokacijo v Ljubljani, kjer so si otroci dali duška v poletu svoje domišljije, je predstavljal tudi grajski grič, ki se je v otroški svet vtisnil kot območje

prerije in pragozda. O takšni grajski idili lahko beremo v podlistku iz leta 1940 »Mladostni spomini na Ljubljanski grad« Jožeta Košička, duhovnika, publicista in politika (1898–1979), ki je zapisal: »Na Gradu nas je obdajala sama mladostna prešernost in razigranost. Visoka trava, ki se je bohotila vsenaokoli, se nam je zdela nepregledna prerija in Regalijev gaj – pragozd ...« V njegovem zapisu nadalje izvemo, da so se zlasti v času glavnih počitnic na grajski grič podale cele skupine ljubljanskih otrok, ki so se razdeljeni v tabore pogosto igrali ravbarje in žandarje. Prvi so zasedli območje Regalijevega gaja,

“ Hi hop ... Striček
popelje me v belo
Ljubljano, kdor je ni videl
še, jaha naj z mano!«

takrat gosto zaraščenege z malinovim in drugim grmovjem, žandarji pa so imeli glavno izhodišče na grajskih šancah.

Otroci so Ljubljanski grad izkoristili še za mnoge druge igre, denimo za spuščanje zmajev ali lintvernov: »V njihovi gradnji si moral biti pravi strokovnjak, da se ti je obdržal tudi po več ur v zraku.«

Otroška igra danes

Najznačilnejše igračice v 20. stoletju so bile še vedno punčke, leseni gugalni konjički in vozički, zmagoviti pohod v svet otroške igre pa so tudi v naših krajih naredile gradilne kocke blagovne znamke Anker. Sprva lesene, kasneje iz umetnega kamna so bile nepogrešljive v sleherni meščanski družini, vse bolj priljubljene pa so postajale tudi različne družabne igre. Prav tako so se začele širiti mehke plišaste igračice, ki so sprva veljale za zelo dragocene, podobno kot žoga, ki si je v 20. stoletju med fantovsko družbo priborila pravcati statusni simbol. Še v petdesetih letih minulega stoletja je bila znak prestiža in izpolnitve sanj marsikaterega dečka.

Z izjemo zlate žoge si danes tega igralnega pripomočka ne moremo več predstavljati kot statusnega simbola, pa tudi po barbiko nam ni več treba čez mejo, saj jo lahko kupimo v prvi trafiki. Igrače so potrošni material in postajajo vse bolj samoumevne. Razvojna pot, ki so jo prehodile otroške igre in igračice v različnih obdobjih, je razgibana in večplastna, tako kot sta dinamična tudi pogled in vrednotenje pomena igre v otroštvu. Danes si otroštva brez igre ne znamo predstavljati. Leta, posvečena igranju, se vse bolj podaljšujejo, starši za otroka »kupujemo« čas, da bi ga le čim več ostalo za igro, ko se otroku razvijata in bogatita domišljija ter notranji svet.

12. BOBRI MED UMETNOSTJO, TEHNOLOGIJO IN ZNANOSTJO

Tadeja Pungerčar, Bobri

Koledarsko leto se počasi nagiba h koncu. Ta pa skupaj z zimo prinaša številne radosti in sladkosti. Druženje ob toplem ognjišču, v krogu družine in prijateljev, sladkanje z domačimi dobrotami, ki nas grejejo, družabne igre, ustvarjanje, skupno gledanje filmov, branje knjig. Zima pa je poleg družabnih dogodkov tudi čas, ko kulturne ustanove pripravljajo številne dogodke, ki nas bodo bogatili, nam prinesli nove izkušnje in poznanstva. V Ljubljano že tradicionalno takoj po novem letu pridejo Bobri, ljubljanski festival kulturno-umetnostne vzgoje.

Program festivala se bo tokrat vil okoli vprašanja, kako je umetnost povezana s tehnologijo in znanostjo. Kako lahko vplivajo druga na drugo? Kako se je umetnost preobrazila po zaslugi tehnologije in znanosti? Kako so znanstvena odkritja predstavljena v umetniških delih? Na kakšne načine tehnologija in znanost premikata meje umetnosti, omogočata vpoglede v drugačne, globlje, sicer morda skrite svetove? Kako umetnost vpliva na znanost z novimi idejami, brezmejno domišljijo in kreativnostjo?

Program bodo sestavljale gledališke, filmske, glasbene in plesne predstave, vodstva, delavnice in druge dejavnosti, ki jih za otroke in mlade pripravljajo številne vladne in nevladne ustanove ter posamezniki, ki delujejo v Ljubljani in širše.

BOBRI, 12. ljubljanski festival kulturno-umetnostne vzgoje
Od 18. januarja do 8. februarja 2020
Prevzem brezplačnih vstopnic:
sobota, 11. 1., od 11. do 16. ure,
Festivalna dvorana, Vilharjeva 11
www.bobri.si

MESEČNI NAPOVEDNIK Dogodki za otroke

KINODVOR

21. 12. ob 16. uri

Slavna medvedja zasedba Sicilije z obiskom dedka Mraza

Gedeone, pripovedovalec in glasbenik, ter deklica Almerina pripovedujeta zgodbo o slavnih medvedih Sicilije. Za vse tiste, ki imajo radi smeh, solze, legende in dogodivščine.

28. 12. ob 10. uri

Živživalice, premiera kratkih filmov. Sedem prikupnih in zabavnih dogodivščin pisanih živalic za najmlajše. Po projekciji v kinu sledi ustvarjalna igra v Kavarni.

VODNIKOVA DOMAČIJA

22. 12. ob 11. uri

Nedelce: hiša zgodb, 3+

Pri vходу vzemite zemljevid hiše in se odpravite na raziskovanje 300 let stare Vodnikove domačije. V skritih kotičkih vas bodo z zgodbami, podobami in igrami pričakale pripovedovalke in ilustratorke.

CANKARJEV DOM, SNG MARIBOR

29. in 30. 12. ob 17. uri

KEKEC, balet za otroke po motivih pripovedk Josipa Vandota
Koreografija: Edward Clug
Glasba: Katalena

NARODNA GALERIJA
30. in 31. 12. ob 10. do 13. ure

Srebrna in zlata
Na počitniških delavnicah bomo izdelovali knjižne okraske in voščila ob novem letu.

4. 1. od 10. do 12. ure
Punčke iz cunj, vlaki in avtomobilčki

Na zelenih delavnicah bomo ustvarjali simpatične igračke za mrzle dni.

25. 1. od 10. do 12. ure
Stuširane slike, 12+

Ustvarjali bomo fantazijske motive v tehniki alkoholnih tušev, zato se bomo opremili tudi s kirurškimi maskami. Zanimive površinske učinke bomo dosegli z uporabo fena in slamic. Za mlade.

LUTKOVNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

16. 1. ob 18. uri, premiera

Lewis Carroll: ALICA V ČUDEŽNI DEŽELI, 9+

Režija: Magdalena Reiter
Alica v čudežni deželi se v tej dramski predstavi prelevi v bogat, nadrealističen in večplasten svet vizualnih iger in dvojnih pomenov, dinamičnih in fizično igrivih prizorov, ki se na vsem lepem razcvetijo še v pesmi in nore koreografije.

MEDNARODNI GRAFIČNI LIKOVNI CENTER

Družinska map'ca: Skrivno življenje umetniških del
Animacijski sprehod skozi razstavo *Iz zbirke nagrajencev bienala: premene v kanonu*. V slovenskem, angleškem in italijanskem jeziku.

PRIRODOSLOVNI MUZEJ SLOVENIJE
18. in 25. 1.

delavnica Med dinosavri
Podali se bomo v čas srednjega zemeljskega veka in z motivi pradednih bitij okrasili platnene nahrbtnike.

MESEČNI NAPOVEDNIK Mladi na sceni

Predavanja v programu Šola življenjskih veščin Društva »UP«

17. 12. 2019 ob 18.00

Tatjana Verbnik Dobnikar:
Ne govori mi, kaj naj storim ... Vprašaj me!

21. 1. 2020 ob 18.00

Peter Topić:
Kako ujetost v odnosih s starši vpliva na naše odnose v odraslosti

Cikel predavanj Feminizem danes

Organizira KUD Anarhiv v Trubarjevi hiši literature

7. 1. 2020 ob 19.30

Petra Meterc o reprezentaciji žensk v indijski kinematografiji

4. 2. 2020 ob 19.30

Cikel predavanj **Feminizem danes**: Antonija Todić o marksistično-feminističnih teorijah družbene reprodukcije

Gverila teater: Gverila bralna značka – Basni in povesti o Gorjancih

20. 12. ob 20.00, Klub Gromka, Metelkova mesto

Improvizirana celovečerna predstava: še vedno so z nami na odru odbiti kostumi in nenavadni rekviziti, ki pa bodo v letošnji sezoni svoje mesto iskali znotraj različnih literarnih žanrov, tematik in karakterjev.

Impro liga v CSK France Prešeren

22. 12. ob 20.00, Shakira Shakira vs. Impro Ljubljana

12. 1. ob 20.00, Smeti vs. Banda Ferdamana

26. 1. ob 20.00, Pasji kašelj vs. Okvrd

www.impro-liga.si

ŠILA – Šolska impro liga

20. 12., Gledališka dvorana Dijaškega doma Tabor

17.00 Škofijska klasična gimnazija vs. Gimnazija Poljane 2

18.30 Prva gimnazija Maribor vs. Dijaški dom Ivana Cankarja

10. 1., Gledališka dvorana Dijaškega doma Tabor

17.00 SVŠGU GL vs. Gimnazija Jožeta Plečnika

18.30 KD Pekre-Limbuš vs. Gimnazija Vič 2

Praznična večerja

20. 12. 2019 od 18.00 do 21.00, Mladi zmaji Bežigrad, Vojkova 73

Skuhaj svojo najljubšo praznično jed, obleci babičin božični pulover, odeni se v novoletne lučke in pridri na skupnostno večerjo k Mladim zmajem Bežigrad.

Kuharska delavnica s Knedlom in božični jam

19. 12. 2019 od 16.00 do 18.00, Mladi zmaji Šiška, Tugomerjeva 2

Pridruži se nam in soustvarjaj z mojstrom kuharskih čarovnij ali pomagaj soustvariti hišni bend.

www.lmit.org

Foto: Hana Jošić

Na ustvarjalnih delavnicah Petkove akademije si umetnost podaja roko s tehnologijo. Obiščite laboratorij Rampa!

PETKOVE AKADEMIJE

Urška Spitzer

Ustvarjanje na presečišču umetnosti, znanosti in tehnologije

V laboratoriju Rampa na Kersnikovi v Ljubljani izvajamo program za otroke in mlade, ki jih zanimajo umetnost, znanost in tehnologija. Razvijamo model raziskovalnega učenja oziroma model neformalnega izobraževanja, ki temelji na prenašanju znanj in spretnosti na interdisciplinarnih delavnicah za otroke in mlade. V sodelovanju z Galerijo Kapelica otrokom in mladim prek vodstev po razstavah predstavljamo sodobne teme in jih spodbujamo k oblikovanju in izražanju stališč o sodobni družbi.

Od leta 2013 v Rampi med septembrom in julijem tedensko izvajamo delavnice, ki smo jih – ker so sprva potekale samo ob petkih – poimenovali Petkova akademija oziroma 5HEK. Na delavnicah, ki jih obiskujejo otroci, stari med 8 in 15 let, udeleženkam in udeležencem najprej predstavimo zanimive zgodbe in dela s področja sodobne raziskovalne

umetnosti, jih peljemo na ogled razstave v Galerijo Kapelica (ali druge ljubljanske galerije), nato pa skupaj z njimi odkrivamo značilnosti tehnologij, ki so bile v teh umetniških delih uporabljene. Inovativna, kreativna in včasih tudi nenavadna uporaba tehnologij otroke in mlade navdihne za raziskovanje in ustvarjanje. Ker otroci različne tehnologije dojemajo kot svoje realno okolje, v katero so se rodili, in ne kot nekaj, s čimer spreminjamo družbo, se z njimi pogovarjamo o učinkih in posledicah novih tehnologij ter znanstvenih dosežkov, s čimer si prizadevamo, da bi otroci razvili kritično mišljenje.

Raziskovalno učenje in ustvarjalnost

V praktičnem delu udeleženke in udeleženci po načelih naredi sam, naredimo skupaj in izkustveno učenje поблиže spoznajo material, orodje in izdelek, ki ga bodo naredili, ob tem pa razvijajo tehnične kompetence. Ob tem se učijo deliti (npr. opremo in orodje), se igrati (delavnice potekajo v sproščenem vzdušju) in spodleteti bolje (ne težimo k mojstrstvu, temveč k nenehnemu procesu izboljšav). Na delavnicah smo že obravnavali teme, kot so biotehnologija, e-tekstilije, obnovljivi viri energije, robotika, umetna inteligenca

itd., prizadevamo pa si, da bi naš repertoar delavnic vsako leto povečali. Za to skrbijo naši mentorji, ki delavnice vodijo in razvijajo, pri tem pa jim že pomagajo otroci in mladi, ki 5HEK obiskujejo vse od začetka in so z njim pravzaprav »gor zrasli«. Na ta način mlade spodbujamo k samostojnemu razvijanju svojih idej, pri čemer za material, orodja in opremo poskrbimo na Rampi.

Vrstniško predajanje znanja

Med pomembnejše učinke razvoja programa Petkova akademija zagotovo spada nadgradnja metode raziskovalnega učenja, ki brez kontinuiranih dejavnosti ne bi bila mogoča. Skupaj z otroki smo namreč razvili model vrstniškega učenja, ki temelji na predpostavki, da je otrok usvojil določeno znanje, ko ga zna prenesti na vrstnika. Udeleženec delavnice tako postane mentor vrstniku, s čimer – tako verjamemo – dobi nova generacija udeležencev dodatno spodbudo in motivacijo. Znanje postane vrednota, ki je dobila dodatno vrednost s tem, ko otrok vidi, da ga s strastjo predaja nekdo podobne starosti. Letos po tej metodi že poteka sklop delavnic 3D-modelčki, na kateri 17-letni dijak Leon Dolničar predaja znanje s področja 3D-modeliranja. »Zavod Kersnikova sem prvič

obiskal pred petimi leti. Takoj me je navdušil bolj praktičen pristop do znanosti, pred enim letom pa sem se preizkusil tudi v vlogi mentorja, kar je bil zame popolnoma nov izziv, s kakršnim se do tedaj še nisem soočil. Še posebej pa mi je zanimivo učiti, ker sem postavljen v nasprotno vlogo kot v šoli, tako da vidim, kako je 'na drugi strani'.«

HAIP Park

Trinajstega decembra bo v Rampi na Kersnikovi 4 potekala pregledna vsakoletna razstava HAIP Park. Na razstavi bodo predstavljeni izdelki, ki so jih 5HEK-erji izdelali v letošnjem letu. Na ogled in razstavo poleg staršev, babic in dedkov, stricov in tet vabimo tudi ostale Ljubljančanke in Ljubljančane, ki bi radi поблиže spoznali dogajanje na Kersnikovi in ki imajo doma morda kakšnega mladega nadobudneža, ki ga zanima ustvarjanje na presečišču umetnosti, znanosti in tehnologije.

RAZMISLEK O DELU Z MLADIMI

Veronika Zakonjšek

V okviru programa Erasmus+ so pred dobrimi tremi leti zasnovali projekt Europe Goes Local, katerega namen je razvoj in krepitev kakovostnega mladinskega dela na lokalni ravni. K projektu je že v začetku pristopila tudi Mestna občina Ljubljana, ki je leta 2018 na študijskem obisku na Švedskem spoznala organizacijo KEKS. Ta švedska mreža občin je v prizadevanju za razvoj mladinskega dela razvila sistem njegovega spremljanja in dokumentiranja. Sistem Logbook je Mestna občina Ljubljana nemudoma ocenila za izjemno pridobitev, ki bo osmislila delo mladinskih centrov, merila učinke njihovega dela in omogočala vsakoletno refleksijo njihovih dosežkov. Tako so z januarjem 2019 pod koordinacijsko taktirko Mladinske mreže MaMa sistem začeli implementirati v Mrežo mladinskih centrov Ljubljana.

Poenoteno zbiranje podatkov in stremljenje k »idealnim ciljem«

Mreža mladinskih centrov Ljubljana, ki povezuje javni zavod Mladi zmaji, nevladne organizacije in Center za socialno delo, je do nedavnega operirala z raznolikimi praksami beleženja dela in letnih statistik, manjkalo pa je sistem, ki bi te podatke poenotil – in posledično med sabo primerjal. »Logbook omogoča spremljanje delovanja mladinskega centra na dnevni ravni: izvedene aktivnosti, število obiskovalcev ipd., zbira pa tudi kvantitativne statistične podatke, ki jih je možno razbrati glede na določeno časovno obdobje,« razlaga Katarina Gorenc z Urada za mladino Mestne občine Ljubljana in izpostavlja, da jih nikoli niso zanimale zgolj številke, ki bi takšno primerjavo omogočale. Prav tako ne želijo, da bi mladinski centri med seboj tekmovali s številkami: »Popolnoma se zavedamo, da so mladinski centri med sabo različni; imajo različne pogoje za delovanje, različno kadrovske strukturo, različne prostore, umeščeni so v različne skupnosti. Pomembno pa je, da v tisti skupnosti, kraju, stanovanjskem naselju, kamor so umeščeni, zagotavljajo najboljše pogoje za druženje in učenje,« pojasnjuje. Zbiranje podatkov je namenjeno predvsem refleksiji posameznih mladinskih centrov, da lahko glede na rezultate prilagodijo in izboljšajo svoje aktivnosti. »Recimo, da neki mladinski center ugotovi, da je med njihovimi obiskovalci le 30 % deklet. Cilj je, da bi se delež čim bolj izenačil – kakšne aktivnosti torej izvajati naslednje leto, da privabijo več deklet?« V skladu s tem je mreža KEKS razvila »idealni rezultat«, ki se postavlja kot zaželeni cilj mladinskih centrov. Še zdaleč ne pričakujejo, da bodo ti cilji doseženi že prvo leto, temveč vidijo glavno pridobitev predvsem v tem, da si posamezni mladinski centri razvoj kakovosti zastavijo kot

vsakoletni cilj, h kateremu stremijo.

Poudarek na evalvaciji in refleksiji rezultatov

Z letnim evalvacijskim vprašalnikom mladi ocenjujejo delovanje centra, ki ga obiskujejo, kar je izjemnega pomena. Vprašanja zajemajo vse: »Od občutka varnosti, ki ga imajo v mladinskem centru, do obravnave s strani mladinskih delavcev in občutka o tem, koliko lahko sami prispevajo k odločitvam in programu mladinskega centra,« razlaga Katarina Gorenc. Tovrstni rezultati mladinskim centrom omogočajo izboljšanje dejavnikov, ki so se izkazali za šibke točke. »Vsaj enkrat na leto je treba te rezultate temeljito analizirati in se o njih tudi pogovoriti – tako med mladinskimi delavci, ki delajo v določenem centru, in mladimi, ki ga obiskujejo. Da se skupaj pogovorijo o tem, kako stvari izpeljati naslednje leto.« Tako lahko mladi sami prispevajo k boljšim mladinskim programom v svojem okolju ter z neposredno vpletenostjo v aktivnosti razvijajo občutek pripadnosti. Z večletnimi rezultati tovrstnih evalvacij pa bo mladinskim centrom nenazadnje omogočen tudi natančen vpogled v delo skozi več let. »Ena izmed pomembnih stvari, ki se jih spremlja, je, koliko so mladi vpeti v delovanje mladinskega centra, v oblikovanje, ustvarjanje in izvajanje aktivnosti. Kakovostno mladinsko delo mora biti usmerjeno k temu, da je mladinski center prostor, kjer lahko mladi izražajo svoje potenciale in se razvijajo v odgovorne, samostojne osebe, ki so sposobne prevzemati odgovornost,« pozitiven doprinos Logbooka k razvoju ljubljanskih mladinskih centrov komentira Katarina Gorenc. V oktobru je Ljubljano obiskal tudi Jonas Agdur, direktor mreže KEKS, ki je predstavnikom sodelujočih občin in mladinskih centrov predstavil podatke letne evalvacije in pomagal osmisliti pridobljene rezultate. Ti so se izkazali za izredno dobre: »Ugotovili smo, da v veliki meri dosegamo idealne cilje. Kjer

Foto: arhiv Mladinske mreže MaMa

Z letnim evalvacijskim vprašalnikom mladi ocenjujejo delovanje centra, ki ga obiskujejo.

imamo največ manevrskega prostora za izboljšave, je na področju deleža aktivnosti, ki so jih ustvarili mladi sami. Ker je cilj delovanja mladinskih centrov spodbujanje aktivne participacije in aktivnega državljanstva in učenje mladih, je seveda prav, da se tega učijo skozi mladinsko delo, kjer imajo varen in strokovno podprt prostor,« razlaga Katarina Gorenc.

Zbiranje podatkov, ki neizpodbitno pričajo o kakovosti mladinskega dela, pa vzbuja večje zaupanje tudi med starši in šolskimi institucijami. Zato uvedbo Logbooka, ki postaja stalnica tudi v mladinskih centrih na Švedskem, Finskem in Irskem, še posebej pozdravljamo!

ODDAJ NA NATEČAJ V MKL

Mestna knjižnica Ljubljana vse mlade **med 15. in 25. letom** vabi k sodelovanju na natečajih iz proze, poezije, dramatike in stripa pod skupnim imenom **Oddaj na natečaj v MKL**. Vsi štirje natečaji so odprti do **15. marca 2020**.

metaFORA – Pobarvaj svojo zgodbo

Tema tokratnega natečaja za najboljšo kratko zgodbo je na temo barv v najširšem pomenu besede. Barve lahko v svoji zgodbi uporabite v različnih kontekstih – literarnem, filozofskem, psihološkem, duhovnem, fizikalnem in likovnem. Razmislite lahko o pomenu barv, o tem, kakšna je njihova simbolika v področjih

naših življenj – od mitskih arhetipov do sodobne umetnosti. Zgodba naj bo v slovenskem jeziku, naj ima največ 5.400 znakov s presledki in ne sme biti predhodno objavljena. Sodelujete lahko le z eno zgodbo, ki jo pošljete na naslov metafora@mkjl.si.

poHAIKUjmo – literarni natečaj haiku poezije in fotografije

Haiku je posebna pesniška oblika, ki naj jo dopolnjuje tudi umetniška fotografija. Haiku in pripadajoča fotografija tvorita celoto – komplet, ki predhodno ne sme biti objavljen, sodelujete pa lahko s tremi kompleti. Haiku poezije in fotografije pošljete na naslov haiku.natecaj@mkjl.si.

preDRAMi se – Zemlja pleše

Tema tokratnega natečaja za dramsko delo (enodejanko), skeč, scenarij ali satiro je planet Zemlja. Dramsko delo naj bo v slovenskem jeziku z največ 8.000 znakov s presledki, predhodno ne sme biti objavljeno, sodelujete lahko le z enim delom. Delo pošljete na: predramise@mkjl.si.

S3P – natečaj za najboljši strip (2019)

Sestavite stripovsko zgodbo na temo glasbene skupine The Beatles. Strip naj bo v slovenskem jeziku, lahko je narisano v poljubni tehniki, ima naj največ 5 strani, predhodno ne sme biti objavljen, sodelujete lahko le z enim delom, ki ga pošljete na s3p@mkjl.si v formatu PDF.

Razglasitev nagradencev in javno branje bosta junija 2020 na posebni zaključni prireditvi.

Ljubljana – ostani takšna, kot si!

Besedilo in foto: **Staša Bizjak**

Charlina, Gaspard in psička Zuela

Doreen in Kai

Don in Rummy

Gillian, Harry in Helen

Charlina, Gaspard in psička

Zuela, Grenoble, Francija
Mi trije smo se odpravili na zelo dolgo pot: do Mongolije. Na voljo imamo osemnajst mesecev. Za počitek v Sloveniji sva se odločila zato, ker ste na sončni strani Alp. Dva dni smo že preživeli v Triglavskem narodnem parku, narava je čudovita. V Ljubljani sva hotela doživeti punk sceno – Metelkova mesto. Srečna sva in se že veseliva poti, ki je pred nama. Vabljeni, da najino pot spremljate na Facebook profilu: Eugène le vagabond.

Doreen in Kai,

Radevormwald, Nemčija
Ravnokar sva se udeležila Brko ture s kolesi. Želela sva doživeti Ljubljano na kolesu, saj sva prebrala, da je prijazna do kolesarjev. Pot, ki smo jo prekolesarili, zajema velik del Ljubljane. Trije znameniti Ljubljančani so povedali veliko zanimivega o mestu. Ustavili smo se celo ob vrtilčkih, kjer še danes vzgajajo nekaj zelenjave za tržnico. V našem mestu imamo samo ob določenih dneh tržnico z lokalnimi kmeti, v Ljubljani pa imate to vsak dan – neprecenljivo!

Don in Rummy,

Vancouver, Kanada
Ljudje si mislijo, da je Vancouver zeleno mesto – Ljubljana je zeleno mesto! Navdušena sva.

Gillian, Harry in Helen,

Windsor, Velika Britanija
Sin študira v Ljubljani in z mamo, njegovo babico, sva ga prišli obiskat. Prvi vtis o Ljubljani je, da deluje, kot da si v Italiji. Dizajnersko, minimalistično in urejeno. Všeč nam je tudi to, da imajo skoraj vsi lokali velike terase in možnost, da poseliš na svežem zraku. Zdaj sva obe pomirjeni, ker točno veva, kje sin in vnuk študira.

Herma in Henk,

Eindhoven, Nizozemska
Potujeva z avtom. Najprej sva šla v Avstrijo, nato v Slovenijo, potem bova šla v Italijo. Pred skoraj štiridesetimi leti sva prepotovala celotno Jugoslavijo. To je bila čudovita dežela. Narava je bila neokrnjena. V bistvu sva se letos zaradi lepih spominov ustavila v Ljubljani. Stanujeva v hotelu Antik. Vse je brez napake. Tako hotel kot mesto pa tudi ljudje.

Roberta, Linda, Chris

in Tim, Florida, ZDA
Za slaba dva tedna smo pobegnili od doma. Po našem mnenju smo izbrali ne tako s turisti nabite kraje. Avstrijski Celovec, italijanski Treviso ter vašo Ljubljano. Najeli smo kombi in kolesa. Počutimo se, kot da smo se znašli v času, ko smo bili še mladi (smeh). Tukaj je vse zelo mirno, zeleno in prijetno. Domačini delujete srečni. V bistvu si predstavljamo točno takšno Evropo, kot jo doživljamo v vseh treh mestih.

Graham in Marie,

Toronto, Kanada
Občutek imava, da si Kanadčani s Slovenci delimo podobne vrednote. Slovenija je skriti zaklad. Ljubljano doživljava kot dobro ohranjeno staro gospo. Pravzaprav je v najboljših letih. Brez zadržkov bi lahko živela tukaj. Še nekaj – zelo varno se počutiva. Ne paziva vsak trenutek, ali nama je kdo za petami in naju želi oropati. Ostanite takšni.

Yoocheol

Seul, Južna Koreja
V Koreji so eno izmed najbolj priljubljenih nadaljevanj snemali tudi v Ljubljani. Zato sem prišel v vaše mesto. Tudi na Prešernovem trgu je posnetih kar nekaj kadrov. V živo je romantična. Morda malenkost drugačne barve kot na televizorju (smeh). Vznemirjen sem, ker sem tukaj, v živo!

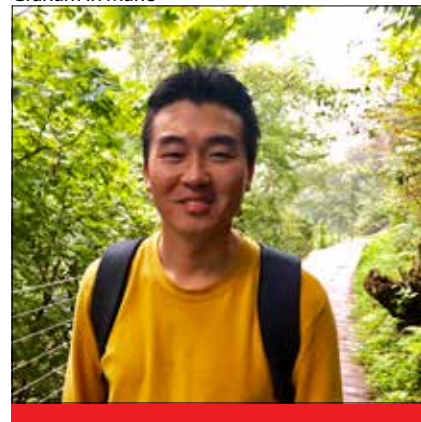
Herma in Henk

Roberta, Linda, Chris in Tim

Graham in Marie

Yoocheol

NASVET STROKOVNJAKA

Gregor Verbošt, diplomirani kineziolog in trener v Akademskem atletskem društvu Slovan

Staranje oziroma senescenca je biološki proces, ki se začne s rojstvom. Človek se najprej v vseh sposobnostih izboljšuje in nadgrajuje, vendar pri določeni starosti te sposobnosti začnejo upadati. V življenju pride obdobje, ko staranje prične onemogočati kvaliteto ali celo samostojno življenje. Zdravo staranje opredeljujemo kot ohranjanje zdravja na telesnem, socialnem in duševnem področju. Takšni starejši se lažje aktivno vključujejo v družbo, uživajo v samostojnosti in kvaliteti lastnega življenja. Zato se vse več raziskovalcev z različnih strokovnih področij ukvarja z vprašanjem kakovosti življenja starostnikov, kakovostnega staranja in aktivnega preživljanja prostega časa v starosti. Pravzaprav je to vprašanje, ki si ga zastavlja vse več posameznikov. Torej, kako živeti čim dlje in čim bolje? Del odgovora na zgoraj zastavljeno vprašanje lahko najdemo v redni, prilagojeni in strokovno programirani telesni vadbi. Ta ne koristi le mlajšim, ampak tudi ljudem v zrelih letih in pozni starosti.

S staranjem prebivalstva in podaljševanjem življenjske dobe se povečuje število obolenj, povezanih s staranjem: diabetes tipa II, osteoporoza ter bolezni srca in ožilja. Mišična moč in zmogljivost se začneta zmanjševati že po 50. letu, za odstotek do dva na leto. Kasneje je upadanje vse hitrejša. A kljub zmanjševanju sposobnosti mišic zahteve za samostojno življenje starostnikov ostajajo nespremenjene. Vemo pa, da ima redna telesna vadba pozitivne učinke na večino kroničnih bolezni in težav, ki se pojavljajo s starostjo. Za starejše ima še posebno velik pomen vadba za moč in ravnotežje, ki lahko pomembno ublaži zmanjševanje mišične mase in njene negativne posledice.

V mišično-skeletnem sklopu je pomembna tudi gibljivost. Velika težava sedanjosti je sedeči način življenja, ki negativno vpliva na telesno držo, skrajšuje mišice,

še zlasti tiste, ki so povezane s hrbtenico. Z vadbo za moč in gibljivost ter z vajami za ravnotežje lahko pomembno pripomoremo k izboljšanju ravnotežja. Tako znatno prispevamo k preprečevanju padcev, ki so v starosti zelo pogosti in lahko v povezavi z osteoporozo tudi ogrožajo življenje. Prav tako ne smemo pozabiti na vzdržljivostno vadbo, ki ima številne pozitivne učinke na srčnožilni sistem in tako pozitivno vpliva na zmanjšanje tveganja za bolezni srca in ožilja.

Priporočljivo je, da starostnik pred vsakim resnejšim začetkom strukturirane telesne aktivnosti preveri svoje zdravstveno stanje. Pri tem je dobro, če se posvetuje z osebnim zdravnikom, da skupaj ocenita stanje telesne pripravljenosti in opravita obremenitveno testiranje. S telesno aktivnostjo je treba začeti počasi in nato postopoma napredovati. Priporoča se, da starostniki izvajajo vsaj 150 minut aerobne zmerno intenzivne vadbe na teden. Najbolj pogosta ciklična aktivnost je hoja, sledijo vodne vadbe, kolesarjenje na stacionarnem kolesu, tek in ples. Vsaj dvakrat na teden pa se vsem starostnikom priporoča vadba za razvijanje moči večjih mišičnih skupin ter vadba za razvoj ravnotežja in gibljivosti. Če starostnik ne more doseči omenjenih priporočenih vrednosti, naj telesno aktivnost izvaja, kakor mu dopuščajo njegovo zdravstveno stanje in telesne zmožnosti.

Za vadbo nikoli ni prepozno, vendar mora biti ta prilagojena sposobnostim posameznika. Gibanje je pomemben del našega življenja v vseh življenjskih obdobjih, zato ga ne smemo zanemarjati, še posebej pa ne v starosti. V poznih letih je lahko vadba, vsakodnevno miselno delo, udejstvovanje v različnih interesnih dejavnostih skupaj s prijatelji, duhovnost in zdrav življenjski slog tisto, kar bo podaljšalo obdobje kvalitetnega in samostojnega življenja tudi v pozna leta.

Razgibajmo Ljubljano

Žiga Černe, Športna zveza Ljubljane

Spodbuda: Migajte tudi čez zimo

Bolj ko smo »fit«, bolje se počutimo. Bolje ko se počutimo, bolje izgledamo. Da pa postanemo »fit«, je potrebna redna telesna vadba. Nekateri s tem pridobijo primerno telesno kondicijo in izgubijo kakšen odvečen kilogramček, drugi pa pridobivajo boljše počutje in zdravje v prihodnosti.

Foto: Miha Fras

Ne čakajte na pomlad, saj rekreacija pripomore tudi k bolj utrjenemu telesu, da

Bi športali, pa nimate s kom?

Pri iskanju športnega partnerja vam odslej lahko pomaga spletna stran www.migajzdaj.si. Ljubiteljem različnih športov olajšuje rekreacijo, saj lahko na njej ponudite ali poiščete športno aktivnost v okolici. Stran je prilagojena tako individualnim kot tudi ekipnim športom. Sedaj vaši vadbeni termini ne bodo več odpadli zaradi manjkajočih soigralcev, prav tako pa boste z lahkoto našli družbo za nove športne podvige. Ponudnik je lahko vsak, potrebna je le brezplačna in enostavna prijava.

Razgibajte svojo zimo

Od 1435 rekreativnih ljubljanskih prireditev, 42 športnih panog in 142 organizatorjev jih je v letošnjem letu ostala le peščica – natančno 33. Med njimi izpostavljam dva: 13. decembra boste lahko tekli na dobrodelnem Teku Božičkov za Rdeče noske, z začetkom ob 16. uri v Tivoliju (www.tekbozickov.si), 21. decembra pa se Božičkom ob 14.30 na Livadi pridružite na stoječem veslanju na supih (www.supklub.si).

ZNANI LJUBLJANČANI O GIBANJU

Stanislav Tomšič, predsednik komisije za šport, rekreacijo in gibalno kulturo pri Mestni zvezi upokojencev Ljubljana

Gibanje je neločljiv del našega življenja, začne se že v najzgodnejšem otroštvu in, če nam je le dano, se ne prenehamo gibati vse do konca. Tudi moja življenjska pot je potekala v tej smeri, od prvih korakov do otroških iger, prvih poskusov plavanja, smučanja, kolesarjenja, planinarjenja, vodnih športov, iger z žogo in tako naprej, večinoma rekreativno, včasih pa tudi s pridihom tekmovalnosti in z željo po zahtevnejših podvigih. Vseživljenjska aktivnost me je, kljub občasnim neizogibnim poškodbam, ohranila v stanju dokaj dobre gibljivosti, pri čemer sem vsakodnevno telesno dejavnost postopno prilagajal svojim letom in trenutnemu zdravstvenemu stanju. Danes mi največ pomenijo jutranja telovadba in vsakodnevni, vsaj enourni sprehodi, dvakrat tedensko si privoščim deset ali več kilometrov dolg pohod po ravnem ali po manj zahtevnem planinskem svetu. Občasno se podam na krajša planinsko-turistična potovanja v ne preveč oddaljene kraje, ki jih v preteklosti nisem utegnil obiskati. Kadar je le mogoče, rad plavam v morju. Vse našteje dejavnosti ne smejo biti prenaporne za tretje življenjsko obdobje, predvsem pa mi morajo vedno biti v veselje.

Prav zaradi zavedanja, kako pomembna je vsakodnevna telesna aktivnost starejšega prebivalstva v Ljubljani, sem že pred dobrim desetletjem, po upokojitvi, prevzel vodenje komisije za šport, rekreacijo in gibalno kulturo pri Mestni zvezi upokojencev Ljubljana. V njej sodelujemo nekdanji športni delavci in rekreativci, ki se trudimo zagotoviti starejšim Ljubljančanom zdravo preživljanje prostega časa z redno vadbo v različnih športih. Vsako leto organiziramo tudi športne igre v balinanju, kegljanju, pikadu, streljanju z zračno puško, ribolovu, namiznem tenisu in tenisu, kjer lahko upokojenci preverijo svojo pripravljenost, pridobljeno s celoletno redno vadbo. Veliko možnosti za vsakodnevno telesno dejavnost nudijo s svojimi bogatimi programi ljubljanski Dnevni centri aktivnosti za starejše, ki delujejo pod okriljem Mestne zveze upokojencev Ljubljana. Da ne pozabim omeniti številnih športnih društev, ki ponujajo seniorjem veliko možnosti za zdravo športno rekreacijo in gibalno kulturo.

se lažje bojuje proti virusom. Primerno se oblecite in se odpravite na čist zrak.

Podatkov o rekreativnih dogodkih v prihajajočem letu še nimamo, zato vabimo organizatorje, da izkoristite brezplačno možnost odlične medijske pozornosti v našem glasilu, v Slovenskih novicah, na spletnih straneh www.rekreacija.si, www.infosport.si, www.rtvsl.si/rekreacija, www.aktivni.si, preko Slovenske tiskovne agencije in na Radiu Ognjišče.

Če torej pripravljate kakšen ravninski ali planinski pohod, gorski ali ravninski tek, kolesarski turistični izlet ali maraton z gorskim ali cestnim kolesom, triatlon ali duatlon, tek na smučeh, plavalni dogodek, plesni ali kakšen drug tečaj, pohodni ali kakšen drug test,

malonogometni, odbojarski ali košarkarski turnir oziroma katero izmed drugih aktivnosti, ki nosijo predznaka »rekreativni« ali »gibalni«, ga vpišite brezplačno: potrebujemo vsaj naziv dogodka, datum, panogo, kraj, kontaktne podatke (telefon, spletna stran, e-pošta ...), po možnosti pa dodajte tudi kratek opis. Informacije: www.rekreacija.si, koledar@rekreacija.si, **041 537 097**.

Partnerji programa Razgibajmo Ljubljano so Športna zveza Ljubljane, Zveza športnih društev Krim, Zveza športnih društev Slovan, Športna zveza Univerze v Ljubljani, Mestna občina Ljubljana, Fundacija za šport

RAZGIBAJMO LJUBLJANO

Za objavo v glasilu Ljubljana ali v elektronskem tedniku Športni utrinki nam lahko novice pošljete na info@szlj.si, vprašanja pa lahko zastavite tudi po telefonu 01 434 72 91.

Smučanje je še vedno nacionalni šport

V zadnjih letih zime niso radodarne s snegom, toda alpsko smučanje je v Sloveniji še vedno med najbolj priljubljenimi športi. Seveda to velja tudi za Ljubljančanke in Ljubljančane, čeprav je njihovo najbližje smučišče Krvavec od njih oddaljeno okoli 30 km, še dlje pa je do Starega vrha in Velike planine. Toda ker alpsko smučanje sodi med dražje športe, je vse več ljubiteljev zimskih športov svojo sprostitev našlo v teku na smučeh, ki je bistveno cenejše in tudi tekaške proge so bližje – če je seveda dovolj snežnih padavin.

Miha Štamcar, foto: **Miha Fras**

Smučanje ima v Sloveniji dolgo zgodovino. Le kdo ne pozna bloških smučarjev, o katerih je že leta 1689 v *Slavi vojvodine Kranjske* pisal Janez Vajkard Valvazor, zanimivo pa je, da se nikoli niso razširili zunaj Bloške planote. Prvi pisni viri o smučanju na Slovenskem so sicer še starejši, iz leta 1549, ko je izšla knjiga barona Žige Herbersteina z naslovom *Moskovski zapiski*, v kateri je opisal smučanje in objavil grafiko smučarja. Po Valvazorju se je natančnejšega raziskovanja te oblike smučanja lotil Rudolf Badjura, ki velja za začetnika organiziranega smučanja v Sloveniji. Organiziral je številne tečaje v Bohinjski Bistrici, bil pa je tudi pobudnik prvega slovenskega smučarskega kluba leta 1920 v Ljubljani, kjer je bila dve leti pozneje ustanovljena Jugoslovanska zimskošportna zveza.

Ljubljanska smučarija

Vse to samo dokazuje, da je bila Ljubljana še kako vpeta v smučanje, zato ni nobeno presenečenje, da v mestu delujejo številni klubi in da je Ljubljana dala številne vrhunske alpske smučarje, kot so Mateja Svet, Rok Petrovič, Andreja Leskovšek, Urška Hrovat, Veronika Šarec pa tudi Žan Kranjec, član smučarskega društva Novinar.

»V klubu se vedno radi pohvalimo z njihovimi uspehi. Nprekinjeno delujemo vse od leta 1957, že od nekdaj pa gojimo tako tekmovalni kot rekreativni del alpskega smučanja. Naša želja je seznaniti čim več ljudi s čari alpskega smučanja. Klub se je skozi leta ves čas razvijal, imeli pa smo tudi krizna obdobja, saj je tekmovalni del finančno veliko zahtevnejši od smučarskega opismenjevanja,« je v nekaj besedah

povzel delovanje kluba Luka Sekula, vodja kadrov v smučarskem društvu Novinar.

Poslanstvo Novinarja je razširjanje smučarske kulture med občani, predvsem med najmlajšimi, veliko pozornosti pa namenjajo tudi izobraževanju učiteljev alpskega smučanja in vzgajanju uspešnih tekmovalcev. Ker v ljubljanski občini ni primerne smučišča, ima klub šoli smučanja v Cerknem in na Starem vrhu.

»Novinarjeva alpska šola je program smučanja in spoznavanja z različnimi športi za mlajše otroke in poteka vse šolsko leto. Otroci izhodnega letnika vrtca in prve triade osnovne šole smučajo in spoznavajo vrsto športov pod vodstvom stalne ekipe izkušenih učiteljev smučanja. Če želijo, imajo otroci ves čas možnost nastopati v

Držimo pesti, da nam letošnja zima nakloni dovolj snežnih padavin tudi za tek na smučeh.

praktično ni več ledenikov, kar občutno podraži treninge,« je opozoril Sekula. »Vsa smučarska društva smo se morala preusmeriti iz stroge smučarije, kar smo počeli včasih, v celoletne vadbe, kjer je del programa tudi smučarija. Toda mislim, da ima smučanje še vedno upravičeno naziv slovenski nacionalni šport. Vpisi v tečaje so dobri, kar govori o tem, da starši želijo, da bi se otroci naučili smučati. Dobro je, da otroci čim prej stopijo na smuči, čeprav pri nas do 12. leta tekmovanja in tekmovalni cilji niso na prvem mestu. Naš program je zelo širok, od priprav na morju do izletov s kajaki, kolesarskih izletov, plezanja, tako da otroci spoznajo čim več športov. Morda koga včasih navdušimo tudi za kakšen drug šport, kar ni slabo. Končni cilj je, da otroci ostajajo v športu. Pri desetih letih smučajo 30 dni, od tega sta dve, morda tri tekme ... Pomembno je, da otroke do 14. leta naučimo smučati tehnično pravilno, šele potem jih usmerimo v tekmovalni del, če se seveda za to odločijo.«

V smučarskem društvu Novinar so zelo ponosni tudi na pokal Roka Petroviča, ki ga prirejajo vse od leta 1995. Do zdaj so v Kranjski Gori organizirali že štiriindvajset veleslalomov, posvečenih temu velikemu smučarju. Pokal Roka Petroviča je eno redkih tovrstnih mednarodnih tekmovanj za najmlajše v Evropi, ki se ga poleg

“ Smučarski tek je bistveno cenejši od alpskega smučanja, z njim pa se lahko ukvarja skoraj vsak.

treba teči strogo ob robu ceste, obvezno z vidnimi oblačili, da smo opazni,« opozarja Matjaž Curk, glavni trener v smučarskem klubu Brdo.

Smučarski tek je bistveno cenejši šport od alpskega smučanja (osnovna oprema je okoli 250 evrov), z njim pa se lahko ukvarjajo praktično vsi, zato ni čudno, da je vse množičnejši: na ozkih tekaških smučeh vidimo tudi starejše od 75 let. Pri teku na smučeh delujejo vse mišice v telesu, od nog, trupa do rok, toda žal v Ljubljani za rekreativce ni organizirane vadbe.

»Tudi v našem klubu se naši starejši člani, ki so že nehali tekmovali, organizirajo sami in hodijo na treninge. Če je v Ljubljani sneg, so proge v Kosezah, na Ježici, v Zadvoru, Stožicah, na Zajčji dobavi itd. Kadar snega ni, pa je urejena tekaška proga v Preski, kjer imajo umetno zasneževanje. Lani je bilo vsaj 70 dni na voljo za tek. Velika želja je, da bi tudi v Stanežicah dobili poligon za tek na smučeh, kjer bi tudi imeli možnost umetnega zasneževanja. Ideje so, narejen naj bi bil približno 2 km dolg krog, morda tudi kakšno strelišče, za začetek za zračno puško.«

Smučarski tek je vzdržljivostni šport, zato mora biti v pripravah nanj glavni poudarek na vzdržljivosti, treningi naj bodo daljši, nizko intenzivni, z občasnimi intervali. »Ko pridemo na smuči, se moramo najprej nanje spet navaditi, obnoviti tehniko, za začetek brez palic, po ravnini, ne takoj na strmih vzponih, in šele ko začutimo, da smo to usvojili, se podamo na zahtevnejše proge in kombiniramo s tehniko, ki nam najbolj ustreza. Za rekreativce je od pet do deset tekem na sezono čisto dovolj,« svetuje Curk.

V mlajših kategorijah največ pozornosti namenjajo teku na smučeh. Letos so mejo spustili na devet let, saj skušajo mlade začetnike naučiti teka v klasični tehniki. V klubu imajo okoli 25 tekmovalcev, najmlajše pa uvajajo v tehniko na smučeh, in sicer kar v osnovnih šolah enkrat na teden. »To še ni usmerjanje v tek na smučeh ali biatlon, gre bolj za splošno vadbo, motoriko, telesno pripravo. Občasno jih zapeljemo tudi na sneg, da dobijo stik s snegom in poskusijo tudi to.«

V klubu so ponosni na svoje tekmovalce, ki so orali ledino, kot so Mitja Beber, Mitja Kocjančič, Tina Modic, Alenka Sedej, Mateja Gantar, pa tudi na biatlonce Marka Dolenca, Tamaro Barič, Mateja Brvarja in Andraža Šemrova ter Tonija Vidmarja in Tilna Gregorka. Že vse od leta 1976 organizirajo gozdni tek, v zadnjih letih pa tudi Hrčkov tek za predšolske otroke, ki je vedno dobro obiskan.

tekmovalnem smučanju, ali pa gredo v rekreativno smučanje, kjer pa je cilj, da nekoč postanejo učitelji smučanja ali postanejo trenerji,« je poudaril Sekula.

V Ljubljani se poleg smučarskega društva Novinar z alpskim smučanjem ukvarja še nekaj drugih klubov. Večja sta Snežinka in Olimpija, ki imata v svojem programu tudi rekreativno smučanje, potem so še Akademik, Dolomiti, ASL Fly, Krplje, Ljubljana-Kristianija, Maredo Šport, Nal, Tivoli, Vagabund ter Valentin Vodnik.

»Vsakdo, ki se želi rekreativno ukvarjati z alpskim smučanjem, je dobrodošel. Za nikogar ni prepozno, poskrbimo za vse, ki bi se želeli s tem športom spoznati. To nam omogočajo različni programi. V zadnjih letih je manj tistih, ki se usmerjajo v tekmovalni del. Finančno je to bolj zahtevno za starše, predvsem poleti in jeseni. Zdaj v bližini

slovenskih udeležujejo tudi tekmovalci iz sosednjih držav.

Tek na smučeh

Nekoliko v senci alpskega smučanja v Ljubljani že več kot 45 let deluje smučarski klub Brdo, ki svojo pozornost namenja smučarskemu teku in biatlonu. V zadnjih letih je edini klub te vrste v ljubljanski občini (v okolici so tekaški klubi še v Dolu, Ihanu in Preski), čeprav je mogoče opaziti vse večje število rekreativcev.

»Če že govorimo o rekreativnem teku na smučeh, bi se bilo dobro, tako kot pri tekmovalnem, pripravljati vse leto. Poleti kolesarimo, tečemo, hodimo v hribe, veslamo, plavamo ... Proti koncu poletja lahko začnemo tudi trenirati na rolkah. Na žalost v Sloveniji, razen na Kokrici in Rudnem polju, ni rolkarskih prog, tako da smo še vedno vezani na ceste, kjer je

Ostroviharjeva pot

Besedilo in foto: Rok Kušlan

Tokratna pohodna pot je krožna, izhodišče in cilj pa sta v bližini postaje Zadrúni dom mestnega avtobusa št. 11.

Vas Podgrad je ponosna na svojo zgodovino, za katero gre zasluga legi ob sotočju Save in Ljubljance, rek, ki sta od nekdaj omogočali prehod z vzhoda na zahod. Prehod, skozi katerega so se valile vojske ali v obdobjih miru potovali trgovci.

Ime da vedeti, da je zrasla pod gradom oziroma dvema gradovima, od katerih je danes eden dodobra razvaljen, drugi pa prezidan v vilo. Grad in Stari grad sta bila sedež osterberškega gospostva. Izvor imena Osterberg ni povsem jasen, najbolj verjetni razlagi pa sta dve. Prva naj bi izhajala iz (neobstoječega) toponima Ostri vrh oz. ljudsko Oster verh, kakor se stari grad riše iz Podgrada. Druga pa zagovarja nemški izvor, vzhodni grad, kar je ob dejstvu, da je stal za vzhodnem robu posesti Spanheimov, ki so v 12. stoletju obvladovala ljubljansko kotlino, tudi mogoče. Toda Podgrajčani prisegajo na prvo verzijo in so v slavo svoje zgodovine oba gradova ter še nekatere lokalne znamenitosti povezali s krožno Ostroviharjevo pohodno potjo, ki jo bomo prehodili v tokratnem izletu. Ker je krožna, bosta tokrat izhodišče in cilj ista.

Na izhodišče se pripeljemo z avtobusom številka 11 in izstopimo na postaji

Zadrúni dom. Stopimo par korakov nazaj do križišča, kjer zavijemo levo na Zaloško cesto in po njej nadaljujemo do njenega konca za mostom čez Ljubljanico in kar naprej po Cesti v Kresnice, v katero se onkraj reke povsem neopazno prelije Zaloška. Po slabih tristo metrih od mostu pridemo do podhoda pod železniško progo, kjer je začetek poti na Debni vrh, Stari grad in Pečar. Za podhodom zagrizemo v breg in kmalu pridemo do grebena, kjer zagledamo prvo oznako Ostroviharjeve poti. Z grebena se spustimo na kolovoz, ki nas v dvajsetih minutah pripelje pod stari Osterberg, nanj pa se nato povzpemo po stezi. Ko med razvalinami potešimo radovednost, se nekoliko spustimo in na levi med zidovjem opazimo prehod na ozko stezo, nadaljevanje Ostroviharjeve poti. Odsek, ki sledi, se zelo strmo spušča in je v mokrem zelo zoprno, zato je priporočljiva uporaba palic. Steza nas v nekaj minutah pripelje do dragulja Ostroviharjeve poti,

kamnoloma mlinskih kamnov, ki so jih izsekavali v kremenovem konglomeratu. Povsem možno je, da so tukaj mlinske kamne klesali že Rimljani, v virih pa je kamnolom kot zapuščina Jurija Gallenberga prvič izpričan leta 1567. Slabih petdeset let za tem so tam izdelali dva para kamnov za Ljubljanski mestni mlin Kolezija. Kamnolom je obratoval do začetka 20. stoletja, ko so naravne kamne začeli izpodrivati umetni, do takrat pa naj bi po ocenah v njem izklesali več tisoč kosov. Izurjen kamnar je za izdelavo posameznega kamna potreboval približno en teden. Najprej so vsekali obod kamna in ga nato od strani odklesali s stene. Kolute so potem spravili k Besnici in jih na kraju Knapovska draga do konca obdelali.

Prav tja nas odvede nadaljevanje poti, označeno z običajno oznako, ki jo le poiščimo, četudi nas bo močno skušalo, da bi v dolino zavili prej. Oznako bomo našli levo od zadnje stene, ki jo bomo spoznali po sledih vrtanja. Po slabih desetih minutah spusta pridemo v omenjeno Knapovsko drago, od koder nadaljujemo vzdolž Besnice dolvodno. Tudi tu je treba na nekaj mestih nekoliko popaziti, da se ne bi nehote okopali. Po dobrih desetih minutah pridemo do (druge) brvi, po kateri prečkamo potok, za tem pa na nasprotnem bregu še cesto in se ponovno poženemo v breg. Po četrto ure stopimo na greben med Besnico in Gradolskim potokom, kjer zavijemo levo na kolovoz in po njem nadaljujemo vse do turistične kmetije pri Lazarju. Tukaj si lahko ob vikendih privežemo dušo, ves čas pa uživamo v razgledu. A tega vendarle nekoliko kazijo daljnovidni, ki se tukaj stekajo k elektrovozlišču v BERICEVEM.

Od Lazarja se po asfaltu spustimo v Podgrad in na glavni cesti zavijemo levo. Mimo tovarne barv pridemo na uradni začetek Ostroviharjeve poti, ki ji sledimo desno na greben mimo vile KANSKY. Ta je zrasla na mestu novega gradu OSTRBERG, ki je po smrti Jurija Gallenberga propadel, in dobila ime po nekdanjih lastnikih tovarne barv, ki so ji dali sedanjo podobo. Ker sedanji lastniki ne dovolijo prehoda preko posesti, jo obidem po levi in nadaljujemo do mesta, kjer smo pred poltretjo uro stopili na greben. Od tod se po isti poti vrnemo na izhodišče. Opisana pot od nas terja dobre tri ure hoda.

Britanski lovec na Barju

Arheološka raziskava in dvig ostankov britanskega lovskega letala supermarine spitfire ob Ižanski cesti v Ljubljani

dr. Andrej Gaspari, Jure Miljević, Arheološki raziskovalni konzorcij za Ljubljano

Foto: arhiv ARKLJ

Ohranjenost vseh delov letala je osupljiva, saj učinkujejo, kot da bi strmoglavilo včeraj, ne pa pred 75-imi leti.

Med drugo svetovno vojno, 18. septembra 1944, se je ob Ižansko cesto v Ljubljani zrušilo lovsko letalo supermarine spitfire Kraljevega vojnega letalstva (Royal Air Force) z oznako MJ116. Arheološko raziskavo te lokacije je v dveh izkopavalnih kampanjah v avgustu in konec oktobra 2019 izvedel Arheološki raziskovalni konzorcij za Ljubljano po naročilu Muzeja in galerij mesta Ljubljane.

Raziskava, v okviru katere so bili iz kraterja, ki se je oblikoval na mestu padca, dvignjeni ostanki sprednjega dela letala pred kabino, vključno z motorjem in ostankom vijaka, predstavlja uspešen zaključek dolgoletnih prizadevanj za dvig razbitine legendarnega lovca. Gre za prvo sistematično arheološko izkopavanje tovrstnih ostalin vojaških konfliktov 20. stoletja v Republiki Sloveniji, ki je poleg ostankov emblematičnega letala zagotovilo pomembne izkušnje za bodoče raziskave. Varnostna in logistična zahtevnost izkopavanja ter izvek

razbitine iz globine prek 7 m raziskavo gotovo umeščata med zahtevnejše podvige v zgodovini slovenske arheologije.

Invazivni del posega je v 12 delovnih dneh med 19. avgustom in 27. oktobrom 2019 opravila ekipa Arheološkega raziskovalnega konzorcija za Ljubljano pod vodstvom dr. Andreja Gasparija (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta) v sodelovanju z Renejem Masarykom (Skupina Stik) in dr. Urošem Koširjem (Avgusta, d. o. o.) ter stalnimi člani Mojco Fras, Borutom Slokanom (Skupina

Stik) in Gabrijelom Hrovatom (zunanji pomočnik, prostovoljec) ter kompetentni tehnični podpori podjetja ER-TAC, d. o. o., (Janez Tacer s sodelavci) s podizvajalci. Raziskava ne bi bila mogoča brez razumevanja in vsestranske podpore družine Rojc, na katere parceli ležijo ostanki letala.

Uporabljeni postopki in metode

Terenski del prve faze raziskave razbitine (19.–27. avgust 2019) je vključeval kontrolno geofizikalno raziskavo za natančnejšo prostorsko umestitev izkopnega polja, izvedbo kombiniranega

Foto: arhiv ARKLJ

Zahtevnost izkopavanja ter izvek razbitine iz globine prek 7 m raziskavo gotovo umeščata med zahtevnejše podvige v zgodovini slovenske arheologije.

strojnega in ročnega izkopa polnila kotanje, ki se je oblikovala na mestu padca letala, ter celovito opisno, grafično in prostorsko dokumentiranje najdiščnih situacij posameznih kosov letala za potrebe poterenskih analiz poodložitvenih posegov in procesov, ki so vplivali na ohranjenost stanje razbitine. Vsi odkriti deli so bili označeni in prostorsko dokumentirani s totalno postajo in GNSS napravo visoke natančnosti, nato pa sta sledila dvig in primarno dokumentiranje najdb. Izkopavanja so se ustavila na zadnjem delu motorja, ki je bil skoraj navpično pogreznjen v poznoglacialno glino. Nadaljevanje raziskave v danih razmerah kljub ukrepom za zavarovanje sten izkopa ni bilo več mogoče, zato je bila sprejeta odločitev, da se poseg na tej točki prekine, jamo pa popolnoma zasuje. Sočasno je bil pri licenciranem geomehaniku naročen projekt za zaščito izkopa, ki je kot najprimernejšo rešitev za dvig vitalnega dela letala identificiral uporabo jeklenega opaža z navpičnimi

vodili. Druga faza raziskav (24.–27. oktober 2019) se je po natančni prostorski umestitvi iskanega preostanka razbitine, izjemno težavni namestitvi konstrukcije in odstranitvi zasutij znotraj opaža, uspešno zaključila z dvigom motorja in pripadajočih delov. Takoj po dvigu se je pristopilo k razgradnji zaščitnega opaža in sprotne zasipanju jame ter vgradnji izravnalnih tamponskih nasutij za povrnitev v prvotno stanje v skladu z dogovorom z družino Rojc.

Vsi deli razbitine so bili prepeljeni v prostore za konservacijo v Parku vojaške zgodovine v Pivki, kjer bodo ostanki letala v skladu z medinstitucionalnim dogovorom tudi razstavljeni. V okviru poterenskih del raziskave so bili dvignjeni deli letala najprej grobo očiščeni, čemur so sledili njihov kataloški popis s preliminarno identifikacijo, fotografiranje za klasične in 3D-prikaze ter izdelava ocene potrebnih konservatorsko-restavratorskih posegov za trajno ohranjanje in predstavitev.

Izkopavanja

V nadaljevanju poterenske faze raziskave bo v sodelovanju s specialisti za letalsko tehniko in konkreten tip letala vsak odkriti del umeščen na ustrezno mesto v virtualnem modelu kot osnovi za prezentacijo ostankov. Vzporedno bo v sodelovanju s poznavalci tega področja ter domačimi in tujimi ustanovami, zlasti iz Imperialnega vojnega muzeja (*Imperial War Museum*) in Muzeja Kraljevega vojnega letalstva (*RAF Museum*) iz Velike Britanije, potekala izdelava celovite kabinetne študije in pregleda arhivskih virov o zgodovini letala, okoliščinah sestrelitve in usodi pilota, ki bo skupaj s pregledno obravnavo značilnosti legendarnega lovca in ostalih širših vidikov predstavljala osnovo za monografsko in priložnostne publikacije ter celovito muzejsko predstavitev.

Povzetek rezultatov in preliminarne spoznanja

Gre za prvo sistematično arheološko izkopavanje tovrstnih ostalin vojaških konfliktov 20. stoletja v Republiki Sloveniji, ki je poleg ostankov emblematičnega letala zagotovilo pomembne izkušnje za bodoče raziskave. Med najpomembnejšimi rezultati tega pionirskega arheološkega posega velja izpostaviti naslednja spoznanja in pridobljeno gradivo. V prvi fazi raziskave smo izkopali večino polnila jame, ki se je oblikovala po padcu letala in bila še povečana s posegi v letih 1956 in 1957, ko se je Milan Zalaznik, takratni lastnik zemljišča, s pomočniki poskušal dokopati do letalskega motorja. Ob delu, pri katerem so si pomagali z bagrom, so poškodovali preostanke kabine in začetek sprednjega dela letala, motorja pa glede na ohranjenost predela pred kabino niso dosegli. Odtrgane dele pločevine, instrumente, dele napeljave in druge ostanke letala, ki so jih naši predhodniki kot nezanimive zavrgli, smo dokumentirali po vsem obodu osrednjega dela jame, in sicer v glinastem materialu, ki je bil ob prvem posegu odmetavan na robove izkopa. Na dnu jame in v glinenem zasutju smo našli več lesenih pilotov, tramov in desk ter verigo z odlomljenim kavljem, s pomočjo katerih je leta 1957 Zalaznik skušal iztrgati preostanek razbitine.

V teku prve faze izkopavanja se je potrdila ocena, da je na lokaciji ohranjen le še sprednji del letala, vendar na bistveno večji globini od tiste, ki jo je bilo mogoče razbrati iz rezultatov obeh geofizikalnih raziskav (2008 in 2019). Medtem ko se je prva faza izkopavanja zaključila na zadnjem delu motorja, pa je bil v drugi fazi raziskave pridobljen celoten motor z ostankom vijaka ter deli nosilcev in okrova, navpično pogreznjen

v poznoglacialno glino z najnižjo točko okoli 7,4 m pod površjem.

V prvem delu raziskave smo skupno evidentirali več kot 250 večinoma dezintegriranih kosov letala iz različnih kovinskih materialov (pretežno aluminijeve zlitine, visoko naogličeno jeklo, baker itd.), azbesta in umetnih mas (bakelit, guma itd.). Od kabine so se v zgornjem delu polnila jame ohranili le fragmenti in še ti pretežno ujeti v močno poškodovan predel za glavnim rezervoarjem. Med najdbami velja izpostaviti kontrole za plin in število obratov vijaka (*throttle quadrant*), dele instrumentne plošče (npr. indikator statusa podvožja in ohišje amper- ali voltmetra), jeklenko za zasilni spust motorja, odlomek steklenega reflektorja namerilnika in gumijasto blažilno blazino – oblogo namerilnega sistema za zaščito glave pilota, drsne kupole iz pleksi stekla in del sistema za odmrzovanje. Od oborožitvenih sistemov smo našli le nekaj členov železnega traku bobna za naboje topa hispano-suiza (20 mm) in odlomek odstranljive škatle za naboje strojnice browning kalibra 7,7 mm. Bolje se je ohranil izvlečeni del trupa pred kabino z glavnim zgornjim rezervoarjem za gorivo, požarno steno s hidravličnim sistemom, cevmi za hladilno tekočino in olje med motorjem in radiatorji, večjim kosom spodnje oplate trupa pred kabino s korenem kril in ročico podvožja. Ločeno po različnih delih jame so bili odkriti še glavni spodnji rezervoar, fragmenti oljne kadi motorja, deli pločevine s korena kril (t. i. Karmanov prehod; *wing root fillets*) in del spodnje plošče okrova (*cowling*).

V drugem delu raziskave so poleg celotnega motorja z vplinjačem (*carburetor*), sklopa za nadzor pretoka zraka (*boost control unit*), avtomatsko krmiljenega dvostopenjskega kompresorja (*supercharger*), vmesnega hladilnika (*intercooler*), zaganjača (*starter*) in ostalih strojnih sklopov ter vijaka s pokrovom našli še dele nosilnega okvira, s katerim je bil motor pri požarni steni (5. rebru) pritrjen na trup, cevi različnih napeljav (gorivo, olje, hladilna tekočina) ter močno poškodovane kose pločevine okrova.

Letalo je bilo opremljeno z motorjem tovarne Rolls-Royce različice merlin 63, pri čemer še ni jasno, ali gre za prvotni pogonski sklop ali že zamenjan motor. MJ116 je gnal propeler tvrdke Rotol tipa R.5/4F5/4 ali R.12/4F5/4 s štirimi kraki proizvajalca Jablo, katerih osnova je bila izdelana iz laminiranega in komprimiranega lesa kanadske breze (potrjeno z analizo na Oddelku za lesarstvo Biotehniške fakultete), ovita v žično mrežico iz fosforne medenine in nato premazana z več nanosi sintetične smole.

Stanje pokrova vijaka (*spinner*), udrt sprednji del oljne kadi, zverženost pločevine in manjkajoči deli, npr. rezervoar za olje, sicer vpet v okvir pod sprednjim delom motorja, ali del spodnjih plošč okrova, kažejo, da je letalo strmoglavilo skoraj ali povsem navpično, pri čemer je očitno določene elemente sprednjega dela lovca odtrgalo, razbilo ali polomilo in so skupaj s krili in repnim delom ostali na površju ali plitvo pod njim.

Veliko delov nosi ulite in/ali vtolčene napise, serijske številke in žige kontrole kakovosti, na več delih pločevine trupa, kril in kabine pa so prepoznavne originalne barve v zelenem, temno zelenem, sivem in temno sivem odtenku z uradnimi nazivi *grey/interior green*, *dark green*, *sea gray medium* in *ocean gray*. Ostanki rdeče barve na pokrovu vijaka potrjujejo pravilnost domneve, da je bil pokrov vijaka (*spinner*) pobarvan v odtenku *dull red*. Na tem delu so vidni tudi ostanki zelo svetle barve, bodisi obledele svetlo zeleno modre (*duck egg blue*) ali bele; prva je izvirna tovarniška barva pokrova glave propelerja, slednja pa bi lahko bila nanesena v 43. skupini, kjer je MJ116 prvotno služil.

Ključni za pozitivno identifikacijo letala sta številki izdelovalca (msn – *manufacturer serial number*) na motorju in ploščici požarne stene ter serijska številka letala MJ116, ki je bila izpisana na dveh mestih, in sicer v notranjosti kabine na pločevini pod priključkom sistema odmrzovanja vetrobranskega stekla in na notranji strani ene od odkritih plošč okrova motorja.

Ohranjenost vseh delov letala je osupljiva, saj učinkujejo, kot da bi strmoglavilo včeraj, ne pa pred 75-imi leti; svojih lastnosti, sodeč po videzu in vonju, nista izgubila niti visokooktanski bencin gradacije 100/130 in hidravlično olje, kar dodatno podčrta izjemno sposobnost z vodo prepojenih barjanskih sedimentov za ohranjanje različnih materialov.

Projekt raziskave, dviga, konservacije in predstavitve razbitine sta finančno omogočili Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za obrambo. Projekt je podprlo Veleposlaništvo Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske v Ljubljani, preko katerega je poseg dobil tudi soglasje britanskega Ministrstva za obrambo. V konservacijo in načrt prezentacije so se po posredovanju sira Stuarta Peacha, predsednika Izvršnega odbora Imperialnega vojnega muzeja iz Londona, vključili tudi strokovnjaki iz muzejev Imperial War Museum in Royal Air Force Museum.

Zgodovina

Lovce supermarine spitfire F.IX s serijsko oznako MJ116 je bil izdelan v veliki tovarni Vickers Aircraft v Castle Bromwichu, blizu Birminghama v osrednji Angliji. Po tovarniškem preizkusnem poletu je bil 18. oktobra 1943 predan 33. vzdrževalni enoti (MU – Maintenance Unit) v Lynehamu. 26. novembra 1943 ga je v pripravo za ladijski transport prevzela 47. vzdrževalna enota v Sealandu. MJ116 je bil 29. istega meseca v Casablanci predan v operativno uporabo 43. eskadrilji (Squadron) RAF. Pozneje je bil dodeljen 93. in nato še 73. eskadrilji, v kateri je služil tudi njegov zadnji pilot.

Tehnični podatki

Razsežnosti: razpon kril 11,23 m; dolžina 9,47 m; višina 3,86 m; teža praznega letala 2.547 kg.

Motor: Rolls-Royce merlin 63; 12-valjni motor prostornine 27 litrov z dvostopenjskim kompresorjem z dvema hitrostma. Moč s 100-oktanskim gorivom: 941 kW (1280 KM) na morski gladini, 1242 kW (1690 KM) na 2.700 m, največja moč z letalskim gorivom gradacije 150 (v uporabi od maja 1944) 1323 kW (1800 KM) na višini 1.800 m.

Zmogljivosti: največja hitrost: 656 km/h na višini 7.625 m; potovalna hitrost 521 km/h na 6.100 m; vrhunec: 12.740 m; doseg z dvema notranjima rezervoarjema in rezervoarji v krilih (skupno 554,6 l) 698 km.

Oborožitev: par topov hispano-suiza mk. 22 kalibra 20 mm (HS.404); štiri strojnice browning kalibra 7,7 mm (0.303 cal); opcijsko dve 250-funtne (113,5 kg) in ena 500-funtna (227 kg) bomba.

Mestni golobi

– sožitje ali disharmonija?

Veronika Sorokin, foto: Dunja Wedam

Golobi so meščani številnih evropskih mest. V urbanem okolju imajo svoje stalno prebivališče, z meščani si delijo prostor celo na najuglednejših mestnih lokacijah. V Ljubljani se z njimi dnevno srečujemo v parkih, na mestnih ulicah, trgih, na živilski tržnici in povsod, kjer ljudje tudi kaj pustimo za sabo. Ponavadi se jih ne razveselimo, ko smo primorani tistih pet minut oddiha na mestni klopci deliti z njimi in jih opazovati, kako neumorno zobajo ostanke hrane.

Čeprav ima misel nanje grenak priokus, ob neizogibnih srečanjih z golobi pa si prizadevamo ohraniti dobršno mero distance, se da o njih vendarle povedati tudi kaj pozitivnega. O golobih kroži nemalo očarljivih legend, njihov simbolni pomen pa se veže na pomembne vrednote, kot so upanje, ljubezen, sreča in mir. Ikoničnih mest, stičišč starih civilizacij, kot so Rim, Benetke ali Krakov, si brez golobov na osrednjih trgih niti ne znamo predstavljati. Prizori z jatami golobov, ki preletavajo mestno jedro, za njimi pa razposajeno skačejo otroci in jih plašijo, so se tako rekoč vtisnili med najprivlačnejše mestne prizore.

Začarani vitezi ali leteče podgane?

Krakovčani denimo ne skrivajo ponosa nad legendo, po kateri naj bi bili golobi začarani vitezi in ki sega v čas vladavine šlezjskega vojvode Henrika IV. Pravičnega iz 13. stol. Na tamkajšnjem glavnem trgu je po njihovi zaslugi vedno živahno, fotografski utrinki z golobi, ki se ujamejo v kader, pa so sploh zelo cenjeni. Da o Trgu sv. Marka v Benetkah niti ne govorimo. Priljubljenost so si golobi navsezadnje priborili tudi kot pismonoše, kar je bila v obeh svetovnih vojnah 20. stol. sicer skrajna, a zanesljiva možnost prenašanja vojne pošte iz obkoljenih krajev. Če so bile bodisi zaradi topniškega obstreljevanja ali sabotaž vse druge brzojavne poti prekinjene, so se golobi pismonoše izkazali za optimalno rešitev. Zaradi izjemnih sposobnosti navigacije v prostoru in hitrega ter vztrajnega letenja so jih v izrednih vojnih okoliščinah s pridom uporabljali tudi za daljše, celo 1000-kilometerske razdalje.

Od kod torej tako močen, odklonilen odnos do mestnih golobov? Tudi v Ljubljani jih z znano skovanko namreč radi poimenujemo kar leteče podgane, saj nas njihova množičnost spominja na nečistočo in z njo

povezano nevarnost prenosa morebitnih bolezni.

Kdo smo mi, mestni golobi?

Domači golob (*Columbia livia domestica*) je stalni prebivalec tudi v Ljubljani. Velja za podvrsto udomačenega skalnega goloba, ki je v 11. stoletju gnezdil v hišah. Gre za srednje velike, kompaktno grajene ptice s polnimi in zaobljenimi prsmi ter izvrstnimi letalskimi sposobnostmi, saj lahko z odsekanimi zamahi letijo hitro in spretno. Golobi pijejo s kljunom, potopljenim v vodo, in so edina vrsta ptic, ki pije s sesanjem. Glede gnezdišč niso pretirano zahtevni, gnezdiijo v vseh letnih časih, izbira lokacij pa je zelo raznolika. Gnezdiijo v stavbnih odprtinah, blokovskih nadstreških, na okenskih policah, balkonih in podstrešjih, kar je za meščane še posebej moteče.

So predvsem rastlinojedi in semenorejdi, vendar so se ob večstoletnem prilagajanju na območja s strnjeno človeško poselitvijo navadili tudi na hrano iz urbanega okolja, ki jo najdejo na mestnih ulicah, trgih in med odpadki. Pomanjkanja ne trpijo, so iznajdljivi oportunisti. Do drugih vrst niso problematični, jih je pa seveda kaj hitro preveč zlasti tam, kjer je hrana.

Kako v praksi

Na območju Ljubljane in okolice so ob popisu ptic leta 2013 našli od 9.608 do 11.320 gnezdečih parov domačih golobov, po oceni iz knjige *Ptice Ljubljane in okolice* (Oddelek za varstvo okolja, Mestna občina Ljubljana, 2013) naj bi v naši prestolnici živelo nekaj več kot 20.000 golobov. So kar številni, v koledarskem letu imajo do dva legla, kar pomeni tudi veliko iztrebkov. Po splošnih ugotovitvah naj bi en golob letno proizvedel približno 12 kilogramov iztrebkov, kar je pri končnem izračunu tako množične populacije skrb vzbujajoče. Ob tem sta tudi podatka, da je bilo gnojilo iz

Golob nasploh velja za prvo udomačeno ptico.

golobjih iztrebkov ali gvana za kmetijske namene zelo cenjeno in da so jih v Angliji v 16. stoletju uporabljali kot ključno sestavino pri izdelavi smodnika, le kisla tolažba.

Vsakdo se namreč bolj ali manj ubada z mislijo o škodljivem vplivu golobjega gvana na pročelja stavb, saj lahko jedka snov v iztrebkih povzroči poškodbe na objektih. V golobjem gvanu je namreč visok delež sečne kisline z visoko vrednostjo pH, in sicer med 3 in 4,5. Zato je treba nečistočo odstranjevati pravočasno in redno, kar vsaj nekoliko ublaži škodo.

Prepoved ljubiteljskega krmljenja golobov na javnih zelenih površinah v mestu, ki velja od sredine leta 2015, je vsekakor umestna. Golobi si namreč znajo hrano brez težav poiskati sami. Naslednji ukrep, namenjen preprečitvi zbiranja, gnezdenja in zadrževanja golobov v naši bližini, je postavitve različnih mehanskih ovir, za kar na Mestni občini poskrbijo ob vsaki večji prenovi stavb v mestu.

Skozi oči Tjaše Zagoršek, varstvene ornitologinje iz Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

Mestni golobi so stalni prebivalci številnih evropskih mest. Kaj jim je v urbanem okolju tako zelo všeč?

Naseljevanje ptic v človeška naselja je naravni proces, ki se odvija od samih začetkov naseljevanja. Sodobno urbano okolje je življenjski prostor številnih vrst ptic, ki tu najdejo optimalne pogoje za razmnoževanje, prehranjevanje in počivanje. Nekatere vrste so se na urbano okolje uspešno prilagodile, v njem se tudi dobro počutijo. To med drugim (poleg denimo številnih priljubljenih ptic pevke) velja tudi za golobe. Mestno okolje jih privlači, ker jim nudi ustrezna gnezdišča in počivališča, obenem pa jim zagotavlja tudi varnost pred naravnimi plenilci. V urbanem okolju najdejo dostopne vire hrane, v zimskem času pa so temperature v mestu nekoliko višje kot v okoliških neposeljenih območjih.

Mestni golobi so si od nekdaj znali poiskati svoje mesto v urbanem okolju. Zaradi biotske pestrosti se jih gotovo ne sme kar »zradirati«?

Domači golobi se na območju Ljubljane pojavljajo vse leto. Njihove gnezditvene gostote so največje v središču mesta in pojenjajo v obmestni kulturni krajini. Vendar v mestnem okolju večinoma niso priljubljeni. Čeprav je njihova navzočnost za marsikoga moteča, današnja zakonodaja, ki temelji na sodobnih ekoloških spoznanjih in etiki, ne dopušča drastičnega poseganja v populacijo golobov. Vsekakor je nedopustno, da bi jih zdesetkali do mere,

ki bi bila po godu tudi občutljivejšim meščanom. Obenem pa so metode za doseganje teh ciljev tudi širše družbeno nesprejemljive. Vsako živo bitje ima v naravi svoje mesto, tudi mestni golobi.

Do kolikšne mere je omejevanje golobje populacije v Ljubljani vseeno potrebno in dopustno?

Na Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije nimamo pristojnosti ne za uvajanje ne za izvajanje tovrstnih ukrepov. Pomagamo lahko predvsem z znanjem, ki ga o teh vrstah ptic in njihovi ekologiji imamo, pri čemer naj poudarim, da je treba pri učinkovitem reševanju te problematike vedno izhajati iz dobrega poznavanja konkretne situacije. V takšnih primerih, torej tudi glede upravičenosti za morebitno omejevanje golobje populacije, je navadno potrebna izvedba predhodne študije, ki bistveno pripomore k ovrednotenju problema na mestu samem.

Postavljanje golobnjakov in nadomeščanje znesenih jajc z umetnimi ter uporaba sterilizacijskega sredstva so denimo najpogostejši načini spopadanja z naraščajočim številom golobov. Uporabljajo jih mnoga evropska mesta. So na voljo morda še kateri?

Poseganje v golobjo populacijo z namenom zmanjšanja njihove številnosti ni merodajni ukrep, čeprav pozivi k temu niso redki. Namesto tega je v mestnem okolju za zmanjšanje njihovega števila mogoče aplicirati nekaj drugih ukrepov, s katerimi zmanjšamo privlačnost okolja za to vrsto: zmanjšanje dostopnosti antropogenih virov hrane v naseljih ter števila primernih gnezdišč oziroma počivališč. Predvsem pri slednjem ukrepu pa je treba pred izvedbo oceniti morebitne neželene stranske učinke, denimo poslabšanje stanja habitata tudi za druge živalske vrste. Kot zakonite lahko omenim še ukrepe za plašenje, za katere pa se je v dosedanjih poskusih žal izkazalo, da so učinkoviti le kratkotrajno ali pa sploh ne delujejo. Obenem pa so nekatera odvrčala (npr. zvočna) zelo moteča za prebivalce, v danem primeru morda celo bolj kot prisotnost in aktivnost ptic samih.

Gorazd Maslo, Odsek za razvoj podeželja, Mestna občina Ljubljana

Živali in ljudje živimo v mestih in na podeželju v okolju, ki ga je v preteklosti ustvaril človek in ga preustvarja še danes, zato mora poskrbeti tudi za ravnovesje v tem okolju. To namreč ni naravno okolje, kjer bi se različne živalske vrste uravnavale same, zato zgolj z mehкими ukrepi ne moremo uravnavati populacije tako mestnih golobov kot sivih vran. Številnost populacije domačega goloba se je v preteklosti uravnavala s kontracepcijskimi sredstvi, ki so se dodajala hrani. Ta ukrep se na populaciji domačega goloba v Ljubljani še vedno pozna, vendar pa se bo brez aktivnih ukrepov v populacijo v bodoče prav gotovo to spremenilo. Opozoril bi, da za

bolne in poškodovane domače golobe ni poskrbljeno, saj po mnenju Ministrstva za okolje in prostor domači golob ni prostoživeča žival, čeprav so domači golobi tudi potomci skalnih golobov in z lahkoto poseljujejo habitate v naravi. Za prostoživeče živali, ki so bolne in poškodovane, Ministrstvo za okolje in prostor zagotovi sredstva, tako da je zanje poskrbljeno v zavetiščih. Prav tako nihče ne spremlja zdravstvenega stanja ptic, kot sta domači golob in siva vrana v mestu. Ptice so lahko prenašalke različnih bolezni, kot so salmonela, klamidija in razne druge zoonoze. Analize se opravijo le v primeru pogina 2 ali 3 osebkov. Nevarnost, da pride do okužbe človeka, je sicer zelo majhna, vendar pa je možna ob vdihavanju aerosolov pri pometanju iztrebkov.

Foto: osebni arhiv

Jana Mršnik

Samostojna ustvarjalka na področju kulture, asistentka za področje oblikovanja tekstilij in oblačil na Naravoslovnotehniški fakulteti in docentka na Fakulteti za dizajn; Jana Mršnik je tudi lastnica blagovne znamke BelaBela, s katero se predstavlja in jo trži po vidnejših oblikovalskih dogodkih v Evropi in po svetu.

Za delo je prejela številne ugledne mednarodne nagrade in priznanja, med drugim 3. nagrado v Gradcu v Avstriji za namizni podstavek Swirl na lanske letnem natečaju Mything – mednarodno tekmovanje v oblikovanju 3D-tiskanih in lasersko rezanih malih izdelkov.

V Sloveniji je svoje oblikovalske stvaritve predstavila na samostojnih razstavah v Peterokotnem stolpu Ljubljanskega gradu, v Cankarjevem domu ter v atriju Mestne hiše s skupino Oloop. Tudi študentje oblikovanja pod njenim mentorstvom razstavljajo doma in v Evropi, kjer dosegajo vidne uspehe in nagrade.

Jana Mršnik, samostojna oblikovalka in pedagoginja

Nada Breznik

Kdaj si se zavedela svoje želje postati oblikovalka?

Odkar pomnim, je bilo moje življenje obkroženo z ustvarjalnostjo. Oče je likovni umetnik, slikar in grafik in že kot otrok sem večkrat pogledovala v njegov atelje. Čeprav nisem bila pogosto neposredno prisotna pri njegovem ustvarjanju, lahko rečem, da sem že z njegovo prisotnostjo vsrkala veliko kvalitete, ki so me skozi življenje nagovarjale k temu, da sem si za svoje področje izbrala nekaj ustvarjalnega.

Kako si kot študentka doživela študij v Sloveniji in kako usposabljanje v tujini?

V času, ko sem jaz študirala, torej v predbolonjskem sistemu, je bil program količinsko zahtevnejši od današnjega, a obenem je bilo na razpolago »več časa«, da so se nekatere našete kvalitete oblikovale že v času študija. Je pa res, da je bil to čas, ko je pri nas tekstilna industrija propadala in študentje nismo imeli dosti stika z njo.

Zato je podiplomsko izpopolnjevanje v podjetju Lineapiù v Pratu pri Firencah zame pomenilo popolnoma nov svet, nove možnosti, vendar tudi prizemljitev, na katero nisem bila pripravljena. Ustvarjalno svobodo in širino sem morala zelo hitro prilagoditi pravilom, ki jih je narekovala industrija in ki so mi bila do takrat tuja. Kljub prednostim, ki sem jih pridobila zaradi pestrosti in širine študijskega programa na matični fakulteti, sem se ob kolegi z drugih oblikovalskih fakultet (Milano, Singapur, Tokyo, Oslo, Hannover in Amsterdam) počutila prikrajšano v smislu znanja in spretnosti, ki jih je zahteval modni svet v realnosti. Glede tega so bili tuji kolegi bistveno bolj pripravljeni od mene, je pa res, da so bili tudi nekaj let starejši in so že imeli izkušnje z industrijo.

Ali sedaj, ko sama izobražuješ nove generacije študentov, ohranjaš tudi lastno kreativnost?

Po letih aktivnega ustvarjanja na področju oblikovanja oblačil se je v nekem obdobju zgodil preobrat, saj sem v času kasnejšega podiplomskega študija na Danskem nenačrtovano prešla v področje produktnega in tekstilnega oblikovanja, v katerem delujem še danes. Po nekaj letih uspešnih in odmevnih projektov sem s strani dveh fakultet prejela povabilo k

sodelovanju, mentorstvih pri predmetih oblikovanja tekstilij. Zdaj sem docentka na Fakulteti za dizajn in asistentka na Naravoslovnotehniški fakulteti. Mentorstvo pri oblikovalskih predmetih je pogojeno z lastnim ustvarjalnim delom, saj na ta način mentorji gradimo in upravičujemo svojo usposobljenost za mentorstvo. Brez lastne ustvarjalnosti in pridobivanja referenc ne moremo napredovati na fakulteti. Čeprav je pedagoško delo mentalno in časovno obremenjujoče, je treba ohranjati prostor za lastne projekte. Sama sem potrebovala kar nekaj časa, da sem se privadila na nov delovni ritem in uravnovesila obe področji.

Kaj ti mentorstva pomenijo?

Pedagoško delo mi predstavlja zadovoljstvo, ki ga ne občutim, kadar delam samo zase. Z vsakim študentom se mi odpre nov svet, ki je ustvarjalni individuum. Kreativnost je tukaj obojestranska, saj kot mentor s svojimi sugestijami študenta zaznamuješ. Zato je toliko bolj pomembno, da se kot mentor zaveš tudi svojih omejitev, se o njih stalno preizprašuješ in se »popravljaš«. Ne gre sicer posploševati, a je uspeh in napredek študenta lahko tudi odgovor na vprašanje, ali si kot mentor nalogo opravil ali si na izpitu pogrnil. Mentorstvo je kompleksen dvosmerni proces, ki se ga prej nisem zavedala. Tukaj raste oba, mentor in študent.

Kaj bi sama, iz vrste dosežkov, izbrala kot uspeh, na katerega si najbolj ponosna?

Če se moram osredotočiti na svojo karierno pot, bi si danes čestitala, da na tej poti še vedno vztrajam in od oblikovanja tudi živim. Ponosna sem tudi na to, da mi je uspelo ustvariti nekaj izdelkov, ki so se tako dolgo obdržali na sceni in so še vedno aktualni, nekateri že 15 let (npr. luč in zavesa 10); še vedno jih tudi vabijo na razstave kot odličen primer modularnih izdelkov z zelo široko paleto aplikativnih možnosti. Če pa se ne oziram na karierno pot, sem daleč najbolj ponosna na svojo navihano in nadarjeno hčer.

📍 www.belabela.eu

Celoten intervju je objavljen na www.ljubljana.si v rubriki glasilo Ljubljana.

Izdelki z zgodbo

dr. Tanja Pihlar, foto: Dunja Wedam

V eni prejšnjih številčk glasila smo predstavili Skrbovin'co, skupno prodajalno izdelkov štirih ljubljanskih varstveno delovnih centrov. Tokrat smo se odpravili v enega izmed njih, v Delovni in zaposlitveni center Janeza Levca, in si pobliže ogledali, kako nastajajo lični ročni izdelki.

Vsak uporabnik ima posebno zadolžitev, prilagojeno njegovim sposobnostim in zanimanjem.

Center Janeza Levca domuje na Tržaški cesti 79 v obnovljeni stavbi, v katero so se preselili pred osmimi leti in ob kateri se razprostira urejen park s košatimi drevesi. V hiši je vladalo prijetno domače vzdušje. Pričakala nas je Elvira Agić Kek, socialna delavka in strokovna vodja, ki je povedala, da je v njihov center vključenih 32 odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki so uporabniki socialnovarstvene storitve vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji. Njihova povprečna starost je 34 let, najstarejši jih ima 56. Poleg strokovne vodje so zaposleni še štirje delovni inštruktorji, knjigoveški delavec, dva grafika, skupinski habilitator in varuh.

Po besedah Elvire Agić Kek izvajajo tri zaposlitvene programe: knjigoveško dejavnost, ki je najstarejša in ima že 65-letno tradicijo, ustvarjalno dejavnost in program vzdrževalnih dejavnosti ter zeleni program, v katerem sodelujejo vsi zaposleni in uporabniki. Nekaj jih je vključenih v integrirano zaposlitev zunaj Centra Janeza Levca; med drugim delajo v restavracijah s hitro prehrano, na eni od Petrolovih bencinskih črpalk, v javnem podjetju ŽALE, d.o.o., in v vrtcu.

Uporabniki v vseh zaposlitvenih programih prejmejo denarno nagrado za delo, ki jim pomeni samopotrditve in korak naprej v samostojnost.

Timsko delo

V obeh ustvarjalnih delavnicah, kjer nastajajo unikatni ročni izdelki iz naravnih materialov, je vladalo prijetno delovno vzdušje. Delovna inštruktorica Anica Vilfan pravi, da ima vsak uporabnik posebno zadolžitev, prilagojeno njegovim sposobnostim in zanimanjem. Delo je timsko, vsakdo opravi del postopka izdelave. Ob našem obisku se je večina ukvarjala s polstjenjem volne – izdelovali so suhe in

mokre pisane kroglice, iz katerih bodo nastale ogrlice, uhani, mobilni, broške, obroči za lase, obeski za ključe pa tudi mila. Sandi je šival zmajčke iz zelenega filca, po katerih je med turisti veliko povpraševanja; Anže, Marko in Bojan so iz ostankov filca strigli polnila. Dobro gredo v prodajo tudi ročno vezene voščilnice, za katere imajo precej naročil in jih izdelujejo vse leto. Ob našem obisku je Daša vezla podobo Božička, šivanka je spretno švigala med njenimi prsti, v škatli se je kopičil zajeten kup izdelkov.

Bogat je tudi njihov glineni program – izdelujejo magnetne, črke, hišice, skodelice, krožnike, podstavke, vaze, žlice ipd. Po besedah Anice Vilfan z njeno pomočjo sami opravijo vse postopke – od priprave gline, vlivanja v kalupe, sušenja in žganja v pečici, poslikave in glaziranja. Uporabniki sodelujejo tudi pri prodaji v Skrbovin'ci, pri čemer se izmenjujejo z uporabniki iz drugih varstveno delovnih centrov, ki so vključeni v ta skupni projekt.

Od koledarjev do zdravstvenih kartonov

V knjigoveških delavnicah dela 15 uporabnikov, ki so med našim obiskom sestavljali in lepili nosilne vrečke, vezali vozle na vrvicah in jih vstavljali v vrečke. Prednost njihovega programa je, da pri različnih postopkih sodelujejo z zaposlenimi knjigoveškimi delavci in so tako kos tudi zahtevnejšim pravilom. Večinoma delajo po naročilu, njihovo delo je pestro in se sezonsko spreminja.

Med njihovimi naročniki so tudi arhivi, knjižnice, zdravstveni domovi in celo knjižne založbe, za katere izdelujejo kartotečne škatle, zdravstvene kartone, fascikle, mape, škatle za posebne edicije ... So med redkimi, ki ponujajo ročno vezavo letnikov revij, knjig, diplom in drugih dragocenih tiskovin. V okviru lastnega darilnega programa izdelujejo lične notesnike, bloke in škatle, ki jih prodajajo v

Skrbovin'ci. Darko je dejal, da rad prihaja na delo in izdeluje vrečke, tu ima prijatelje, rad pa poprime tudi za delo v parku.

Delovna inštruktorja sta pohvalila uporabnike, ki svoje delo jemljejo resno in odgovorno, so marljivi in natančni, zelo redko izostanejo z dela, tudi v času sezonskih obolenj.

Popestritvene dejavnosti

Karmen, ki ureja njihov časopis in piše prispevke, nam je zaupala še, da se v prostem času radi športajo: tečejo, igrajo badminton in košarko, smučajo, balinajo ... Tudi sama je v domači balinarski ekipi, s katero redno trenirajo in se udeležujejo turnirjev in tekmovanj. Udeležujejo se tudi športnih dogodkov v okviru Specialne olimpijade Slovenije, na katerih redno dosegajo medalje. Poleg tega prirejajo skupna praznovanja, hodijo na sprehode in celodnevne izlete, imajo tudi letno in zimsko letovanje. V okviru vseživljenjskega učenja obiskujejo tečaj angleščine in različne tematske delavnice.

Sami skrbijo tudi za red in čistočo v delavnicah in skupnih prostorih. Dežurna skupina v jedilnici vsak dan poskrbi za pripravo miz, razdeli obroke in pospravi jedilnico. Vsako sezono organizirajo tudi »čistilno akcijo«, ko pomivajo okna, čistijo omarice in predale v kuhinji ipd. Zadolženi so tudi za vzdrževanje okolice in urejanje parka, ki so ga uredili s skupnimi močmi in pomočjo prostovoljcev, svojcev uporabnikov in zaposlenih iz Centra Janeza Levca. V njem so postavili tudi leseno uto in klopi, koše za smeti pa tudi kompostnik za biološke odpadke.

Njihove ročne izdelke lahko kupite v Centru Janeza Levca na Karlovski cesti 18 in v Skrbovin'ci na Mačkovi ulici 1, od ponedeljka do petka od 10. do 20. ure in ob sobotah od 10. do 18. ure.

Prva pomoč pri življenjsko nevarnih situacijah

Julijana Bekš in Andreja Prebil, Srednja zdravstvena šola Ljubljana

Znanja in veščine iz prve pomoči so zelo pomembni, saj se nam nesreča lahko pripeti doma, na delovnem mestu ali pri drugih vsakodnevni opravilih. Znanja iz prve pomoči bi bilo treba ves čas obnavljati in poglobljati.

Vprašajmo se: bi znali suvereno pristopiti k poškodovani ali nenadno oboleli osebi in prepoznati stanja, ki ogrožajo njeno življenje? Bi ji znali nuditi primerno prvo pomoč – bi vedeli, kako začeti? Bi znali hitro in analitično razmisliti ob situacijah, kjer je potrebno nuditi prvo pomoč? Bi znali poklicati na pravo telefonsko številko in tako strokovnjake obvestiti o nesreči? Bi znali pravilno zavarovati kraj nesreče? Bi znali, če bi bilo to možno, nekomu rešiti življenje?

1. Ko smo na kraju prometne nesreče ali ob človeku, ki je smrtno ogrožen, je treba najprej zavarovati kraj dogodka in poskrbeti, da bomo lahko varno pristopili k osebi, ki potrebuje pomoč.

2. Pri osebi preverimo njeno stanje: je pri zavesti? Diha? Če ugotovimo, da se ne odziva, dihanje pa zaznamo (oseba je torej nezavestna), jo namestimo v stabilni bočni položaj in pokličemo 112.

3. Če je oseba neodzivna in dihanja ne zaznamo (zastoj srca), takoj pokličemo 112, pridobimo avtomatski zunanji defibrilator in začnemo izvajati temeljne postopke oživljanja (5–6 cm močni stisi prsnega koša, 100–120x na minuto).

4. Če se oseba duši zaradi tujka v dihalni poti: v primeru, da oseba dražeče kašlja, vzpodbujamo kašljanje; če pa oseba ne diha in ne more govoriti, izvedemo pet udarcev med lopaticami in nato pet Heimlichovih manevrov; oboje ponavljamo do sprostitve dihalne poti. Če tujek ne izpade in oseba zaradi nedihanja izgubi zavest, pokličemo 112 in začnemo izvajati temeljne postopke oživljanja.

5. V primeru hudih krvavitev takoj zaustavljamo krvavitev z direktnim pritiskom na krvaveče mesto s kompresijsko obvezo ali prevezo uda.

6. Če sumimo na nenadno zastrupitev, varno pristopimo k osebi, preverimo, v kakšnem stanju je, in o tem takoj sporočimo na številko 112 ter ravnamo po navodilih.

Naključni mimoidoči

Nekega dne sem na kolesu iz službe hitela v vrtec po otroka, ko sem nenadoma s koticom desnega očesa na pločniku zagledala starejšega moškega, ki je s precej odsotnim in zmedenim pogledom strmel predse. Z gazo v roki se mu je približevala ženska, saj je krvavel iz glave. Neki moški je pobiral njegovo kolo, tretji ga je podpiral, nekdo četrti pa je že bil na telefonu. Prizor me je spremljal vse do doma. Takoj naslednji dan sem si šla kupit čelado, predvsem pa sem se začela spraševati, kako bi reagirala, če bi bila tudi sama prisotna, ko se je zgodila nesreča. Bi ostala dovolj prisebna in mirna, da bi takoj začela nuditi primerno prvo pomoč? Bi sploh vedela, kaj naj najprej storim? Bi znala prepoznati za neko osebo ogrožajoče znake? Preprečiti nadaljnjo škodo? Res je, da se

ne najdemo pogosto v situacijah, ki bi od nas zahtevale, da nekomu rešimo življenje. Se pa kljub temu to lahko pripeti. Četudi samo enkrat v našem življenju. A prav tisti »enkrat« je lahko za nekoga odločilen. To pa je lahko povsem naključni mimoidoči ali pa bližnja oseba. Zato se nikoli ne smemo zadovoljiti s pomanjkljivo ravnijo poznavanja prve pomoči.

Obrtništvo nekoč in danes

Od šušmarstva do popoldanske in celodnevne obrti

Veronika Sorokin, foto: Dunja Wedam

Ob raziskovanju perištva, ene starejših »uslužnostnih obrti«, kot so jih nekoč imenovali, se velja vprašati, kako so takšne zasebne dejavnosti v takratni mestni upravi sploh obravnavali. Zakulisje formalnosti, potrebnih za registracijo posamezne obrti, nam razkriva, da se v mnogočem niso bistveno razlikovale od današnjih uradnih postopkov.

Pranje perila na roke ni bilo nič kaj idilično delo.

V povojnem obdobju so morale perice v takratni Ljudski republiki Sloveniji, ko se je z uvedbo samoupravljanja leta 1952 spremenilo tudi socialno zavarovanje, pridobiti obrtno dovoljenje. O začetku rednega obratovanja in izpolnjevanju pogojev glede prostorov in higienskih standardov so obvestile pristojni Mestni ljudski odbor in na Oddelku za gospodarstvo so njihovo dejavnost vpisali v Register zasebnih obrti. Perice so ob registraciji dobile posebne poslovne knjige za vodenje evidence o prejetem in opranem perilu. Vanje so beležile podatke o kosih perila za posamezne stranke, konec meseca pa so kopijo vknjiženih podatkov oddale na Občinskem ljudskem odboru, na osnovi česar so jim odmerili višino davka.

V 60. in 70. letih preteklega stoletja je začelo perištvo zamirati, saj se je večina gospodinjstev po svojih močeh že oskrbela s pralnimi stroji. V ljubljanskem predmestju Bizovik, najbolj znanem po tej dejavnosti, je bilo peric vse manj. Med njimi jih je imelo okoli 60 % prijavljeno popoldansko obrt, manj kot 10 % jih je imelo celodnevno obrt, ostale perice pa so bile neprijavljene. Zaradi vse slabšega zaslužka so se za polno dejavnost odločale le redke, saj bi morale v skladu z veljavnimi predpisi preurediti pralnice in nabaviti pralne stroje. Sanitarna inšpekcija je redno preverjala odplake v potoku, higieno pri obešanju perila, ocenjevala primernost prostorov za opravljanje dejavnosti ipd.

Perice s popoldansko in neprijavljeno obrtjo so pri delu pogosto uporabljale še kotel, prale pa so zgolj v manjši meri in občasno, večinoma za manjše frizerske salone in nekatere gostilne. Visoki stroški za nakup pralnega stroja in porabo električne energije so tako marsikatero perico odvrnili od odločitve, da bi dejavnost uradno prijavila in zanjo plačevala davek.

Poklicne bolezni in vprašanje zavarovanja

Nič kaj idilično delo, ki je prenekatero perico spremljalo od dekletca do onemogle in ostarele ženice, je vsekakor mnoge med njimi opeharilo tudi za zdravje. Zaradi mrzle vode in škodljivih sopar so številne perice že zelo zgodaj zbolele za sklepno revmo, tej pa so se zaradi neprimerne drže pridružile še kronične bolečine v križu in hrbtenici. Zlasti v starosti so se mnogim pericam pojavile nezdrave spremembe na koži, veliko jih je trpelo za pljučnimi obolenji in odpovedjo tipalnih čutnic v rokah. Neljube delovne okoliščine in vprašljivo zdravstveno stanje je marsikatero perico privedlo do predčasne prekinitve obrti, kar so morale nemudoma sporočiti Mestnemu ljudskemu odboru.

Ljudska republika Slovenija si je kot socialna država prizadevala zaščititi obrtnike in svobodne poklice. Obrtniki in obrtnice so si zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje urejali na okrajnih zavodih za socialno zavarovanje. Ti so bili ustanovljeni leta 1952 in so po socialističnem pojmovanju poskrbeli za novo ureditev

zdravstvenega zavarovanja. Leta 1965 je bilo v Sloveniji že 15 zavarovalnih zavodov, s katerimi so bile omogočene tudi boljše zavarovalne storitve, tako da je socialno in zdravstveno zavarovanje sredi 60-ih let zajemalo že skoraj vse prebivalstvo.

Pod drobnogledom mestnih oblasti

Identični predpisi glede registracije obrtne dejavnosti in pridobitve ali podaljšanja obrtnega dovoljenja, poslovnega vodenja mesečnega prometa za posamezno dejavnost, plačevanja davkov in uradne objave so veljali tudi za številne druge zasebne obrti in poklice. O njih se lahko prek uradnih dokumentov seznanimo v Zgodovinskem arhivu Ljubljana. V bogatem gradivu najdemo najrazličnejše vrste zasebnih obrti: frizerska obrt, brivski mojstri, šivilje, dimnikarji, čevljarji, mizarji, mesarji, peki, slaščičarji in sladoledarji.

Mestni ljudski odbor si je z različnimi spodbudnimi ukrepi in olajšavami v 50-ih in 60-ih letih prizadeval okrepiti določene uslužnostne obrti, zlasti tiste, ki so jih posamezne občine potrebovale. Vsekakor pa je Mestni ljudski odbor natančno preverjal in prestrezal tudi vse morebitne kršitve pravilnikov, ki so veljali za področje zasebnih obrti. Tržna inšpekcija je med drugim obravnavala predvsem primere šušmarstva oz. opravljanja obrtne dejavnosti brez ustreznega dovoljenja, prikrivanja družbenih obveznosti in dajatev, površnega in neažurnega vodenja poslovnih knjig itn. Lahko bi zaključili, da se razen besedišča in pristojnosti stvari niso dosti spremenile.

Delo Mestnega sveta

Poročilo z 9. seje Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana

Veronika Sorokin

Sprejeti dokumenti na 9. seji (18. 11. 2019)

Svetnice in svetniki so med drugim sprejeli predlog Odloka o podelitvi koncesije za opravljanje javne službe v osnovni zdravstveni dejavnosti v Mestni občini Ljubljana in predlog o spremembi Akta o javno-zasebnem partnerstvu za projekt Nogometna dvorana v Štepanjskem naselju. ● Sprejeli so tudi Sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Šport Ljubljana in Občinski podrobni prostorski načrt za območje ob vzhodni obvoznici in Litijski cesti.

Glavni poudarki razprave

Tokratno sejo so mestni svetniki in svetnice začeli z obravnavo **Predloga o podelitvi koncesije za opravljanje javne službe v osnovni zdravstveni dejavnosti v Mestni občini Ljubljana**. Svetnik Milan Jakopovič (Levica) je mnenja, da na področju podeljevanja koncesij vlada nedodelan sistem in da se jih večkrat dodeli tudi brez upoštevanja realnih potreb. Sporočil je, da v Levici podpirajo nove koncesije le premostitveno in z dodelanim načrtom. Župan Zoran Janković je poudaril, da so

koncesije del javne zdravstvene mreže. Ob predlagani **ustanovitvi Javnega zavoda Šport Ljubljana** sta svetnik Gregor Slabe in svetnica Mojca Škrinjar, oba SDS, izpostavila izpolnjevanje programa za rekreacijo. Svetnik Slabe je dejal, da bi morala imeti Športna zveza Ljubljana glede tega enotno stališče in da se na račun poudarjanja vrhunškega športa ne bi smelo zapostavljati rekreativnega. Njegovemu mnenju se je pridružila svetnica Mojca Škrinjar in dodala, da pogreša uradnega predstavnika za rekreativni šport. Župan

NAPOVEDNIK DOGODKOV V ČETRTHNIH SKUPNOSTIH

DOGODEK	KRATKA VSEBINA	TERMIN	LOKACIJA
ČS BEŽIGRAD			
Začetni tečaj joge	Na tečaju joge se boste naučili osnovnih vaj. Primerno za vse generacije. Lena Meh: 040 166 391, Jošt Derlink: 040 458 409	Vsak ponedeljek od 18.30 do 19.30 in vsak torek od 8.15 do 9.15	Belokranjska 6, dvorana
DAM – terapevtske delavnice, predavanja	DAM je društvo za pomoč osebam z depresijo in anksioznimi motnjami. Pripravljajo terapevtske delavnice in predavanja. Kontakt: dam@nebojse.si	Vsak torek od 18. do 20. ure	Sedež ČS Bežigrad, Vojkova 1, sejna soba 3
DU Boris Kidrič	Folklorna skupina Pušcl vabi nove člane, pridružite se jim, veselo bo. Kontakt: 031 864 377	Vsako sredo od 14.30 do 18.00	Belokranjska 6, dvorana
Društvo Tolmun	Revitalizacija – namenjena starejšim občanom, da se ponovno telesno pripravijo na nove izzive. Igor: 041 430 250	Vsak torek in četrtek od 9.30 do 11.00	Belokranjska 6, dvorana
Knjižnica REČI	Knjižnica REČI je neprofitna izposojevalnica najrazličnejših predmetov za prosti čas, ki deluje po vzoru klasične knjižnične izposoje. Souporaba pa prinaša številne koristi. Jošt Derlink: 040 458 409	Vsak ponedeljek in sredo od 16. do 19. ure	Knjižnica REČI, Belokranjska 6
Srečevalnica KORK Bežigrad	Vabljeni na ustvarjalne delavnice in srečanja. Mesečni program je objavljen na: www.rdecikrizljubljana.si/sl/SRECEVALNICA/ Več informacij, prijave: 040 871 589, info@rdecikrizljubljana.si	Vsak torek od 10. do 12. ure	Smoletova 16, pritličje
Šola zdravja	Vabljeni na različne delavnice, kjer se boste naučili izdelovati okraske, voščilnice, papir itd. Gospa Olga: 031 853 258	Vsak ponedeljek od 8.30 do 12.00	Sedež ČS Bežigrad, Vojkova 1, sejna soba 3
Društvo Tromostovje	Društvo Tromostovje združuje mlajšo, srednjo in starejšo generacijo skozi program Skupine starih ljudi za samopomoč. Dejavnost društva je namenjena vsem zainteresiranim in pomoči potrebnim posameznikom, ne glede na to, ali so člani društva ali ne. Gospa Ana: 040 291 523, gospa Mojca: 031 641 726	Vsako sredo od 17. do 19. ure	Sedež ČS Bežigrad, Vojkova 1, sejna soba 1
Pogovorne skupine za starejše	Vabljeni na redna srečanja samopomočne pogovorne skupine za starejše, ki jo vodita Jasmina Rački in Maruša Bertonec iz Medgeneracijskega društva Tromostovje. skupina.starejsih@gmail.com	Vsak torek od 17.30 do 19.00	Knjižnica REČI, Belokranjska 6
Globine ženske duše	Skupina za ženske vseh starosti: predavanja, pogovori in ustvarjalne delavnice, ki temeljijo na zgodbah iz knjige Ženske, ki tečejo z volkovi. Vsebine in program pripravljata mag. Urška Ajdišek in mag. Mojca Leben. Obvezne prijave na: 041 806 533 oz. etnikajljubljana@gmail.com (Mojca Leben)	Vsak ponedeljek od 8.30 do 12.00	Vojkova 87
Ko spregovorijo sanje	Analiza sanj, pomen simbolov in kako si lahko z njimi pomagamo. Skupino vodi mag. Urška Ajdišek. Obvezne prijave na: 041 806 533 ali etnikajljubljana@gmail.com (Mojca Leben).	Vsako sredo od 18. do 21. ure	Vojkova 87
Tečaj in vadba tai chi in qui gong	Tai chi je starodavna kitajska borilna veščina za doseganje notranjega ravnotežja. Je ena od naprednih oblik energetsko gibalnih in meditativnih tehnik qui gonga. Igor: 041 430 650	Vsak ponedeljek in četrtek od 17.30 do 19.30	Belokranjska 6, dvorana
Plesni večeri za občane	Vabljeni na petkove plesne tečaje/večere, ki so namenjeni vsem generacijam. Na plesnih večerih se naučite novih plesov ali utrdite že osvojene plesne korake.	Vsak petek od 19.30 do 22.00	Belokranjska 6, dvorana
Spominčica – skupina za samopomoč	Skupino za samopomoč vodijo strokovnjaki z večletnimi izkušnjami. Namenjena je svojcem, ki skrbijo za osebe z demenco v domačem okolju.	Vsako prvo sredo v mesecu ob 18. uri	Luize Pesjakove ulica 9
ČS CENTER			
Zdrava prehrana – VEGAN	Bodimo zdravi, prijazni do živali in okolja! Na predavanju vam bomo predstavili zdravstvene prednosti rastlinske prehrane ter njeno povezavo z okoljevarstvom. Po predavanju sledi zaključek s kuharskimi nasveti, brezplačnimi zloženkami in degustacijo jedi. Predavanje za vse generacije!	Sreda, 15. 1. 2020, ob 18. uri	Grablovičeva 28, sejna soba
Moč in pomen števil – numerologija	Moč in pomen števil skozi prizmo numerologije. Na delavnici se boste naučili izračunati osebno življenjsko število in osebno skrivno kodo, generacijsko in karmično število ter število osebnega leta rasti.	Sreda, 23. 1. 2020, ob 17. uri	Zarnikova 3, pritličje, dvorana
Posvoji punčko in reši otroka	Slovenska fundacija za UNICEF vabi na delavnice izdelovanja/šivanja punčk iz cunj. Material in navodila dobite na delavnici, punčke so namenjene prodaji. S tem projektom Unicef Slovenija zbira sredstva za cepljenje otrok v razvoju proti šestim nalezljivim otroškim boleznim.	Vsako sredo od 10. do 11. ure	Štefanova 11, sejna soba
Srečevalnica	Vabljeni na brezplačna srečanja in delavnice ročnih del – pletenje, kvačkanje, klekljanje, ki jih organizira RK Slovenije, OZ Ljubljana.	Vsak torek od 16. do 18. ure	Rozmanova 12, mala sejna soba
Telovadba za starejše	RK Slovenije, OZ Ljubljana organizira telovadbo za starejše. Vabljeni.	Vsak torek ob 14.30	Rozmanova 12, dvorana
Delavnica preprečevanja padcev v starosti	Pridružite se preventivnim predavanjem in izmenjavi izkušenj za varno starost brez poškodb.	Vsak tretji četrtek od 10.15 do 12.00	Rozmanova 12, mala sejna soba
Čaj ob petih – tedenske srečevalnice in prostočasne delavnice	Humanitarno društvo Nikoli sam vas vabi na tedenske druženja, pogovor ob čaju in sladkem prigrizku. Na druženjih izvajamo tudi prostočasne delavnice, lahko pa se preizkusite tudi v igranju različnih družabnih iger.	Vsak torek od 15. do 19. ure	Štefanova 11, mala sejna soba
Merjenje krvnega tlaka	Brezplačno merjenje krvnega tlaka, splošni nasveti glede vzdrževanja krvnega tlaka (prehrana, telesna aktivnost itd.). Organizira HD Nikoli sam.	Vsako prvo sredo od 17.30 do 19.30	Zarnikova 3, pritličje, pisarna 5
OM chanting	Pridružite se petju OM chanting. Primerno je za vse, sedi se na stoli. Ni treba imeti posluha, vsak zna peti OM. FB stran: OM Chanting Slovenija ali www.bhaktimarga.si	Vsak ponedeljek od 18.00 do 19.15	Štefanova 11, dvorana

Zoran Janković je zatrdil, da Mestna občina več kot 200 športnim društvom zagotavlja brezplačno vadbo v skupnem obsegu več kot 240.000 ur, prav tako pa je tudi uporaba športnih dvoran natančno opredeljena tako za šole kot klube. Svetnice in svetniki so potrdili tudi **Občinski podrobni prostorski načrt za območje ob vzhodni obvoznici in Litijski cesti**, kjer je načrtovana gradnja moških zaporov v Dobrunjah.

Svetniška vprašanja in pobude z odgovori Mestne uprave

Mestni svetnik Janez Stariha (Lista kolesarjev in pešcev) je z Oddelka za urejanje prostora prejel odgovor na pobudo glede **odstranitve objektov za oglaševanje iz zgodovinskega mestnega jedra**, in sicer da Občinski prostorski načrt za postavitev objektov za oglaševanje določa, da je male samostoječe ali stenske svetlobne

vitrine, stenske table, okrogle in tristrane plakatne stebre ter prenosne ulične panoje dopustno postaviti na javnih površinah in na zunanjih površinah objektov v javni rabi. Svetniku so z Oddelka za gospodarske dejavnosti in promet odgovorili tudi na pobudo, da bi na odseku Barjanske ceste od Gradaške ulice do Zoisove ceste vzpostavili **skupno prometno površino za pešce in kolesarje ter s tem omogočili celostno povezavo od Barja do središča mesta**. Povedali so, da bodo spomladi uredili ločene kolesarske površine na odseku, kjer to dopušča prostor, ob zožitvah pa zagotovili skupne površine za pešce in kolesarje.

Več vprašanj in pobud so posredovali iz Svetniškega kluba Levica: s Turizma Ljubljana so se odzvali na pobudo Levice glede **ukinitve velikega osrednjega ognjemeta ob prehodu v novo leto**: ognjemet v Ljubljani bo, saj bi morebitno

ukinitev tako nadomestili še številnejši zasebni ognjemeti, ki so brez certifikatov in okolju škodljivi. Dodali so, da so rakete ognjemeta z Ljubljanskega gradu iz biorazgradljivih materialov, saj je Ljubljana Zelena prestolnica, izstrelki ognjemeta pa so v skladu z zakonodajo Evropske unije. Dobili so tudi odgovor z Oddelka za gospodarske dejavnosti in promet glede **asfaltiranja peščenih poti v parku Zvezda**; predstavnike je namreč zanimalo, ali je na voljo še kakšna druga, trajnostna rešitev. Odgovorili so jim, da so se za park Zvezda v središču mesta, ki ga dnevno preči veliko ljudi, odločili za ustrezno tlakovanje, prijazno do dreves in primerno v vseh vremenskih okoliščinah, pri čemer se videz peščenih poti ohranja. Uporabili so novo tamponsko plast debeline 15 cm, na podlago pa je nanesen poliuretanski peščen tlak bele barve, ki je vodoodporen in prepusten na UV-žarke. Z istega Oddelka so Levici

DOGODEK	KRATKA VSEBINA	TERMIN	LOKACIJA
Občuti energijo Reiki	Vabljeni na energijsko svetovanje in delavnico, kjer poiščete energijske blokade ter z energiziranjem ponovno vzpostavite ravnovesje v obravnavanem predelu. Po delavnici prejmete tudi dodatne nasvete in vaje kot pomoč za lajšanje težav, ki jih lahko izvajate dnevno v domačem okolju. Prijave obvezne na: nikolisam@outlook.com	Vsako prvo sredo v mesecu ob 17. uri	Zarnikova 3, pritličje, dvorana
ČS ČRNUČE			
Koncert skupine Ljubljanske korenine	Četrtna skupnost Črnuče vabi na tradicionalni zabavni koncert dixieland skupine Ljubljanske korenine.	Petek, 13. 12. 2019, ob 19. uri	Sedež ČS Črnuče (KD Črnuče), Dunajska cesta 367, dvorana
Božično-novoletni koncert	Četrtna skupnost Črnuče vabi na božično-novoletni koncert KUD-a Svoboda.	Petek, 20. 12. 2019, ob 19. uri	Sedež ČS Črnuče (KD Črnuče), Dunajska cesta 367, dvorana
ČS DRAVLJE			
Slovesnost ob dnevu samostojnosti in enotnosti	TD Dravlje in ČS Dravlje vse krajanje vabita na slovesnost s kulturnim program ob dnevu samostojnosti in enotnosti.	Nedelja, 22. 12. 2019, ob 17. uri	Sedež ČS Dravlje, Draveljska 44, velika dvorana
Gledališke delavnice za otroke*	Otroci na gledaliških delavnicah spoznavajo in raziskujejo gledališki svet, improvizacijo, ustrezen govor in odrski gib, krepijo sposobnost sodelovanja, domišljijo, samozavest in samopodobo. Število mest je omejeno na dve skupini: 1. skupina: otroci 5–8 let in 2. skupina: 9–14 let. Cena*: 30 €/mesec/otroka; Prijave: klancnik_s@yahoo.com, 041 362 692 (Saša Klančnik)	Vsak četrtek od 16.30 do 18. ure	Sedež ČS Dravlje, Draveljska 44, mala dvorana
Plesne vaje za ljubitelje plesa v paru	Plesne vaje pod okriljem Društva KVAS* vodita Peter Fileš in Maja Pucelj. Vaje so namenjene ljubiteljem plesa v paru, dobrodošli tudi tisti brez plesnega partnerja. Informacije in prijave: plesvparu@gmail.com, Maja Pucelj: 031 360 340 *članarina/vadnina in prostovoljni prispevki www.showtime.si	Ob torkih in četrtek od 12. do 14. ure Ob petkih od 17. do 19. ure	Sedež ČS Dravlje, Draveljska 44, velika dvorana
Plesne vaje	Plesna skupina DU Dravlje je družina aktivnih in razigranih ljudi, ki radi plešejo in nastopajo ter se pri tem zelo zabavajo. Vabljeni, da se jim pridružite. Več informacij: DU Dravlje, mimica.herakovic@gmail.com	Vsak ponedeljek, sredo, četrtek in petek ob 9. uri	Sedež ČS Dravlje, Draveljska 44, velika dvorana
Šola zdravja – skupina Ljubljana Dravlje	Na vadbi je od 20 do 34 telovadcev; telovadijo po navodilih dr. Nikolaya Grishina: tisoč gibov, tisoč dihov z motom: Vsak trenutek je lahko nov začetek. Med njimi je 7 vaditeljev usposobljenih za vodenje telovadbe. Poleg telovadbe jih združujeta prijateljstvo in klepet ob jutranji kavici in kozarcu vode.	Vsak delovni dan od 8.00 do 8.30	Pred sedežem ČS Dravlje (Dom krajanov), Draveljska 44
ČS GOLOVEC			
Šola zdravja – skupina Štepanjsko naselje	Vabljeni na jutranjo telovadbo na prostem. Namenjena je vsem generacijam.	Vsak delovni dan ob 8. uri	Športno igrišče med Parmsko ulico in trgovino Mercator
Srečevalnica KORK Štepanjsko naselje	Vabljeni na ustvarjalne delavnice in srečanja. Mesečni program je objavljen na: www.rdecikrizljubljana.si/sl/SRECEVALNICA . Več informacij, prijave: 040 871 589, info@rdecikrizljubljana.si	Vsak tretji torek v mesecu ob 17. uri	Sedež ČS Golovec, Litijska c. 38, I. nad.
KORK Štepanjsko naselje	Meritve krvnega tlaka, holesterola in sladkorja v krvi.	Vsak tretji torek v mesecu od 16. do 17. ure	Sedež ČS Golovec, Litijska c. 38, I. nad.
ČS JARŠE			
Z energijsko medicino do vitalnosti in dobrega počutja	Različne teme: izboljšanje počutja, okrepitev imunskega sistema, omilitev glavobola, nespečnosti, uravnavanje hormonskega ravnovesja ter umirjanje v trenutkih stresa. Brezplačne delavnice so primerne tako za začetnike kot tudi za vse, ki že imate izkušnje z izvajanjem energijskih vaj. Delavnico vodi certificirana praktikantka Minca Kavčič.	Sreda, 29. 1. 2019, ob 18. uri	Sedež ČS Jarše, Kvedrova cesta 32, sejna soba
Medgeneracijsko druženje in ustvarjanje občanov Zelene jame	Ustvarjanje različnih ročnih izdelkov in medgeneracijsko druženje. Material in ideje za ustvarjanje vsak prinese s seboj. Vstop prost.	Vsak petek od 10. do 13. ure	Perčeva 22, pritličje, sejna soba
Srečevalnica KORK Zelena jama	Vabljeni na ustvarjalne delavnice in srečanja. Mesečni program je objavljen na: www.rdecikrizljubljana.si/sl/SRECEVALNICA . Več informacij, prijave: 040 871 589, info@rdecikrizljubljana.si	Vsak prvi in tretji četrtek v mesecu od 10. do 12. ure	Perčeva 22
Šola zdravja – skupina Nove Jarše	Vabljeni na jutranjo telovadbo na prostem s 1000 gibi. Telovadba je namenjena vsem generacijam. Kadar dežuje, se dobijo v telovadnici. Olga Pušnik: 040 299 048	Vsak delovnik od 7.30 do 8.00	Športno igrišče Produkcijske šole, Jarška 44
Šola zdravja – skupina Šmartno	Vabljeni na jutranjo telovadbo na prostem s 1000 gibi. Telovadba je namenjena vsem generacijam. Kadar dežuje, se dobijo v pokritem delu igrišča. Zlata Zajec: 031 465 521	Vsak delovnik od 8.00 do 8.30	Nogometno igrišče Šmartno ob reki Savi
ČS MOSTE			
KORK Fužine – meritve	Krajevna organizacija Rdečega križa Fužine organizira in vabi na meritve krvnega tlaka, sladkorja in holesterola v krvi. Opomba: MERITVE SO BREZPLAČNE LE ZA ČLANE DRUŠTVA!	Vsako prvo sredo v mesecu od 10. do 12. ure	Preglov trg 15
Srečevalnica	Vabljeni na ustvarjalne delavnice in srečanja. Mesečni program je objavljen na: www.rdecikrizljubljana.si/sl/SRECEVALNICA . Več informacij, prijave: 040 871 589, info@rdecikrizljubljana.si	Vsako sredo od 10. do 12. ure	Preglov trg 15

pojasnili še glede **ureditve parkirne in prometne problematike v Savskem naselju**: pretežni del zemljišč v tej soseski je obravnavan v različnih sodnih postopkih za določitev pripadajočega funkcionalnega zemljišča. Dokler ti postopki ne bodo zaključeni, se celostne prometne ureditve in posegov na celotnem območju ne morejo lotiti, za izgradnjo podzemne garaže v naselju pa s strani etažnih lastnikov ni bilo zadostnega odziva.

S Turizma Ljubljana so svetnici Urški Honzak (Levica) na pobudo **poziva**

Evropski uniji glede regulacije spletnih platform za kratkoročno oddajanje nepremičnin v turistične namene odgovorili, da se vsekakor strinjajo, da bi morale spletne platforme poslovati pregledno in spoštovati lokalne zakone glede prijave in odvajanja taks ter davkov. V ta namen so na Mestnem inšpektoratu predlagali spremembo Zakona o spodbujanju razvoja turizma in predlagali kazenske določbe za kršitve, kar bo pripomoglo k učinkovitejšemu nadzoru na področju kratkoročnega oddajanja nepremičnin.

Odgovor na pobudo glede **poimenovanja ulic in trgov po ženskah in postavitvi spominskih obeležij** je prejela tudi mestna svetnica dr. Asta Vrečko (Levica). S Komisije za poimenovanje naselij in ulic so ji sporočili, da je bilo s strani predlagateljev predlogov za poimenovanje po zaslužnih ženskah malo in da so v središču mesta ulice večinoma že poimenovane. Glede postavitve javnega spominskega obeležja dr. Ani Mayer Kansky so dodali, da so pobudo podprli in predlagali postavitev enotne spominske plošče, ki

DOGODEK	KRATKA VSEBINA	TERMIN	LOKACIJA
ČS POLJE			
Čamac pluje in daruje	V Četrtnem mladinskem centru Zalog bo decembrski dogodek Čamac pluje in daruje potekal v dveh delih. V sredo bodo z mladimi ustvarjali darila, v četrtek pa bodo na prireditvi vsa ustvarjena darila podarili starejšim občanom Zaloga. Na ustvarjalnice in prireditev vljudno vabljeni vsi mladi in mladi po srcu.	Sreda, 18. 12., od 14. do 19. ure in četrtek, 19. 12., od 14. do 19. ure	ČMC Zalog (JZ Mladi zmaji), Zaloška cesta 220 in Osnovna šola Zalog, Cerutova ulica 7
Božično-novoletni koncert pevskega zbora DCAdur – DCA Ljubljana	V predprazničnem času lepo vabljeni na koncert pevskega zbora DCAdur z gosti.	Četrtek, 19. 12., ob 10.30	Center Zalog, Zaloška cesta 267, dvorana za prireditve
Letni koncert	Vljudno vabljeni na letni koncert pevskega zbora MePZ PENTAKORD.	Sobota, 11. 1. 2020, ob 19. uri	Center Zalog, Zaloška c. 267, dvorana za prireditve
Gledališka predstava skupine Božekako: Snubač	Amaterska gledališka skupina Božekako, ki deluje pod okriljem Dnevni center aktivnosti za starejše, se tokrat predstavlja s kratko komedijo enodejanko avtorja A. P. Čehova.	Petek, 17. 1. 2020, ob 17. uri	Center Zalog, Zaloška c. 267, dvorana za prireditve
Jutranja telovadba za starejše	Dnevni center aktivnosti za starejše Zalog vabi na redno tedensko vadbo, kjer se boste razgibali in se posvetili tudi vajam, ki preprečujejo napredovanje starostno pogojenih zdravstvenih težav. Več: 082 055 177 ali 051 664 941 oz. zalog@dca-ljubljana.org	Vsak ponedeljek, torek, četrtek in petek ob 8. uri	DCA za starejše Ljubljana Zalog, Zaloška 267, večnamenska dvorana
Chi gong in EFT za starejše	Dnevni center aktivnosti za starejše Zalog vabi na vadbe chi gonga in tapkanja EFT. Več informacij: 082 055 177 ali 051 664 941 oz. zalog@dca-ljubljana.org	Vsak torek od 9.30 do 10.30 (EFT), Vsako sredo od 8. do 9. ure (chi gong)	DCA za starejše Ljubljana Zalog, Zaloška 267, večnamenska dvorana
Urjenje spomina za starejše	Dnevni center aktivnosti za starejše Zalog vabi na vaje za ohranjanje in krepitev spomina, koncentracije, natančnosti, sposobnosti za reševanje problemov, besednih spretnosti, domišljije in logičnega mišljenja. Več informacij: 082 055 177 ali 051 664 941 oz. e-mail zalog@dca-ljubljana.org	Vsak petek od 10.00 do 11.30	DCA za starejše Ljubljana Zalog, Zaloška 267, večnamenska dvorana
Tečaj angleškega jezika	Dnevni center aktivnosti za starejše Zalog vabi na začetni, nadaljevalni tečaj angleščine in konverzациjo. Več informacij: 082 055 177 ali 051 664 941 oz. zalog@dca-ljubljana.org	Vsako sredo ob 11.30 in vsak petek ob 9.30	DCA za starejše Ljubljana Zalog, Center Zalog, Zaloška 267
ČS POSAVJE			
Božično-novoletna tržnica	Vabljeni na prednovoletno druženje krajanov. Obiskali boste lahko stojnice društev in humanitarnih organizacij z lastnimi izdelki z možnostjo nakupa. Pripravljajo pester program z manjšo pogostitvijo in glasbo različnih izvajalcev. Tržnico bo obiskal tudi dedek Mráz.	Četrtek, 19. 12., od 17. do 19. ure	Bratovševa ploščad: med bloki
Energijske vaje za vzpostavitev ravnovesja v telesu	Vabljeni na delavnico, kjer boste spoznali preproste vaje, s katerimi stimuliramo energijski pretok v telesu in dosežemo izboljšanje splošnega počutja in zdravja.	Četrtek, 16. 1. 2020, ob 17.30	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Skupinski plesi z Vrtnico: Druženje ob plesu 40+	Poudarek je na skupinskih plesih, ki se izvajajo na latino glasbo, angleški valček itd. Po želji tudi ples v pari.	Vsako sredo od 20.15 do 22.00	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Ples z Društvom Vrtnica: Druženje ob plesu 40+	Utrjevanje in vadba skupinskih plesov na latino glasbo, angleški valček itd. V drugem delu pa tudi ples v pari na standard glasbo oz. po želji.	Vsak petek od 19. do 22. ure	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Joga z Društvom Vrtnica	Vabljeni na izvajanje joge z Društvom Vrtnica.	Vsak torek in četrtek od 9. do 11. ure	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Druženje v Posavju z Mladimi zmaji	Ulični zmaji v sodelovanju s ČS Posavje organizirajo kreativno preživljanje prostega časa. Ob mrzlih dnevih so v notranjih prostorih četrtna skupnosti, ko pa sije sonce, popoldneve preživljajo na igrišču ob Bratovševi ploščadi. Vabljeni mladi 12+.	Vsako sredo od 17. do 19. ure	Sedež ČS Posavje, Bratovševa ploščad 30, kletni prostori ali igrišče ob Bratovševi ploščadi
Čaj ob petih – tedenske srečevalnice in ustvarjalnice	Tedenska druženja, pogovori, družabne igre. Dobivajo se različne generacije, vsak udeleženec prejme tudi topla napitka ter se posladka s keksi.	Vsak četrtek od 16. do 19. ure	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Brezplačno merjenje krvnega tlaka	Merjenje krvnega tlaka izvaja medicinska sestra, ki vam lahko ponudi tudi splošne nasvete glede vzdrževanja krvnega tlaka ter s področja zdravega načina življenja.	Vsak prvi četrtek od 17. do 18. ure	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Krožek risanja Barvaj in ustvarjaj	Udeleženci imajo možnost učenja in pridobivanja dodatnega znanja na področju risanja z različnimi tehnikami risanja in barvanja. Pristop učenja voditeljice je prijazen in enostaven.	Vsak četrtek od 17. do 19. ure	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Migajmo za zdravje	Vabljeni na vadbo s ŠD Ljubljana Ježica, ki je namenjena vsem generacijam. Gospa Mojca: 051 650 415	Vsak ponedeljek ob 19. in 20. uri in vsako sredo ob 18. in 19. uri	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Splošne telesne vaje	Vabljeni na splošne telesne vaje s ŠD Ljubljana Ježica, ki so namenjene vsem generacijam. Gospa Mojca: 051 650 415	Vsak torek ob 19. uri	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Aerobika in pilates	Vabljeni na aerobiko in pilates s ŠD Ljubljana Ježica, ki sta namenjena vsem generacijam. Gospa Mojca: 051 650 415	Vsak četrtek ob 19. uri	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Vadba za seniorke in seniorje	Vabljeni na vadbo za seniorke in seniorje s ŠD Ljubljana Ježica. Gospa Mojca: 051 650 415	Vsak torek in četrtek od 7.45 do 9.00	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Pilates	Vabljeni na Pilates s ŠD Ježica: posebej se učijo dihanja pri vadbi, ki krepi mišice in ozavešča vadečega glede celotnega telesa. Namenjeno vsem starostnim skupinam.	Vsak torek od 20. do 21. ure	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Merjenje biopolja in gostote informacij z nihalom	Vabljeni na meritve biopolja z uporabo nihala IZIS, ki poda več informacij o našem splošnem počutju in zdravju. Po izmeri sledi kratka usmeritev za morebitno ukrepanje za ponovno vzpostavitev ravnovesja in izboljšanje stanja.	Vsak prvi četrtek v mesecu od 17.30 do 18.30	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana
Klekljanje idrijskih čipk	Vas veseli klekljanje? Želite svoje znanje klekljanja ponovno obuditi ter se naučiti in izdelati pravo idrijsko čipko? Z vami je idrijska klekjarica z izkušnjami. S seboj prinesite dobro voljo in pribor.	Vsak četrtek od 17. do 19. ure	Sedež ČS Posavje, Bratovševa pl. 30, kletna dvorana

jo za obeležitev pomembnih osebnosti uporablja Mestna občina. Predlagali so tudi lokacijo, in sicer pročelje na Krekovem trgu 7, kjer je znanstvenica dr. Kansky živila.

Mestni svetnici Maruši Babnik (SDS) so iz Kabineta župana odgovorili na pobudo glede **napeljave širokopasovnega interneta v četrti skupnosti Sostro**. Pojasnili so, da so se v občini Ljubljana septembra 2018 pridružili mednarodnemu projektu RUNE (Rural Network Project), namenjenemu gradnji širokopasovnih omrežij na območjih, kjer

tovrstne infrastrukture še ni. V sklopu projekta bo zgrajeno odprto omrežje s predvidoma 2.083 priključki v različnih naseljih v občini Ljubljana, predvideni začetek izvajanja del pa bo konec leta 2020.

Svetniški klub SD je prejel odgovor na pobudo o **nadgradnji urbanega čebelarjenja**. Z Oddelka za varstvo okolja so sporočili, da so kot dodatni ukrep za razvoj urbanega čebelarjenja tudi sami prepoznali opcijo ozelenitve nadstrešnic avtobusnih postajališč z medovitimi rastlinami in da na vzorčnih

lokacijah že preučujejo to možnost. Glede **začasne rabe degradiranih zemljišč** pa so z Oddelka za urejanje prostora izvedeli, da degradirana zemljišča v skladu z Odlokom o občinskem prostorskem načrtu sodijo med prednostna območja prenove in notranjega razvoja. Na območjih prenove se tako zagotavljajo nove prostorske zmogljivosti za različne dejavnosti in stanovanja, na območjih notranjega razvoja, ki so prazna ali nepozidana, pa se predvideva celostno urejanje z izdelavo strokovnih podlag, prometnih študij itn.

DOGODEK	KRATKA VSEBINA	TERMIN	LOKACIJA
ČS ROŽNIK			
Meritve krvnega tlaka, sladkorja in holesterola za člane RK	ČS Rožnik v sodelovanju s KORK Vrhovci, KORK Brdo, KORK Vič Rožnik ter DU Vič Rožnik organizira brezplačno merjenje višine krvnega tlaka, sladkorja, holesterola in trigliceridov v krvi. Opomba: MERITVE SO BREZPLAČNE LE ZA ČLANE DRUŠTVA!	Vsako prvo sredo v mesecu od 16. do 18. ure	Sedež ČS Rožnik, Viška cesta 38
Meritve krvnega tlaka, sladkorja in holesterola za člane RK	ČS Rožnik v sodelovanju s KORK Vrhovci, KORK Brdo, KORK Vič Rožnik ter DU Vič Rožnik organizira brezplačno merjenje višine krvnega tlaka, sladkorja, holesterola in trigliceridov v krvi. Opomba: MERITVE SO BREZPLAČNE LE ZA ČLANE DRUŠTVA!	Vsako drugo sredo v mesecu od 8. do 10. ure	Brdnikova ulica 14, sejna soba
Srečanje društva Al-Anon za samopomoč družin alkoholikov	Vas skrbi, ker nekdo v vaši bližini preveč pije? Družinske skupine Al-Anon lahko pomagajo vsem, ki so prizadeti zaradi prekomernega pitja družinskega člana ali prijatelja. Informacije: 041 494 767 in 041 389 129	Vsak ponedeljek ob 10. uri in vsak petek ob 20. uri	Brdnikova ulica 14, sejna soba
Pogovorna skupina Rožnik – Medgeneracijsko društvo Tromostovje	Namen srečanj je oblikovanje trajne skupine novih prijateljic in prijateljev, starih nad 65 let, za pogovore o različnih temah in drugih aktivnostih (urjenje spomina, petja, gibanja ...). Gospa Anja: 031 670 337	Vsak prvi in tretji ponedeljek v mesecu od 16.30 do 18.00	Sedež ČS Rožnik, Viška cesta 38
ČS RUDNIK			
Demenca – prepoznavanje in prvi znaki demence	Demenca je kronična napredujoča bolezen, ki prizadene možganske celice, odgovorne za spomin, mišljenje, orientacijo, razumevanje, računske in učne sposobnosti, sposobnosti govornega izražanja ter presoje. Namen strokovnih predavanj je omogočiti osebam prepoznavanje prvih znakov demence. Strokovno predavanje je namenjeno svojcem in drugim, ki skrbijo za osebe z demenco v domačem okolju.	Torek, 14. 1. 2020, ob 17. uri	Sedež ČS Rudnik, Pot k ribniku 20, klet, sejna soba
Delavnica o temeljnih postopkih oživljanja in prikaz uporabe defibrilatorja	Z defibrilatorjem lahko rešimo življenje nekemu s srčnim zastojem. Naučimo vas pravilne uporabe tega aparata. Brezplačne meritve krvnega sladkorja, tlaka in holesterola. Delavnica je namenjena vsem generacijam.	Četrtek, 16. 1. 2020, ob 18. uri	Ižanska 303 (stara šola), sejna soba 15
Telovadba na prostem	Telovadijo zunaj na prostem, v vsakem vremenu. Po telovadbi se družijo in si pomagajo v težavah. Vabljeni vsi, ki si želijo zdravo življenje in dobro družbo.	Vsak dan ob 7.30	Igrišče Kajak kanu klub Ljubljana, Livada 31
Telovadba za starejše	Skupina starejših občanov skupaj dela različne vaje proti osteoporozi. Vsak posameznik potrebuje svojo ležalko in čisto obutev.	Vsak ponedeljek ob 18. uri	Sedež ČS Rudnik, Pot k ribniku 20, dvorana
ČS SOSTRO			
Projekt Objemi zdravje	Kaj poganja naše telo, misli, čustva? Energijski vrtinci, vaje in tehnike za samopomoč, za žleze in organe. Projekt vodi dr. Sabina Grošelj.	Torek, 7. 1. 2020, ob 19. uri	Sedež ČS Sostro, Cesta II. grupe odredov 43, I. nadstropje, sejna soba
Biodinamika v januarju	Predavanje Miše Pušenjak o zelenjavnem vrtu in visoki gredi. Po predavanju bo potekal redni občni zbor članov društva Ajda.	Sreda, 22. 1. 2020, ob 18. uri	Sedež ČS Sostro, Cesta II. grupe odredov 43, I. nadstropje, sejna soba
ČS ŠIŠKA			
Urjenje spomina – tehnike pomnjenja	Da bi naši možgani ostali aktivni, jih moramo ves čas urediti. Izvajamo namenske vaje: rutinsko aktivnost izvedemo na malo drugačen način. Vabljeni k udeležbi, delavnica je brezplačna. Več informacij: senior.drustvo365@gmail.com, 064 199 095	Vsak ponedeljek od 9. do 11. ure	Jesenkova 1, I. nadstropje
Telovadba	Vabljeni na vaje za razgibavanje, ki jih organizira KORK Ljubo Šercer.	Vsak ponedeljek ob 9. uri	Sedež ČS Šiška, Kebetova 1
Bralna srečanja	Združuje jih veselje do branja, poezije in dobrih zgodb. V svojo družbo vabijo vse, ki radi berete in želite svoja doživetja in mnenje o prebrani knjigi deliti z drugimi. Knjige za branje in pogovor zbirajo skupaj na srečanjih. Organizatorica in moderatorica srečanj je Nataša Finžgar.	Vsak tretji petek od 19. do 21. ure	Jesenkova 1, I. nadstropje
Plesna skupina – boljši plesalci	Družabni plesi za boljše plesalce. Izvaja DU Koseze.	Vsak ponedeljek in četrtek ob 9. uri	Trg komandanta Staneta 8, klet, vhod ob trgovini
Plesna skupina – začetniki	Družabni plesi za začetnike. Izvaja DU Koseze.	Vsak ponedeljek ob 19. uri	Trg komandanta Staneta 8, klet, vhod ob trgovini
Telovadba	Vabljeni na vaje za razgibavanje, ki jih organizira Krajevna organizacija ZB za vrednote NOB komandanta Staneta.	Vsak petek od 9. do 11. ure	Trg komandanta Staneta 8, klet, vhod ob trgovini
Pevske vaje	Vabljeni na pevske vaje, ki jih za svoje člane organizira DU komandanta Staneta. Več: 051 436 550	Vsak ponedeljek od 10. do 11. ure	Trg komandanta Staneta 8, klet, vhod ob trgovini
Angleščina – predavanje in tečaj	Uporaba tehnik pomnjenja pri učenju tujih jezikov – angleščina.	Vsako sredo od 9. do 11. ure	Trg komandanta Staneta 8, klet, vhod ob trgovini
Druženje krajanov – KORK Ljubo Šercer	Za mlade po letih in mlade po srcu, za velike in male, za babice in dedke, za mamice in očke, za fante in punce: vabljeni na druženje krajanov. Kadar je 10. dan v mesecu na soboto ali nedeljo, je druženje prvi delovni dan ob 17. uri. Predvsem se bodo družili in se spoznavali, si izmenjevali izkušnje, spoznanja, mnenja, stvari, recepte itd. Pridite, lušno bo. Prostovoljke KORK Ljubo Šercer vas pričakujejo.	Vsak 10. dan v mesecu ob 17. uri	Sedež ČS Šiška, Kebetova 1
ČS ŠMARNA GORA			
Delavnica o temeljnih postopkih oživljanja in prikaz uporabe defibrilatorja	Z defibrilatorjem lahko rešimo življenje nekemu s srčnim zastojem. Naučimo vas pravilne uporabe tega aparata. Brezplačne meritve krvnega sladkorja, tlaka in holesterola. Delavnica je namenjena vsem generacijam.	Četrtek, 9. 1. 2020, ob 18. uri	Dom krajanov, Srednje Gameljne 50, dvorana
ČS VIČ			
Srečevalnica KORK Kozarje	Vabljeni na praktične, ustvarjalne delavnice in srečanja. Mesečni program je objavljen na: www.rdecikrizljubljana.si/sl/SRECEVALNICA . Več informacij, prijave: 040 871 589, info@rdecikrizljubljana.si	Vsako drugo in četrto sredo v mesecu ob 18. uri	GD Kozarje, Cesta na ključ 56
Srečanje društva Al-Anon za samopomoč družin alkoholikov	Vas skrbi, ker nekdo v vaši bližini preveč pije? Družinske skupine Al-Anon lahko pomagajo vsem, ki so prizadeti zaradi prekomernega pitja družinskega člana ali prijatelja. Več: 041 735 780	Vsak sredo ob 10. uri	Sedež ČS Vič, Tbilisijska 22A, sejna soba

Ljubljanska (z)godba

Anja Korenčič, Papirniški pihalni orkester Vevče

Foto: Andrej Radšelj

Pocukajte jih za rokav in se jim pridružite!

Kje v Ljubljani lahko najdete učiteljico, upokojenca, dijakino in dijaka, mladega pomočnika oskrbnika planinske kočice, zobotehnika, samostojno podjetnico ter avtomobilskega navdušenca, ki se vsak teden dvakrat po dve uri prostovoljno zaprejo v hrupen prostor in se lotijo skupnega projekta?

V godbenem domu na Vevčah na vaji sekcije saksofonov.

To je le del Papirniškega pihalnega orkestra Vevče, ki deluje že od leta 1900. Takrat je bila namreč na pobudo delavcev Papirnice Vevče ustanovljena godba, ki je od takrat aktivno vpletena v pisanje ljubljanske zgodbe in danes združuje 60 godbenikov.

Verjetno ob omembi godbe najprej pomislimo na prvomajsko budnico in godbenike z nageljnom za klobukom. Tovrstni tradicionalni dogodki so zagotovo eden od stebrov delovanja orkestra, saj se na njih orkester predstavi ljudem v njihovem domačem

okolju. Za Papirniški pihalni orkester Vevče so domače okolje prav ljubljanske ulice, saj tam odigrajo večino nastopov. Ponavadi godbeniki oblečejo modernejšo različico krakovske noše. Če se pogosto sprehajate po središču Ljubljane, ste jih zagotovo že zaslišali, ko so se mimo vas pripeljali z ladjico po Ljubljanici. Morda ste jih zasledili na kateri od številnih prireditev ali poletnih promenadnih koncertih v parku Tivoli. Tudi dedka Mraza že vrsto let spremljajo na tradicionalnem sprevodu po starem mestnem jedru. Poleg promenadnih nastopov in parad kakovostni razvoj orkestra usmerjajo celovečerni

koncerti in tekmovanja, kjer godbeniki predstavijo kompleksnejše glasbeno gradivo. V Papirniškem pihalnem orkestru Vevče se z izbiro zanimivih programov trudijo poslušalcem pokazati, da glasba za pihalne orkestre seže daleč preko meja klasične koračnice ali valčka. Tako je orkester na nekaterih preteklih koncertih predstavil rockovsko, klasično, filmsko, rap in operno glasbo. S skupino Salonski so bili gostje celo na Izštekanih! Letos spomladi so v Slovenski filharmoniji pripravili koncert skladb iz risank in risanih filmov, ki je bil odlično sprejet tudi med najmlajšimi poslušalci. Godbeniki se pogosto odpravijo onkraj meja Slovenije: obiskali so Hrvaško, Srbijo, Avstrijo, Italijo, Češko, Nemčijo, Belgijo, Francijo, Španijo ...

Če vas zanima več o Papirniškem pihalnem orkestru Vevče, jih lahko decembra ujamete na prazničnih ljubljanskih ulicah ali **15. decembra ob 19.30 v Gallusovi dvorani** Cankarjevega doma, kjer se bodo predstavili na tradicionalnem božično-novoletnem koncertu s tematiko Tisoč in ene noči. Vsekakor pa boste več o orkestru lahko izvedeli prihodnje leto ob praznovanju 120. obletnice delovanja.

Pa še za tiste, ki ste ob branju članka pomislili, da tole zveni zabavno: vedno sprejemajo nove člane! Najdete jih lahko na [f](#) ali na ppovevce@gmail.com, lahko pa godbenike kar v živo pocukate za rokav na enem izmed številnih nastopov v Ljubljani.

Dan odvetniške pravne pomoči pro bono

Timon Hren, Ljubljanski območni zbor Odvetniške zbornice Slovenije

Slovenski odvetniki tudi letos organiziramo v javnosti dobro sprejeto akcijo Dan odvetniške pravne pomoči pro bono, ki je že deveta po vrsti. S tem Odvetniška zbornica obeležuje dan, ko je iz deželne zrasla v nacionalno zbornico.

Odvetniki Ljubljanskega okrožja bomo brezplačno pomoč nudili **19. decembra 2019** v prostorih Mestne občine Ljubljana na Mestnem trgu 2, in sicer od 9. do 17. ure. Glede na dobro sprejetost lani predstavljene novosti pa bomo tudi letos odvetniki brezplačno pomoč nudili na avtobusih LPP: na Vodnikovem trgu v središču mesta in na Preglovcem trgu na Fužinah, prav tako od 9. do 17. ure.

Dan je namenjen predvsem tistim, ki si zaradi težkega finančnega položaja ne morejo poiskati pravne pomoči. Odvetniki se namreč zavedamo težkih ekonomskih in socialnih razmer ter slabših življenjskih pogojev nekaterih državljanov. Obenem pa se zavedamo, da je bistvenega pomena seznanitev s pravnimi možnostmi oziroma pojasnilo, kaj v neki situaciji narediti in kaj o tem pravi pravo.

Dan odvetniške pravne pomoči pro bono bo potekal podobno kot doslej: odvetniki bomo nudili brezplačno pravno pomoč ljudem, ki so take pomoči potrebni, predvsem v obliki ustnih pravnih nasvetov. Ob tem morebitne uporabnike pro bono odvetniške pravne pomoči prosimo, da na ta dan vsi pokažemo svojo družbeno odgovornost. Prosimo vas, da tisti, ki bi na ta dan zgolj želeli pridobiti drugo ali tretje mnenje, ta čas prepustite tistim, ki so te pomoči bolj potrebni.

Stoti rojstni dan

Marija Saksida

Na lep septembrski petek smo na Igriški ulici 4 svečano praznovali častitljiv jubilej, 100 let gospe Majde Sever, že 49 let vdove po igralcu Stanetu Severju. Pri teh spoštovanja vrednih letih si še vedno sama skuha kosilo, od juhe do sladice!

Do pred kratkim je tudi še šivala in lahko smo občudovali njene kreacije bluz, kril, oblek, pižam, hlač, kostimov in plaščev. Še vedno se sama lepo uredi in poskrbi za urejeno pričesko.

Kličemo ji še na zdrava leta!

Poleg sosedov in sorodnikov sta ji prišla voščit tudi ljubljanski župan Zoran Janković in igralec Jožef Ropoša.

Ljubljanski vestnik

Zimsko mesto v Minicityju

Manja Plesničar, Minicity

S slavnostnim prerezom traku in koncertom Challeta Salleta pod pokroviteljstvom BTC City je v soboto, 23. novembra, svoja vrata odprlo kreativno zimsko mesto Wintercity, ki družinam z otroki do 12. leta postreže z zimskimi vsebinami in ustvarjalnimi delavnicami. Gostuje v Minicityju Ljubljana in bo do 20. januarja obiskovalcem na voljo brezplačno. »Projekta smo se v Minicityju lotili, da bi družinam ponudili še več priložnosti za kakovostno preživljanje časa s svojimi najbližjimi in okrepili povezanost družinskih članov. Vse preveč smo namreč ujeti v prehitro vsakdan in čas beži. Otroci kar naenkrat odrastejo in čez noč niso več naši malčki, ampak osebnosti, ki samostojno

stopajo po svoji poti. Poslanstvo Minicityja je družbena odgovornost in Wintercity predstavlja podaljšano roko aktivnosti, ki so namenjene razvoju skupnosti za boljši jutri. Minicity se letos poteguje tudi za nagrado Horus, namenjeno družbeno odgovornim podjetjem. Wintercity družinam omogoča druženje ob brezplačnih poučnih vsebinah, ki so povezane z zimskimi radostmi – od smučanja in obiskov decembrskih dobrih mož, do kreativnih delavnic, prebiranja pravljic in še mnogo drugega. Verjamem, da smo skupaj s partnerji projekta, ki se jim tudi iskreno zahvaljujem, ustvarili čudovit kotiček, ki bo obiskovalcem prinesel veliko lepega,« je sporočila Jasna Žaler Culiberg, direktorica razvoja poslovanja v Minicityju Ljubljana. Vse starše z otroki do 12. leta vabijo k obisku, ki ga bodo popestrili tudi obiski dobrih mož.

Prvi Festival športa in rekreacije starejših v Ljubljani 2019

Stanislav Tomšič, predsednik Komisije za šport, rekreacijo in gibalno kulturo MZU Ljubljana

V soboto, 5. oktobra 2019, je v Športnem centru Triglav potekal 1. Festival športa in rekreacije starejših v Ljubljani. Sočasno se je odvijal tudi 3. dan športa v Jami in s skupnimi močmi smo pripravili bogat program, v katerem je lahko vsak obiskovalec našel sebi primerno športno-rekreativno dejavnost. Začeli smo s skupno plesno rekreacijo pod vodstvom Plesnega kluba Feniks, nadaljevali z vajami 1000 gibov v izvedbi Društva Šola zdrava. Nastopili so veterani Športnega društva Sokol Bežigrad in mladi judoisti iz Judo kluba Bežigrad. Večina udeležencev se je vključila v zanimivo igro štrbunk, ki je pri nas še precej neznana: igralci

Foto: arhiv JP SNAGA VOKA

Za drevo leta 2019 v Ljubljani ste v spletni anketi izbrali eno najstarejših dreves v Ljubljani, platano na Streliški ulici. Z obsegom 596 cm in 33 metri višine sodi tudi med najdebelejša drevesa te vrste v Ljubljani in Sloveniji.

poskušajo vreči v luknjo s koruzo napolnjene vrečke. Vse dopoldne so se odvijala tekmovanja v šahu, namiznem tenisu, kegljanju, pikadu, balinanju in prstometu. Ob 13. uri je bil uradni zaključek festivala s podelitvijo priložnostnih medalj za najboljše rezultate. Vreme nam je bilo ves čas naklonjeno, pogrešali smo le nekoliko večjo udeležbo. Zato si bomo v oktobru 2020 prizadevali z zanimivim programom pritegniti k udeležbi še večje število Ljubljančanov na drugem Festivalu športa

in rekreacije starejših v Ljubljani.

Ljubljanski srednješolci imajo že 30 let svoj pevski zbor

Ana Anžlovar

Zborovsko petje v slovenskem glasbenem prostoru zaseda posebno mesto, zato je pomembno, da imajo tudi mladi v naši prestolnici priložnost za ustvarjanje v kvalitetnem zborovskem sestavu. Eden takih je tudi MeMPZ Veter, ki letos praznuje 30-letnico

Foto: osebni arhiv

Gospa Majda Sever je praznovala častitljivi 100. jubilej.

Foto: arhiv MZU Ljubljana

V igri štrbunk se boste lahko spet preizkusili oktobra 2020.

Foto: arhiv MEMPZ Veter

Vabljeni na celovečerni koncert 21. decembra ob 19. uri v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu!

delovanja. Leta 1989 ga je ustanovila Glasbena mladina ljubljanska, da bi pri ljubljanskih dijakih spodbudila zanimanje za zborovsko glasbo, hkrati pa jim ponudila tudi možnost za prvo izobrazbo glasu in vokalno glasbeno poustvarjanje v skupini vrstnikov. Zbor, ki že tri desetletja bogati kulturno dogajanje

v Ljubljani in širšem prostoru ter se ob tem tudi uspešno udeležuje domačih in tujih zborovskih tekmovanj, bo praznovanje jubilejne sezone sklenil **21. 12. 2019 ob 19. uri** s celovečernim koncertom v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu.

Vetrovci so že spomladi izvedli tematsko

obarvan letni koncert Štirje elementi, ob zaključku koledarskega in jubilejnega leta pa pripravljajo še en zanimiv glasbeni dogodek: združil bo pevce vseh generacij, ki so prepevale pod vodstvom zdajšnje zborovodkinje Tereze Podlogar. Tako bo koncert Best of 2009–2019 (Najboljše iz 2009–2019) prežet z nekoliko nostalgije, saj bodo mladi pevci z raznolikim repertoarjem obujali spomine na svoja srednješolska leta, prepevanje in druženje v Vetru.

MeMPZ Veter je pred tridesetimi leti svojo pot začel s povezovanjem – povezal je ljubljanske srednješolce »z vseh vetrov« in jih preko glasbe združil v celovit glasbeni in umetniški korpus. V tem duhu bo zbor s koncertom Best of 2009–2019 tudi slovesno zaključil svojo 30. sezono, ko se bodo mladi glasovi številnih generacij zlili v skladbah, ki so zaznamovale zadnjih deset let delovanja. V letu 2020 pa zbor nadaljuje s svojim poslanstvom, zato v januarju odpira vrata novi generaciji ljubljanskih dijakov in vabi k vpisu mlade pevce,

da se pridružijo Vetrovim pevskim vrstam.

Mešani mladinski pevski zbor Veter, Slovenska cesta 11, 1000 Ljubljana ☎ **01/426-84-71**, ✉ **info@zborveter.si**

Projekt Integriran pristop oskrbe starejših ljudi na domu (CrossCare) že čez polovico

Tilka Klančar, Oddelek za zdravje in socialno varstvo

S 1. septembrom 2018 je Zavod za oskrbo na domu Ljubljana (ZOD) skupaj s slovenskimi in hrvaškimi partnerji začel izvajati projekt Integriran pristop oskrbe starejših ljudi na domu (CrossCare), s katerim občanom in občankam MOL omogočajo brezplačno koriščenje naslednjih storitev pomoči na domu: fizioterapija, delovna terapija, prehransko svetovanje in zdravstvena nega. Do brezplačnih storitev so v okviru projekta upravičene osebe, ki živijo v svojem bivalnem okolju, niso vključene v celodnevno institucionalno varstvo in so stare 65 let ali več, imajo status invalida oziroma so kronično bolne.

Projekt se izvaja s finančno pomočjo sredstev ESRR v okviru Programa sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Hrvaška, trajal pa bo do konca avgusta 2020. Partnerji projekta so prve rezultate že predstavili na letošnjem 19. Festivalu za tretje življenjsko obdobje v Cankarjevem domu. Prvi rezultati kažejo na močno potrebo starejših po ponujenih storitvah, saj je Zavod za oskrbo na domu Ljubljana v dobrem letu od začetka projekta pri večini ponujenih storitev že

dosegel ali celo presegel dvoletni plan projekta, prav tako pa projekt uspešno izvajajo ostali partnerji projekta – poleg Mestne občine Ljubljana in Zavoda za oskrbo na domu še Center za pomoč na domu Maribor, Ustanova za zdravstveno nego u kući Zagreb, Grad Zagreb ter Dom zdravlja Čakovec. Storitve bodo izvajali do konca projekta, vključite pa se lahko tako, da kontaktirate koordinatorico projekta pri Zavodu za oskrbo na domu Ljubljana, Majo Jarc: ☎ **01 23 96 500**, ☎ **01 23 96 503** ter na ✉ **maja.jarc-cc@zod-lj.si**.

Besednjak za novo dobo – serija pogovorov

Petra Čičić, EnaBanda

Društvo EnaBanda vabi na pogovore o besednjaku za novo dobo, kjer bomo pod vprašaj postavljali meje gospodarske rasti znotraj razumevanja sodobnih izzivov (t. i. odrast), s katerimi se soočata družba in okolje.

Prvi pogovor bo v sredo, **8. januarja 2020**, ob 19. uri v kavarni Športne dvorane Tabor, naslednji pa bo na vrsti 22. januarja 2020 prav tako ob 19. uri.

Tokrat bomo v središče naših srečanj postavili različne družbene dileme, ki se navezujejo na vprašanja stanovanjske politike, podnebne pravičnosti, dostopnosti zdravstvenega sistema, skrbstvenega dela in politike emancipacije. Z nami bodo gostje in strokovnjakinje Maša Hawlina, Nicoleta Nour, Sara Pistotnik, Asja Hrvatina in Lana Zdravković.

Več informacij o aktivnostih društva EnaBanda in pogovorih na **@ekonomija.dolga** in **ekonomija_dolga**

Mihael Šumič
vozil skozi
naselje 77 km/h.

500 EUR*
+ 5 KAZENSKIH TOČK

Za izboljšanje
prometne varnosti
in skrb za vse
udeležence v prometu.

**MESTNO
REDARSTVO
LJUBLJANA**

VARNOST • PROMET • SKUPNOST

(01) 30 616 20

www.ljubljana.si

PARKIRAJ IZGOVORE DRUGAM!
Ne na mesta, rezervirana za invalide.

Novo otroško igrišče

Tjaša Franko, ŠD Podutik

V Podutiku smo dolgo čakali na novo otroško igrišče, 5. oktobra pa so otroci vendarle preizkusili nova igrala in se zabavali na

delavnicah. Na otvoritvi so krajanke pozdravili župan Zoran Janković, podžupan Dejan Crnek in predsednik sveta ČS Dravljane Marko Zibelnik. Vsi skupaj smo ugotovili, da je na zemljišču, kjer stoji igrišče, potrebno še veliko dela, vendar že ta pridobitev podutiškim

otrokom prinaša veliko veselja. Naslednji projekt, ki ga Športno društvo Podutik želi izpeljati s pomočjo Mestne občine Ljubljana, je ureditev večnamenske športne ploščadi, ki bo omogočila aktivno preživljanje prostega časa tudi ostalim krajanom.

Spoštovane krvodajalke in krvodajalci!

Rdeči križ Slovenije – Območno združenje Ljubljana vas prijazno vabi na krvodajalske akcije v januarju in februarju, ki bodo potekale ob petkih, 17., 24. in 31. januarja 2020 ter 7. in 21. februarja 2020, od 7. do 15. ure na Zavodu za transfuzijsko medicino RS, Šlajmerjeva 6, Ljubljana.

Hvala, ker darujete kri za življenje.

Več informacij na ☎ 01 62 07 290 ali na

✉ kaplja@rdcikrizljubljana.si.

Nagradni fotonatečaj

Romantika na Trnovskem pristanu

Nagrajena fotografija Matjaža Panjana

Stane Jagodič, akad. slikar in publicist

V najožji izbor za decembrsko nagrado so se uvrstili: Andrej Prodan z motivom močnega vodnega toka in rac, stisnjenih ob obrežje; Maja Pungerčar z detajlom razgibane fasade Univerzitetne knjižnice; Metka Bardorfer s kapljicami na pajkovi mreži, posneti na mostu nad Ljubljano, in Urh Ferlež z nočnim posnetkom Prešernovega trga; nagrado pa je osvojil Matjaž Panjan. Romantični snemalec je v pozni jeseni na Plečnikovem Trnovskem pristanu pogled usmeril preko Ljubljane na prulsko obrežje in v ospredju ob slikovitem drevesu dal poudarek paru na stolih. Dvojica daje vtis spokojnega uživanja ob umirjenih valovih reke, ki jo na nasprotni strani krasijo spuščene nežne krošnje vrbe žalujke v zlatorumeni barvi.

Motiv deluje na prvi pogled dokaj preprosto, ob proučevanju zimsko oblečenih figur pa dokaj skrivnostno. Predvidoma gre za par srednje starosti, umirjenega razpoloženja ob pitju čaja, kajti delček bele mizice in skodelice je za njima opazen. Črnlasi sivobrati moški s klobukom ima levo roko položeno na hrbet ženske, kar pretežno prekriva njen moder šal. Tudi ženska mu vrača dotik, pogled pa usmerja na nasprotno obrežje, medtem ko njen sopotnik opazuje rahlo valovito gladino Ljubljane, po kateri pluje čoln z dvema osebama. Priča smo torej prijetnim užitek v dvoje, na kopnem in v vodi. Kompozicijsko motiv kot celota predstavlja horizontalne pasove. Motiv je kompozicijsko primerno uravnotežen in barvitost izredno harmonična.

Foto: Matjaž Panjan

Nagrajena fotografija

Nagradni fotonatečaj Moja Ljubljana

Avtor vsakokratnega izbranega posnetka motiva Ljubljane prejme 125 evrov. Fotografije pošljite najpozneje do 10. februarja 2020 na ✉ glasilo.ljubljana@ljubljana.si. Za vse prejete natečajne fotografije si Mestna občina Ljubljana pridržuje pravico, da jih objavi v tiskani in/ali spletni obliki glasila Ljubljana.

Kakovost vode in zraka v Ljubljani

dr. Brigita Jamnik, JP VOKA SNAGA, in
Nataša Jazbinšek Seršen, Oddelek za varstvo okolja Mestne občine Ljubljana

O pitni vodi v Ljubljani in okolici

Centralni vodovodni sistem mesta Ljubljane in okolice se oskrbuje iz dveh vodnih virov, peščeno prodnih vodonosnikov Ljubljanskega polja in Ljubljanskega barja, kjer se podzemna voda izkorišča v petih vodarnah: Kleče, Hrastje, Jarški prod, Šentvid in Brest. Vir pitne vode na Trebeljevem pa je podzemna voda razpoklinskega vodonosnika.

Notranji nadzor nad skladnostjo pitne vode JP VOKA SNAGA d.o.o. izvaja na vseh oskrbovalnih območjih skladno z določili Pravilnika o pitni vodi v okviru mikrobioloških in fizikalno-kemijskih preiskav, katerih obseg je odvisen od ocene tveganja za določeno vzorčno mesto oz. nadzorno točko sistema. Notranji nadzor izvajajo akreditirani laboratoriji. V preglednici je prikazan del rezultatov rednih preskušanj notranjega nadzora pitne vode v novembru 2019.

Oskrba s pitno vodo poteka brez posebnosti in je varna.

Dodatne informacije najdete na spletni strani

www.vokasnaga.si/informacije/kaksno-vodo-pijemo.

V primeru vprašanj nam pišite na e-naslov

vokasnaga@vokasnaga.si.

Kakovost podzemne vode v oktobru 2019

Predpisane mejne vrednosti za podzemne vode v oktobru 2019 niso bile presežene na nobenem merilnem mestu.

Zrak v Ljubljani v avgustu 2019

V tabeli so predstavljeni podatki meritev onesnaženosti zraka na merilnem mestu ob križišču Tivolske ceste in Vošnjakove ulice za september. Na postaji smo v tem letu do konca septembra zabeležili 31 dni s preseženo vrednostjo delcev PM₁₀. Maksimalna urna koncentracija teh delcev je znašala 220 µg/m³ 9. 9. 2019 ob 14. uri, ki pa je najverjetneje posledica gradbenih del v okolici merilnega mesta. Visoka koncentracija je trajala manj kot eno uro. Dnevna mejna koncentracija tega dne ni bila presežena. Ostale vrednosti se gibljejo v okviru dovoljenih koncentracij. September je bil precej deževen mesec, padavine nad 5 mm pa so se pojavile 3. 9. (18,7 mm), med 7. in 10. 9. (55,2 mm), 18. (11,3 mm), 24. (35,1 mm), 26. (11,4 mm) in 29. 9. (9,8 mm) (vir ARSO). Močnejšega vetra ni bilo, najvišja hitrost vetra je bila 2 m/s 19. 9. ob 16. uri, najpogostejše pa je pihal iz smeri N. Temperatura zunanjega zraka se je gibala med 11 in 31 °C, povprečna temperatura pa je bila 17 °C. Podatki so povzeti po strokovnem poročilu o rezultatih meritev OMS MOL Elektroinštituta Milan Vidmar.

V skladu z Uredbo o kakovosti zunanjega zraka veljajo naslednji normativi:

SO₂ (žveplov dioksid): Mejna urna vrednost je 350 µg/m³ in ne sme biti presežena več kot 24-krat v koledarskem letu. Mejna dnevna vrednost je 125 µg/m³ in ne sme biti presežena več kot 3-krat v koledarskem letu.

NO₂ (dušikov dioksid): Mejna letna vrednost je 40 µg/m³. Mejna urna vrednost je 200 µg/m³ in ne sme biti presežena več kot 18-krat v koledarskem letu.

NO_x (dušikovi oksidi): Mejne vrednosti za skupne dušikove okside niso določene.

PM₁₀ (delci): Mejna letna vrednost v koledarskem letu je 40 µg/m³. Mejna dnevna vrednost delcev PM₁₀ je 50 µg/m³ in ne sme biti presežena več kot 35-krat v koledarskem letu.

PM_{2,5} (delci): Mejna letna vrednost v koledarskem letu je 25 µg/m³.

Benzen: Mejna letna vrednost za benzen je 5 µg/m³.

Del rezultatov rednih preskušanj notranjega nadzora pitne vode v novembru 2019

PARAMETER	mejna enota	vrednost	OSKRBOVALNO OBMOČJE			
			KLEČE/HRASTJE	JARŠKI PROD	TREBELJEVO	
			4.11.2019	5.11.2019	5.11.2019	12.11.2019
Temperatura	°C	/	15,9	21,9	15,7	13,8
pH	-	6,5 - 9,5	7,5	7,4	7,6	7,5
Elektroprevodnost (pri 20 °C)	µS/cm	2500	426	418	380	529
Motnost	NTU	*	<0,1	0,38	<0,1	<0,1
Amonij	mg/L NH ₄	0,50	<0,025	<0,025	<0,025	<0,025
Barva (436 nm)	m ⁻¹	*	<0,02	<0,02	<0,02	<0,02
Nitrit	mg/L NO ₂	0,5	<0,003	<0,003	<0,003	<0,003
Celotni organski ogljik	mg/L	**	0,32	0,26	0,27	0,41
Prosti klor	mg/L	-	-	-	-	0,03
Escherichia coli	CFU/100 mL	0	0	0	0	0
Koliformne bakterije	CFU/100 mL	0	0	0	0	0
Skupno število mikroorganizmov pri 36 °C	CFU/mL	100	5	28	9	20
Skupno število mikroorganizmov pri 22 °C	CFU/mL	**	<2	27	8	18
OCENA			SKLADEN	SKLADEN	SKLADEN	SKLADEN

*sprejemljiva za uporabnike in brez neobičajnih sprememb

**brez neobičajnih sprememb

Podatki o kakovosti podzemne vode v vodnjakih vodarn na Lj. polju in Lj. barju

September 2019						
merilno mesto	datum	atrazin	desetilatrazin	lahkohlapni halogenirani ogljikovodiki	nitrat	krom (skupno)
enota		µg/l	µg/l	µg/l	mg/l	µg/l
mejna vrednost		0,1	0,1	10	50	50
Kleče VIIIA	11. 10. 2019	< 0,002	0,004	< 2	10	1,0
Kleče XIII A	11. 10. 2019	< 0,002	0,004	< 2	12	1,3
Šentvid IIA	11. 10. 2019	< 0,002	0,005	< 2	16	1,1
Jarški prod III	11. 10. 2019	< 0,002	0,006	< 2	9,3	1,6
Hrastje IA	11. 10. 2019	0,037	0,032	< 2	19	16
Brest IIA	11. 10. 2019	0,008	0,088	< 2	8,4	0,85

Vir: Monitoring kakovosti podzemne vode in površinskih vodotokov za leto 2019 MOL, MU, Oddelek za varstvo okolja

(-) - meja zaznavanja merilne metode (LOD)

< - meja določanja (LOQ)

MV - predpisane mejne vrednosti za podzemno vodo po Uredbi o stanju podzemnih voda, za krom (skupno) pa po Pravilniku o pitni vodi

Zrak v Ljubljani v avgustu 2019

Merilno mesto križišče Vošnjakove ul. in Tivolske c.	SO ₂	NO ₂	NO _x	Benzen	PM ₁₀	PM _{2,5}
Stopnja pokritosti z meritvami v merilnem obdobju	92 %	97 %	97 %	77 %	98 %	98 %
Maksimalna urna koncentracija	8	114	322	3	220*	50*
Maksimalna dnevna koncentracija	6	59	145	2	46*	27*
Minimalna dnevna koncentracija	4	23	42	1	15	5
Srednja (mesečna) koncentracija	5	46	102	2	25	11
Število preseganj dnevni dovoljenih vrednosti	0	-	-	-	0	-

Vse vrednosti koncentracij so navedene v µg/m³.

*visoka urna vrednost je bila izmerjena 9. 9. 2019 zaradi emisij prahu z gradbišča v neposredni bližini (prenova Vošnjakove).

Ne zamudite!

ŠKUC

19. 12.–15. 1., Galerija Škuc

DOUBLE WALL OF SILENCE / DVOJNI ZID TIŠINE, mednarodna skupinska razstava, kustosinji: Hana Ostan Ožbolt in Anja Obradović

KINODVOR

Decembra ne zamudite drame **Medtem ko vas ni bilo** Kena Loacha, ki se z lucidnostjo in človečnostjo loti še enega perečega problema sodobne družbe, prekarnega dela; dokumentarca slovenskega režiserja Mihe Čelarja **iOtok** o zadnjih trinajstih prebivalcih otoka Biševo; pravljico navdahnjene pustolovščine **Aeronavta** ter čutne zgodovinske romance **Portret mladenke v ognju**. **Januar** prinaša slovensko **Polsestro** režiserja Damjana Kozoleta ter sodobno priredbo priljubljene zgodbe **Čas deklišstva** v režiji Grete Gerwig.

STARA ELEKTRARNA

19. in 20. 12. ob 20. uri

Beton Ltd.: MAHLZEIT, premiera
Nova premiera je žanrski hibrid – v Mahlzeitu, posvečenem času oddiha, obedovanja in druženja bo v ospredje stopila glasba.

VODNIKOVA DOMAČIJA

21. 12. ob 19. uri

Decembrski koncert Grlenice

Mešani pevski zbor pod vodstvom Zvezdane Novakovič
Repertoar obsega sakralne, obredne in ljudske napeve različnih kultur.

LUTKOVNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

10. 1. 2020 ob 16. uri, premiera

SEDEM VPRAŠANJ O SREČI, gledališko popotovanje po motivih Modre ptice, 14+

Režija: Tomi Janežič/koprodukcija LGL in SMG
Na *Sedmih vprašanjih o sreči* bomo spremljali fantazijsko potovanje dveh otrok, ki iščeta Modro ptico po mističnih deželah. Njuna pot po pravljicnem, razigranem, skrivnostnem, ganljivem prevzame mlade in odrasle.

MODERNA GALERIJA, MG+

do 12. 1.

9. triennale sodobne umetnosti U3 – ŽIVO IN MRTVO

MESTNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

19. 12. ob 18. uri, Knjižnica Otona Župančiča

NESMRTNOST IN NEUMRLJIVOST – dr. Tine Hribar

Z avtorjem se bo pogovarjala dr. Ignacija Fridl Jarc.

CENTER KULTURE ŠPANSKI BORCI

17. 12. ob 20. uri

Rita Góbi: VOLITANT in Jan Rozman: PREDMETENJE

Dvojni plesni večer: nagrajena koreografija madžarske koreografinje Rite Góbi ter performans slovenskega koreografa Jana Rozmana.

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANSKO

9. 1. ob 20. uri, **Veliki oder**, premiera

Ivan Cankar: ZA NARODOV BLAGOR

Režija: Matjaž Zupančič
Ob izidu leta 1901 je satira temeljito razburkala slovensko javnost, prevladali pa so tisti, ki so ji nasprotovali. Tudi po 120-ih letih zareže prav tako bridko.

LJUBLJANSKI GRAD

10. 1. ob 21. uri, **Jazz Club**

Tadej Kampl: HABITS, jazz

Habits je naslov drugega albuma enega najboljših slovenskih basistov Tadeja Kampla, pri katerem se podpisuje kot avtor, izvajalec in producent skladb.

PRIRODOSLOVNI MUZEJ SLOVENIJE

do 18. 6.

Razsvetljeno naravoslovje: SCOPOLI IN ZOIS

Razstava predstavlja kulturno-zgodovinski pomen Slovenije in njene biotske pestrosti v luči svetovne naravne dediščine ter njeno ohranjanje danes.

GALERIJA KRESIJA

do 6. 1.

Radovan Gregorčič: V LJUBLJANI KOZMOSA

Nenavadni razstavni projekt: steklene reliefne plošče, ki hkrati predstavljajo tudi izviren tehnološki pristop k pojmu keramike.

SNG DRAMA

11. 1. ob 20. uri, **Veliki oder**, premiera

Simon Stephens: MARIA

Režija: Janusz Kica

Osemnajstletna Ria je noseča, boji se poroda, zato po nasvetu zdravnika išče spremljevalca. Če ne bo našla nikogar, bo vzela s seboj svoj pametni telefon in si ogledala kakšen dokumentarec.

CANKARJEV DOM

25. 1. ob 19.30, **Gallusova dvorana**

Ivica Buljan: 2020

Režija: Ivica Buljan/po motivih Y. N. Hararija

Koprodukcija SNG Drama Ljubljana, Mestnega gledališča ljubljanskega in Cankarjevega doma bo v žanrski obliki znanstvenega kabareta tematizirala usodo ter evolucijo človeka.

28. in 30. 12. ob 19.30, 29. 12. ob 18. in 31. 12. ob 20. uri

Cirque Éloize: HOTEL

Akrobacije, ples in glasba v živo

NARODNA GALERIJA

30. 1., **otvoritev**

Srbski modernizem 1880–1950

Nova razstava iz zbirke Matice srbske iz Novega Sada bo odražala umetniška razmerja med obema narodoma.

MEDNARODNI GRAFIČNI LIKOVNI CENTER

do 23. 2.

Zbirka nagrajencev bienala: PREMENE V KANONU

Razstava kaže prelome in kontinuiteto v umetnostnem kanonu druge polovice 20. stol.

BEŽIGRAJSKA GALERIJA 2

do 8. 2.

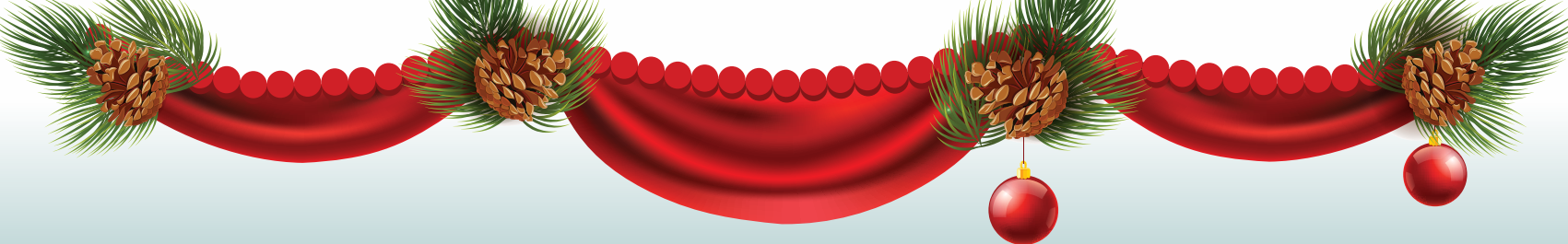
Lojze Spacal: IZ PRIMORSKIH IN KRAŠKIH POKRAJIN

Retrospektivna razstava risb, slik, kipov in grafik enega najpomembnejših in svetovno prepoznanih slovenskih likovnih ustvarjalcev.

KINO ŠIŠKA

5.–8. 2. 2020

MENT Ljubljana, različna prizorišča
Šesta edicija zimskega festivala glasbene kreativnosti.

NOVI TRG ob 19. uri

- 14. 12. **Eva Boto**
- 15. 12. **Milizza – Sting & The Police Tribute band**
- 16. 12. **Fed Horses**
- 17. 12. **TRY! – John Mayer Tribute**
- 18. 12. **Big Band Šmarje pri Jelšah**
- 19. 12. **Batista Cadillac**
- 20. 12. **Stenbend**
- 21. 12. **Soul, Jazz in Jaz**
- 22. 12. **Teo Collori in Momento Cigano**
- 23. 12. **Vudlenderji**
- 25. 12. **Big Band NOVA in Tinkara Kovač, Mojca Rusjan, Andrej Orel**
- 26. 12. **Romano Glauso & Moira**
- 28. 12. **Pop Deluxe Band**

POGAČARJEV TRG ob 17. uri

- 25. 12. **Ansambel Livada, Ansambel Mladi Asi in Ansambel Poziv**
- 26. 12. **Ansambel Gorenjski Kvintet, Robert Ficker, Simon Bučar z orkestrom harmonikarjev, Ansambel Kvinta in Polkaholiki**
- 27. 12. **Ansambel Mladi Godci, Ansambel Blegoš in Skupina Harmonk'N'Roll**
- 28. 12. **Ansambel Trenutek, Vokalna skupina Vox Corde in Ansambel Razgled**
- 29. 12. **Ansambel Gregorja Kobala, Andreja Zaletel in Ansambel Hec**
- 30. 12. **Ansambel Zadetek, Vokalna skupina Cantare in Ansambel Petovia Kvintet**

KONGRESNI TRG ob 20. uri

- 26. 12. **Janez Bončina Benč, Željko Joksimović**
- 27. 12. **Lea Sirk, Vlado Kreslin**
- 28. 12. **KiNG FOO, Tony Cetinski**
- 29. 12. **Buržuazija, San Di Ego, Parni Valjak**
- 30. 12. **Slavko Ivančič, Klapa Rišpet**
- 1. 1. 2020 **Cherry Wine – Tribute to Amy Winehouse**

TRG FRANCOSKE REVOLUCIJE ob 20. uri

- 30. 12. **Bombyx Lori, Koala Voice, Orlek in Ali En**
- 31. 12. **Super Action Heroes / Red Five Point Star / Elvis Jackson**

SILVESTROVANJA NA PROSTEM 31. 12.

SILVESTROVANJE ZA OTROKE NA KONGRESNEM TRGU

16:00 Dedek Mraz, praznični junaki in nastopi otrok

KONGRESNI TRG

21:00 Kingston, Luka Basi

MESTNI TRG

21:00 Špičikuc Orchestra, Neisha

POGAČARJEV TRG

21:00 Ansambel Ceglar, Fredi Miler in Come Back band

TRG FRANCOSKE REVOLUCIJE

21:00 Omega Sun, Alo! Stari, Srd in Niet